

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2008
оной
ноябриин
20
Четверг

№ 134
(21677)

Намарай
үлүү һүүл
һарын
23
гарагай
5

Буряад
Унш

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

Улаан-Үдэ хотын Захиргаанда

ДУЛАА ДАМЖУУЛГА ТУХАЙ

Мясокомбинат тосхой дулаа дамжуулгын соргонуудыг шэнэлэлгэдэ Улаан-Үдэ хотын Захиргаанай бюджетдээ 93 миллион түхэриг гаргашалагдаһан байна. Тиихэдэ федеральна бюджетдээ 1 миллион 200 мянган түхэриг шэглүүлэгдээ һаа, республика 10 миллион түхэриг номолоо.

Энэ ушарта хотын засаг түрэ дулаагаар хангалгада анхаралаа табинагүй, юрэ хажууһаа ажлагана гээд, ТГК-14 бүлгэмэй зэмэлхэнь тон буруу гэжэ Улаан-Үдын мэрэй орлогшо Гемалья Гендунова батална.

Хэлсээнэй ёһоор дулаа дамжуулгын бүхы хүдэлмэринүүдыг ТГК-14 бэе дээрээ даажа абаһан байна. Ерэхэ жэлһээ дулаагаар хангалгын түлөө тариф 13,7 процентээр нэмэгдэхэдэ, заһабарилгын хүдэлмэринүүд мүн лэ энэ сэн соо оруулагдаха, - гээд Гемалья Гендунова найдуулба.

Байгша ондо дулаа дамжуулдаг хэрэгсэлнүүд урда жэлэйхиһээ багаар заһабарилагдаа. Эгээл тиимэхээ аваринууд үзэгдэжэ, хотын зон гомдол барина. Тиибэшье эдэ бэрхэшээлнүүд һаядаа шиидхэгдэхэ.

Сарюуна ЭРДЫНЕЕВА.

ДОНОР БОЛОХО АРГАТАЙ ГҮТ?

Донорство гэжэ юун бэ? Шуһаа үгэхын арга, шуһа абахын урда тээ хүнэй бэеиень шалган үзэлгэ, мүнөө үеын медицинын шуһаар дуталга тухай «Развитие добровольного донорства крови в России: формы, методы, возможности» гэнэ семинар дээрэ хөөрэддэбэ.

Эндэ Элүүрые хамгаалгын министрствын, Буряад Республикын шуһа абалгын станцин медицинскэ профилактикын центрэй түлөөлэгшэд болон журналистууд тус хэмжээ ябуулгада хабаадалсаба.

Өөрын ханаагаар шуһаа тушаалга совет үедэ дэлгэрэнгүгээр хүгжэнхэй байһан юм. Шуһаа тушааһан хүндэ ажал дээрэнь амаралтын

үдэр, мунгэ үгэдэг байгаа. Эдэ бүгэдыг үгэхэээ болиходонь, өөрын ханаагаар шуһаа тушаагшад үсөөн болоо. Мүнөө үедэ шуһаар дуталгын шухала асуудал тухай хүнүүд мэдэнгүй.

Арбан найма хүсэһэн ямаршые хүн донор болохо аргатай. Олонхи хүнүүд шуһаа тодорхой хүндэ үгэдэг. Өөрөө болон өөрын дүтэ хүнүүд нимэ байдалда ороогүй байхадань, шуһа тушаалга тухай хүнүүд бодожо үзэнгүй.

Тогтомол донор болохоёо ханаа һаа, жэлдээ хоёр-гурба дахин шуһаа тушааха ёһотой. Иймэ донорнууд түлэмжэгүйгөөр бээш шалган үзүүлхэ аргатай. Тиигээд донорнууд өөрынгөө бээш элүүрые шалгаха болон бээш эмнүүлхэ аргатай болоно.

Һүүлэй үедэ донорско шуһанда хэрэгтэй хүнүүд олошоржол байна гэжэ тус хэмжээ ябуулгада хабаадагшад хэлэбэ. Үшөө тиихэдэ шэнэ медицинскэ түбүүдэй донорско шуһа үгыгөөр ажалаа ябуулжа шадахагүй байһан тухай хэлсэбэ. «Өөрын ханаагаар шуһаа тушаалга» гэнэһэн программада зорюулагдаһан олон хэмжээ ябуулганууд һаяар үнгэргэгдэхэ. Дээдэ болон дунда һургуулинуудта донорой үдэрнүүд, «түхэрээн шэрээнүүд», һайн дураараа ажал ябуулагшадтай уласхоорондын концерт гэхэ мэтэ хэрэгтэй хэмжээ ябууланууд үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Эржена БАТОВОВА.

«ГЭГЭЭРЭЛЭЙ ЗАМ» РУУ ШАМДАЯ!

XX зуунай эхин... Эсэгынгээ гэрээд үгэ Жамьян хүбүүн анхаралтай шагнажа байна. Эгээл иигэжэ «Гэгээрэлэй зам» гэнэһэн жүжэг эхилнэ. Тэрэ хүбүүн һүүлдэ Худанай талын суута лама Эрдэни-Хайбзан Галшиевэй шабны болохо, Бурханай ном шудалха.

«Гэгээрэлэй зам» гэнэһэн жүжэг түүхэтэ баримтанууд дээрэ үндэһэлэн бэшгэдэнхэй.

Хэжэнгын домог суута ламанар болохо Эрдэни-Хайбзан Галшиевэй, Лубсан-Сандан Цыденовэй намтараар зохиогдоһон энэ бүтээл Х.Намсараевэй нэрэмжэтэ буряад драмын театр найруулан табижа, олоной һонорто ноябриин 21-дэ болон 22-то дурадхана.

С.ЭРДЫНЕЕВА.

САН-ДЭЛЭГЫН ХАМБЫН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

Ноябриин 24-дэ Сэлэнгын аймагай Ацуула һууринда Долоодугаар Бандида Хамба-лама Галсан-Чойроб (Сан-Дэлэг) Ванчиковай түрээһөөр 192 жэлэй ойдо зорюулагдаһан һайндэр болохонь. Үглөөһөө Бандида Хамба-лама Дамба Аюшеев түрүүтэй Буряада дасангуудай шэрээтэнэр, ламанар уншалаг хурал ябуулаха. Һүүлээрнэ - нютагай зоной, морилһон айлшадай найр наадан.

ДАНЗАН-ДОНДОБ.

СКОРО - МЯСНАЯ ЯРМАРКА!

Целых два дня, 22 и 23 ноября на Центральном рынке города Улан - Удэ будет проводиться, становящаяся традиционной, Мясная ярмарка. Уже с четырнадцатого ноября сельхозтоваропроизводители из районов нашей республики подают свои заявки в Министерство сельского хозяйства и продовольствия РБ. Цены на мясную продукцию будут устанавливаться сами сельчане. Для удобства покупателей торговля мясом будет проходить как в здании рынка, так и на его открытой площадке.

- Все желающие продавать мясо, без проблем смогут получить место на рынке, - сказала Регина Метель, заместитель начальника отдела развития и реформирования АПК Минсельхозпрода РБ. - Кроме хозяйств, в ярмарке активное участие будут принимать и предприятия Буркоопсоюза из районов республики.

По данным министерства, в прошлом году в ярмарке приняло участие более восьмидесяти хозяйств из тринадцати районов. За два дня работы горожанам было реализовано почти 120 тонн мясной продукции. Во время работы цены на мясо установились ниже рыночных в среднем на 20-25 процентов и составили в среднем 110 рублей за килограмм. Хотелось бы, чтоб и нынче цены были приемлемыми на основной продукт питания для жителей Бурятии. Кстати, мясные ярмарки пройдут в каждом районном центре республики.

Эрдэм БУДАЕВ, Информационно-методологический центр сельских территорий РБ.
На снимке автора: хороша боргойская баранина!

Уянга

ҮБЭЛ БААБАЙТАЙ УУЛЗАЛГА

Үглөөгүүр һэрээд, урин намарые үгэшэһэнөө һанан, удаахан һуньяан байтарни, улхархай нюдэнэймни уулзадаһан дээрэ улаб-улаб гэжэ ууртай уурал бааяхдаг гээб. Улаан наран уулын оройгоор бултайба ёһотой гээд, газар гарахадамни, үбэл баабай ерэнхэй, яһандань намарта дуратай агшабта. Яяр үбэл ялтайжа, янгарар үбэл гэжэ ярилдажа байна гүт? - гэн, аһаа жүтөөндэ абтанхай, арһа шүрбэһэнһинь таташанхай, арьгар шүдгэнүүдгээ арзайланхай, барбагар гараараа намайе бажуухаар блэн болонхой, хэрэлсы гээрэмни һэрхиржэ зогсобо.

Одоо халаг хухай боложо, хажуу тээшээ халба һүрэн, хорхой мэтэ хонголойнь бээрээ дайран, хорёо соогуураа эндэ тэндэ гүйн, халуухан сайгаа һүлэжэ үргөөд, халуу ороторынь хото руунь шудхабаб. Хахажа сасажа байжа, хоолой соогоо тэбхэдэгдээд байһан саһа, хүнгэрэг болотор хаяба. Хүхин забгатараа забһартай шүдөөрөө хүйтөөр эшхэржэ, хүхэ шүүрга хүдөө талаар тарааба.

Тулам соо абаад яһанан хүнэхээ тулуураараа, тос байтар тоншоод, тоолон байжа, тараатараа хөөрэнэ: «Сагай хатууда бэлэн эдгээ ехээр эдижэ, гурба һара гуда унтаха гэнэһэн үндэр нэрэтэ хэшээл арай гэжэ дүүргэхэдэмни, Бурхан багша Үбэл гэжэ нэрэ үгөөд, саһан, мүйһэн, хүйтэн гурбантай нүхэсүүлжэ, гоодо түби руу табиһан юм.

Унтаандаа ажал хэжэ һураха ёһотойш. Хабарай сагыг холоһоо бэлдэжэ, хумхи сагыг хэшгүүлэн, саһа ехээр оруулаш, заахан хүүгэдүүдыг баярлуулжа, хүнгэрэгтэ санаар наагхуулаа.

Зайгуул нохойдо уусын мяханай яһа хаяжа үгэ. Зоной сарай соо заабол эдгээ хоол арьбажуула, тиибэл намхандаа мүнхэ нэрэтэй Үбэл болохош!» - гээ һэн гээд, омогорхуу янзатай уялгата ажалаа ябуулаха эшээндээ орожо унташаба.

Сэсэг ДАМБАЕВА.

Толон

АГЫН ОКРУГОЙ «ТОЛОН» ГАЗЕТЭ - БУРЯАД ОРОНДО

- Түүхэ
- Ниигэм ба экономика
- Манай хүдөө
- Үһо заншал
- Хизаар ороноо шэнжэлэлгэ
- Уран зохиол
- Хабсаргалтанууд:
 - «Дунгар» - шажан мүргэлэй
 - «Улаалзай» - уран зохиолой ба соёлой «Үетэн» - залуушуулай

Хандаха газарнууд:
«Новости» ОАО-гой киоскунууд ба Агын округой представительство
г. Улан-Удэ, ул. Лимонова, 4
Тел: 55-55-85.
Уншагты!!!

Буряад Республикын Президент- Правительствын Түрүүлэгшэ В.В.Наговицынай түсэблэлгын зүблөөнэй дүнгүүд

Буряадай Президентын пресс-секретарь Александр Дружининай мэдээсээр, түсэблэлгын зүблөөндэ Буряад Республикын Президент - Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын республикын байгаалийн нөөснүүдэй министрэй, хүн зонис социальна талаар хамгаалгын министрэй, хуралсалай болон эрдэм ухаанай министрэй уялганууды дүүргэгшын болон Физическэ культура болон спортын талаар республиканска агентствын хүтэлбэрилэгшын Москва хото албанай хэрэгээр ошоожо сэрэн дүнгүүд тухай мэдээсэлнүүды шагнаа.

Түсэблэлгын зүблөөндэ Буряадай Президент Вячеслав Наговицын хэдэн даалгабаринууды үгөө.

Буряадай Хүдөө ажахын болон эдэс хоолой министрствэдэ «Рязанин областиин жэшээгээр Росси дотор хартаабха тарилгыг хүгжөөх» хараа түсэбүүд гэхэн семинар-зүблөөнэй материалнууды хаража үзэхэ болоо. Энэ зүблөөн ноябрийн 11-дэ Россин Федерациин Хүдөө ажахын министр А.Гордесвэй хүтэлбэри доро үнгэргэгдөө. Тэрэшлэн энэл министрствын мэргэжэлтэд хартаабха ургуулгаар Пермьскэ хизаарай дүй дүршэл шудалжа, дурдалхнууды оруулха юм.

Буряад Республикын Зөөрин болон Газарай харилсаануудай министр гэр байра хайша хэрэгээр баригшаднаа газарайн участогууды буяажа абаха талаар эрхилдэг Псковско областиин дүй дүршэл шудалхынь даалгагдаа.

Навигационно картгыг зохёохын тула замынь заахан толбонуудай элктронно бүридхэл хэлгээр Пермьскэ хизаарай дүй дүршэл шудалхынь Аяншалгын талаар республиканска агентствэдэ даалгагдаа.

Вячеслав Наговицын тэдхэмжэ багатай, олон хүүгэдтэй гэр бүлнүүдтэ хаяглалмал гуримаар материална туһаламжа үзүүлжэ жасы эмхидхэлгээр Калужска областиин Обнинскын захиргаанай дүй дүршэл шудалхынь экономикын министрэй болон гэр булын ба хүүгэдэй хэрэгүүдэй талаар республиканска агентствэдэ даалгаа.

Буряад Республикын Барилгын болон гэр байрын коммунальна ажахы шэнэлэлгын министр г, Улаан-Үдэ хотын мэртэ Ростехнадзорой Буряад Республикадахи Технологическа болон экологическа хиналтын талаар управлениитэй хамта нэгдэхэ ТЭЦ-эй котлоагсгадай хүдэлмэриестогтоохон ушар шалтагаанынь элирүүлжэ болон саашаада гай тодохорой болохгүйн тула нарин хэмжээнүүды абаха болоо.

Буряад Республикын Барилгын болон гэр байрын - коммунальна ажахы шэнэлэлгын министр г Ивалгын аймагай Тапхар тосхондо онсо байдалай ушархан шалтагаанынь элирүүлжэ мэдээсэхынь республикын толгойлогшо даалгаа, мүн энэ министр тэрэниис усадхалгаар амар хэмжээнүүд абтааг гэжэ тоосохо юм.

Промышленности, олзын хэрэг эрхилэлгы болон инновационно технологинууды хүгжөөлгөөр республиканска агентствэдэ Забайкалийн бага болон дунда предприятинуудта урьһаламжа олгогшоо Внэконом-банкын түсэбүүд тухай асуудал шидхэхынь даалгагдаа.

Буряад Республикын зөөрин болон газарай харилсаануудай министр бага предприятинуудта федеральна зөөри хүнгэлэлтэйгөөр арендэдэ дамжуулан гэхэ талаар Россин Федерациин Правительство амар түсэбтэй байнаб гэжэ хаража үзэхэ даабари абаа. Мүн лэ тэрээндэ Соёлой министрствтэй хамта соёлой уг баялигай объектүүды үмсэлжэ тухай Москва хотын хуулийн түлэбэ хаража үзэхынь даалгагдаа.

Республикын Хүдөө ажахын болон эдэс хоолой министрство болон транспорты, энергетикы болон харгын ажахы хүгжөөлгөөр министр Буряад Республикадахи Федеральна антимонопольно албанай управлениитэй хамта республикада нийтын хэрэглэмжын эдэс хоолой гол зүйлнүүдэй түлшэ тоходолгын хэрэгсэлнүүдэй сэнгүүдэй байдал тухай нара бүри мэдээсэхэ болоо.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ болон тухай программануудай хорооной түрүүлэгшэ наркотическа зүйлнүүды хэрэглэлтэй тэмсэхэ талаар Омско областиин дүй дүршэл шудалха юм. Тиигээд дурдалхнууды оруулха ёһотой. Промышленности, олзын хэрэг эрхилэлгы болон инновационно технологинууды хүгжөөлгөөр республиканска агентство болон республикын зөөрин болон газарай харилсаануудай министр бага предприятинуудай арендын гуримаар абан байранууды хүнгэлэлтэйгөөр үмсэлжэ тухай Кемсеровскэ болон Тюмснийн областнуудай хуулинууды шудалха даабари абаа.

Физическэ культура болон спортын талаар республиканска агентствын хүтэлбэрилэгшэ физкультура болон спортын талаар үнгэргэгдэхэ хэмжээ ябуулгануудта мүнгэ номололгодо хубийн инвесторнууды хабадуулгаар Новосибирскэ областиин дүй дүршэл шудалхынь даалгагдаа. «Буряад Республикын эрмдэг бэстэйшүүлдэ хүдэлмэрийн нууринууды квотын гуримаар олгохо тухай» 2006 оной мартын 7-до абтаан 1565-III дугаарай Буряад Республикын Хуулиэ бэслүүлгээр дурдалхнууды оруулхынь Хүн зонис социальна талаар хамгаалгын министр г Президент даалгаа. Буряад Республикын Пураалсалай болон эрдэм ухаанай министрэй уялганууды дүүргэгшэ хуралсалай байгуулалай шэнэ стандартнуудта дамжан оролгоор хэмжээ ябуулгануудай түсэб зохёон хараалхынь даалгагдаа.

Экономическа хүгжэлтын талаар Буряадай Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо болон Буряад Республикын экономикын министр худалдаа наймаанай эмхинүүдтэй хамта эдэс хоолой зүйлнүүды болон эд бараа худалдаа арбан социальна магазинууды нээжэ тухай асуудал хэлсэхэ болоо.

Буряад Республикын барилгын болон гэр байрын коммунальна ажахы шэнэлэлгын министр муниципальна байгуулгануудта хүсэд хүрэхэ шулуун нүүрһэнэй нөөс байгуулгаар яралтайгаар хэмжээ абаха болоо.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо болон Соёлой министрство Б.Ельциной нэрэмжэтэ номой сангыг байгуулха тухай 2008 оной ноябрийн 5-да абтаан 1615 дугаарай Правительствын захиралтыг хаража үзөөд, манай республикада тэрэной филиал нээлгээр дурдалхнууды оруулха юм.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо болон Физическэ культура болон спортын талаар республиканска агентствын хүтэлбэрилэгшэдэ «Россин Федерацида физическэ культура болон спорт тухай» Федеральна хуулигай зохилдуулан, Буряад Республикын спортивна суглуулагдамал команданууды бүридхэлгын болон хангалгын гурим зохёон хараалхынь болон зүбшэлхынь даалгагдаа.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан мэдээсэнэ:

ХАРГЫ БАРИГДАХА

Москва албанай хэрэгээр манай Президент хаяхан ошоод эрхэхэдэ, Россин транспортын министр гтэй хөөрэлдэжэ, энэ харгын барилгыг Алас-Дурна зүгыг болон Забайкалийн социально-экономическа талаар хүжөөлгын хараа түсэбтэ оруулха болоо.

Республикымнай хойто зүгэй аймагуудай ажаһуугшад нислэл хото автомобилин дардам харгыгаар хүржэ эрхэ аргатай болохонь гээшэ. Энээнхэ гадна республикын толгойлогшо Игорь Левитинтэй хөөрэлдэжэ, Култук - Моиды гэхэн федеральна удха шанартай автомобиллин харгыг хэблэн шэнэлжэ тухай хэлсээ.

ЭКОНОМИКЫН БАЙДАЛ ПАЙЖАРНА

Байгша оной юэ харын дүнгүүдээр промышленна үйлдбэридэ яһала бараг дүнгүүд туйлагдаа. Энээнхэ гадна эдэс хоолой зүйлнүүды үйлдбэрилгөөр манай республика бусад регионууднаа дутуугүй хайн дүнгүүдтэй, жэшээлхэдэ, бодо малай болон шубуунай мяха үйлдбэрилгөөр 15-дахы, хү үйлдбэрилгөөр 29-дэхы хуурида гараа. Манай республика руу инвестициин гуримаар мүнгэ зөөри жэл эрхэ бүри сээрэ номологдоо. Хүн зоной олзо оршо дээшлээ. Харин сэнгүүдэй

ургалтын эршээр манай республика Росси дотор 4-дэхы хуурида гараа.

ҮБЭЛДЭ НАЙН БЭЛЭДХЭЛТЭЙ

Буряадай Президент Вячеслав Наговицын сурбалжалагшадтай үнгэргэгдэн пресс-конференцидэ нэгдэхэ ТЭЦ-эй үбэлэй дулаасуулгын хаһада хэр бэлдэн тухай дуулгаба. Пая болотор нислэл хотын ажаһуугшадтай байрануудта хэрюуншэг байгаа. Ушарын хадаа нэгдэхэ ТЭЦ-эй уһа халаадаг нэгэ түхээрлэгнэ эмдэрхэн байна. Мүнөө тэрэниис заһаа, хайн хүдэлдэг болоо. Тиигэжэ хотын ажаһуугшадтай гэр байрануудта гансата дулаан болоһон байха.

МЯХАНАЙ КОМБИНАТ ХҮДЭЛЖЭ ЭХИЛХЭНЬ

Буряадай Президент Россельхозбанкын түрүүлэгшын орлогшо Сергей Смирновтой уулзаба. Акционернэ «Бурятмясопром» гэхэн бүлгэмдэ тохёолдоһон бэрхэтэй байдалнаа гараха замууд хэлсэгдээ. С.А. Смирновтой үгөөр, Россельхозбанк энэ предприятие хэблэн шэнэлжэ эхэ түсэбтэй. Энэ түсэбнэ табан жэлэй хугасаада бэслүүлэгдэхэ юм. Хойто жэлхээ

эндэхэ үйлдбэри эрхилэгдэхэ, Монголһоо мяха асаржа, консерванууды үйлдбэрилжэ эхилжэ юм.

Дээрэ нэрлэгдэн бүлгэмэй байдалынь хайжаруулха талаар манай правительствын талаһаа шухала хэмжээнүүд абтажа байнхай.

ХЯАГТЫНХИДАЙ ПРОГРАММА БАТАЛАГДАБА

Республикын Правительствын Президиумой ээлжээтэ зүблөөн үнгэргэгдэжэ, Хяагтын аймагай 2008-2010 болон 2017 он хүрэтэрхи социально-экономическа хүгжэлтын түсэб дэмжэгдээ. Хяагтын аймаг уласхоорондын автомобиллин хил дабалгын пунктгыг хүгжөөлгөтэй эрээдүйгөө холбоно. Тэрэной хүгжээдэ, аймаг дотор, мүн бүхыдөө республикадашы аяншалга хүгжөөлгэдэ эхэ түлхисэ боложо үгэхэнь дамжагүй. 2017 ондо Хяагтын аймагта промышленностиин үйлдбэри 3,1 дахин дээшлэхэ хараатай. Тиихэдэ бага олзын хэрэг эрхилэлгыг хүгжөөлгэдэ гол анхарал хандуулагдана. Бага предприятинуудтай тоо 170 хүрэтэр олошорхо, тэдэ 317 млн. түхэргэй продукция 2017 ондо үйлдбэрилдэг болоод байхаар түсэблэгдэнхэй. Энээнхээ уламжалан, нотагай нан жасада олзо оршо нилээд дээшлэхэ юм.

ЯРУУНЫН ЗАЛУУШУУЛ НЮТАГТАА ТҮБХИНЭНХЭЙ

Яруунын аймагай залуушуул бэрхэ шадмар, хүбэлгэн ухаатай, бэлиг талаантай. Иймэ залуушуулы хүмүүжүүлхын талаар нотагай захиргаан арга шадалаараа оролддо.

Арадай Хуралай депутат Цырен-Даши Эрдынесевич Доржиевай мүнгэнэй тэдхэмжэтэйгээр аймагай хургуулинуудай дунда инновационно хуралсалай түлэбүүдэй муниципальна конкурс ябуулагдаа. Эгэтын хургуулинууд хуури эзлээ. Мүнгэнэй тэдхэмжэдэ Комсомольскын, Озёрнын, Тулдунай хургуулинууд хүртөө. Аймагайгээл бэрхэбагшанар жэл бүри хари гүрэнүүдээр стажировка гарахаяа зорино. Хари хэлнүүдэй багшанар Германи, Франци, Нидерланды ошоожо эрээ. Бэлигтэй үхибүүд намарай амаралтын үсдэ Хитадай Чань-Чунь хото ошоод эрхэ аргатай байгаа. Эрээдүүдэ тэдэнэр Германи, Франци ошохо зорилготой.

Яруунын аймагай хурагшад эрээдүүдэ Санкт-Петербургын хадаа хэрэгэй университетэй оюутад болохо аргатай юм. «МВС» гэжэ корпораци эгээл бэрхэ хургуули дүүргэгшэды шэлэжэ, тиишнэ мэргэжэл шудалхынь эльгэнэ.

Спортдо дуратай залуушуул

соёлой спортивна түбтэй болоһондоо баяртайнууд.

Аймагай захиргаан залуушуулаа нотагтаа байлгахын ажал ходо ябуулжал байдаг.

Янжам ЖАПОВА.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Яруунын эдир спортсменүүд багшанартаа.

ЗАБАЙКАЛИЙН ХИЗААРАЙ ПАРЛАМЕНТЫН ТОЛГОЙЛОГШОД

Забайкалийн хизаарай Хуули гаргалгын (түлөөлэгтэ) Суглаанай түрүүшын эмхидхэлэй зүблөөн дээрэ «Нийтэ нэгэн Росси» партиин түлөөлөгшэд гол тушаалууды эзлэбэ. Хамта дээрэ «Нийтэ нэгэн Росси» гэхэн партиин гэшүүд спикерэй, хоер вице-спикернүүдэй болон зургаан комитетүүдэй түрүүлэгшээрэй тушаалуудта томилогдобо.

Анатолий Романов Забайкалийн хизаарай Хуули гаргалгын Суглаан толгойлобо, тэрэ Шэтэ можын Дүүмын байһан сагта түрүүлэгшын тушаал эзэлжэ байһан хүн юм.

Хаяа хаджаа хууһан нотаг можын шэнэ заксобрани 50 депутатууднаа бүридэнэ. 25-ниинь нэгэ мандалтай тойрогууднаа хунгагдаа, тэдэнэй табанинь Агын Буряадай тойрогой түлөөлөгшэд болоно. Агын табан мандалтай тойрогһоо Батомункуев Герман Цыдыпович, Дамдинов Цырендоржо Цыбендоржиевич, Доржисва Дарима Дагбадарсановна, Изместьев Михаил Михайлович, Цыдыпов Намсарам Жамбалович гэгшэд депутатууд боложо хунгагдаа юм.

Нүгөөдэ 25 депутатууд партиин оруулан списэгэй ёһоор, парламентын гэшүүд болобо.

Тэдэнэй дунда буряад яһанай Аюшиев Болот Ванданович, Дарижапов Владимир Николаевич, Дугаров Даша Цыденович, Нимаев Баир Батожаргалович, Цыренов Цырен Бадмаевич, Доржиев Галын Дугаржапович гэгшэ депутатууд бии юм байна.

Заксобраниин түрүүлэгшын орлогшонороор урид Агын Дүүмын түрүүлэгшэ байһан Даша Дугаров ба Шэтэ хотодо ажаһуудаг Виктор Дибирдеев гэгшэд томилогдоо.

Шэтын губернатор Равиль Гениатулиной орлогшонороор урид хүдэлжэ байһан Сергей Трофимов Гүрэнэй политикын ба нотагай өөһдын хүтэлбэрийн талаар хороон толгойлобо, харин Болот Аюшеев Экономикын, хүрэнгэ оруулгын политикын ба зөөрин талаар хорооной түрүүлэгшээр хунгагдаа.

Тиихэдэ Агаһаа депутат болоһон Цырендоржо Дамдинов Зоной бүридэлэй ба ажалай талаар политикын хороон хүтэлжэ болобо. Шэтын облзахиргаанай экономикын комитетэй нэгдэхэ орлогшоор урид хүдэлжэ байһан Владимир Дарижапов Промышленностиин, шэнэ онол нэбтэрүүлгын ба оршон халбари хүгжөөлгын хороон толгойлобо.

Б. ГИНДЫНЦЫРЕНОВ.

ВЯЧЕСЛАВ НАГОВИЦЫНАЙ РАДИО ШАГНАГШАДТАЙ ХЭПЭН ХӨӨРЭЛДӨӨН

(Түгэсхэл. Эхинийн 128, 131-дэхи дугаарнуудта).

- Гаражуудай 28-дахи кооператив Буйко үйлсэд оршодог. Гаражтай 81 хүн энэ кооперативта оронобди. Гаражуудаа үмсэлжэ шаданагүйбди. Хүнүүд үни болоод байхадань, хэрэгтэй документүүдээшье олоногүй. 1962 онһоо барилга хэжэ эхилээбди. Мүнөө яаха болоно гээшэбиди?

(В.Е.Бояркина).

- Россин Федерацийн Газарай кодексын 36-дахи статъятай зохилдуулан, эрхэтэд болон юридическэ нюурнууд гүрэнэй гү, али муниципальна зөөрин мэдэлдэ байһан газарай участогуудта байһан гэрнүүдые, бусад барилгануудые бодхоон байгаа наань, гараж барихан эрхыень гэршэлһэн документүүдэй байһан ушарта газарыень үмсэлжэ гү, али арендээр абаха хуулита эрхэтэй. Хэрбээ эрхэнүүдые гэршэлһэн документүүдээ гээһэн гү, али хаяһан ушарта Буряад Республикын Үндэһэтэй архивта хандыг гэжэ хэлжэ байна. Энэ архив иимэ хаягаар оршодог: Улаан-Үдэ хото, Ленинэй гудамжын, 54 Правительствын байһан.

- Сэлэнгын баруун бээдэ хүүгэдэй олон сээрлигүүд байгша һэн. Мүнөө ганса Бурводто бии. Манай эндэ амбулатори баһал үгы. Юундэ? Сэлэнгын баруун бээин ажаһуугшадай хуудал байдалын һайжарха гээшэ гү? Саашадаа эндэхи дайдые хүгжөөхэ ямар түсэбтэйб?

(С.Г.Бондарчук).

- Сэлэнгын баруун бээдэ байһан амбулатори санитарна эрилтэнүүдтэ харюусанагүй гээд хаагданхай. Мүнөө үедэ эндэ ажаһуугшадые Заречный хууринай нэгэдэхи поликлиникын филиалда бэс тамырьень шалгана. Тиихэдэ Сэлэнгын зүүн бээин ажаһуугшадые гэр гэрээрн ябажа, участково терапевтүүд хангана. Исток хууринда 2007 ондо хүүгэдэй сээрлиг нээгдһэн байгаа. Мүнөө үедэ аэропорт шадар хүүгэдэй сээрлиг баригдажа байһай. Тэрэниие байгша оной декабриин 30 болотор түгэсхэхэ түсэбтэй.

Улаан-Үдэһөө хэдэн модоной зайда оршодог микрорайонуудта республикын болон муниципальна програмнуудта оруулжа, социальна зорилготой хэдэн объектүүдые бариха гэжэ түсэблэгдэнхэй. 2010 ондо Заречный хууринда хүүгэдэй сээрлиг бодхоогдоохор түсэблэгдэнхэй.

- Үхибүүнэйнгэ түрэмсөөр хүүгэдэй сээрлигтэ үгэхэ оошорто ороо һэм. Гурбан жэл болоо, мүнөөшье болотороо оошорни хүсэжэ эрээгүй. Жэлэй туршада оошорни 30 хүнүүдээр урагшаа болоо. Тэдхэмжэ багатай гэр бүлээбди.

(Елена Черных).

- Хүндэтэ Елена! Желерэхэ бүри хүүгэдэй сээрлигүүд ехэ хэрэглэгдэнэ. Зүгөөр шэнэ эмхи зургаанууды ашагалгада тушааха хүдэлмэри удааруулагдана. Танай ханаагаа зобожо байһые, гэр бүлэнтэй байдалшые хүндэшг гэжэ би ойлгоноб. Тимэһээ Советскэ районий захиргаанда хандахыетнай дурадханаб. Энэ захиргаан Советскэ үйлсын 23-дахи байшанда оршодог. 18 «а» гээһэн таһагта хандахат.

- Манай гэр 30 жэлэй урда тээ баригданхай. Үмхирхөөршье болоо юм ааб даа. Хэзээ заһабарилга хэжэ гээшэб, хайшаа хандаха болонобиди?

(Нина Григорьевна, инвалид. Пристанскэ үйлсын 13-дахи гэжэй ажаһуугшадай зүгһөө).

- Эгээл түрүүн Бабушкинай үйлсын 25-дахи байшанда түбхнэһэн хотын ажахын хороондо хандажа, зүбшэл абаха ёһотойт. Ажаһуудг гэртэе капитална заһабарилга хэжэ гэбэл, байрануудайн эзэд «гэр байрынь коммунальна ажахы хубилган шэнэ хэлгэдэ туһалха жаса тухай» 185-дахи федеральна хуулин ёһоор капитална заһабарилга хэжэ хамтын шийдхэбэри абаха ёһотой.

Гэр байрын эзэдэй суглаанай шийдхэбэри протоколоор бүридхэн бэшэжэ, танай гэр хангадаг хүтэлбэрлхы эмхидэ тушааха болонот. Тэрэ эмхитнай өөрынгөө ээлжэндэ 2009 онсо оруулха мэдүүлгэ үгэхэ ёһотой.

- Улаан-Үдэ хотые байгуулалсан

ород хасагуудай дурасхаал мүнхэлһэн хүшөө юундэ үгыб? Олонийтэ зондо энээн тухай юундэ мэдээсэгдэнгүйб?

(Л. Орлова, ород арадай соёлой түб).

- Улаан-Үдэ хотын захиргаанда «Үдын острог» гээһэн хэрмые нэргээхэ проектнэ дурадхал зохёон хараалагданхай. Тиигээд Улаан-Үдэ хотые байгуулалсан хасаг сэрэгшэдэй дурасхаал мүнхэлжэ, хүшөөнүүдые тэндэ бодхоохор харааланхай. Энэ барилгын проектые Улаан-Үдэ хотын захиргаанай тусхайта сайт нээжэ, дуратай хүн хараха аргатай. Энэ сайтын хаяг: www.ulan-ude-eg.ru.

- Ключевская үйлсэ гээһэн буудал зохидоор түхээрэгдээгүй, автомобилстнүүдэй ябаха харгы гансал һайжаруулаа. Доошоо бууха ябаган зоной зүргэнүүд даншые наа эрид, тэргэтэй хүнүүдэй гарахын аргагүй. Тротуар үгы. Киоскнүүдэй хажуугаар нэгшье сэбэр байдаггүй.

(Т.А.Холморова, нэгэдэхи бүлэгэй инвалид).

- Хүндэтэ Татьяна Афанасьевна! Ключевская үйлсын ябаган зоной ябаха талын асфальт хушалтыень тротуарна плиткээр нэлгэхэ гэжэ хараалагданхай. Тиихэдэ хүнүүдэй транспорт хүлээхэ пунктнууд болбосон түхэлтэй болгогдохо юм. 2009 ондо иимэ хүдэлмэринүүд дүүрэгдэхэ.

- Жердевэй үйлсын 82-дохи гэжэй 64-дэхи байра мүнөөшье болотороо дулаасуулагданагүй.

(Л.И.Болонева).

- Мүнөө үедэ энэ ажаһуудалай гэр дулаагаар хангагдаг болонхой. «Гэр байрын-коммунальна ажахы хубилган шэнэ хэлгэдэ туһалха жаса тухай» 185-дахи Федеральна хуулар энэ гэртэ капитална заһабарилга хэргдэ. Энээнһээ боложо, дулаагаар хангаха хэрэг ойро зуура тогтоогоод байгаа.

- Үдэ, Сэлэнгын эрьээр ябахада, шэлнүүд, тамхинай узуурнууд дүүрэн хэбтэ. Нэгшье жэлэй бог шорой сугларанхай бэшл даа. Юундэ хэншье хэмжээ абанагүй гээшэб?

(Эрхүү хотоһоо ерэхэн айлшад).

- Үдэ, Сэлэнгэ мүнэнүүдэй эрье тойронхи дэбисхэр саг үргэлжэ бог шоройһоо сээрлэгдэжэ байдаг. Хабар болон намарай сагта ариг сэбэрэй габшагай харануудай үнгэрэгдэхэ үелэ дунда хургуулинуудай хурагшад, багшанар, ниислэл хотын дээдэ хургуулинуудай оюутад, нийтын эмхинүүд нэрлэгдгшэ гол мүнэнүүдэй эрьээр ябажа, бог суглуулдаг. Сентябрьин 22-то ниислэл хотымнай дэбисхэртэ намарай-үбэлэй хаһада оршон дайдые сэбэрлэхэ зорилготойгоор габшагай нара сонсогдоо һэн. Бүхы хотын хэмжээндэ октябрьин 25-да габшагай нара үнгэрэгдөө һэн.

Энээнһээ гадна октябрь нарада Советскэ районий захиргаан оршон тойронхи сээрлэхэ хэдэн хэмжээ ябуулганууды түсэблэһэн байна. Үшөө хүн зондо амарһан газараа арилгаад ябаха тухай хануулга хэжэ, хүнүүдэй доторой болбосорол дээшэлүүлжэ зорилготойгоор хэдэн хэмжээ ябуулга хараалагдан байна.

- Шишковкодэ оршодог үхэхэд ошон Лысогорская гээһэн үйлсэ зүбшанан харгые гуримшуулха хэрэгтэй.

(Н.В.Юрьева).

- «2009-2012 онуудта Улаан-Үдэ хотодо харгынүүдые хүгжөөлгэ» гээһэн муниципальна программада хэрэгтэй проектно-сметнэ документаи 2011 ондо табигдажа, энэ харгые заһабарилха хүдэлмэринүүд 2012 ондо дүүргэгдэхээр түсэблэгдэнхэй.

- Ниислэл хотымнай 43-44-дэхи кварталнуудай ажаһуугшад шэнэ поликлиникэдэ хүржэ шаданагүй, ушарын хадда хажуугаарн пассажирнуудые шэрэдг автотранспорт гарадаггүй байна.

- 2007 ондо ажаһуугшадай гуйлтаар гурбадахы поликлиникэ хүрэтэр 56-дахи маршрудаар ябадаг автобусуудай харгы һунаагдан байгаа. 2008 ондо 35-дахи дугаарай шэнэ маршрут нээгдэ һэн. Энэ маршрудаар Энергетик хууринаа 3-дахи поликлиникэ хүрэтэр ажаһуугшад ошохо аргатай болоһон байна. 35-дахи маршрудай автобусууд 43 ба 44-дэхи кварталнуудай тойрожо ябана. Энэ маршрудаар ябаха автобусуудай саг болзорын поликлиникын ахамад врачтай хэлсэгдэнхэй. Мүнөө үедэ 3-дахи поликлиникэ хүрэтэр ошохо шэнэ маршрут нээхэ гү, али ондоо автобусууды тэрээн худар ябуулдаг болохо гэхэдэ, годирхо, эрьсэдэхэ талмай тэрэ багта ёһоор түхээрэгдээгүй. Тимэһээ Улаан-Үдэ хотын Октябрьска районий захиргаан энэ асуудал мүнөө шийдхэжэ байһай.

- Манай ажаһуудг гэр харгын үргэхдэхэдэ, эбдэжэ усадхалгада орохо ёһотой. Ондоо тээшээ зөөлгэдэ бэлдэхэ гээд, хэзээ эбдэжэ усадхалгада орохо гэшэб гэжэ мэдэхээ һананаб.

(Л.М.Зайкова, Улаан-Үдэ, Трубочесвэй үйлсэ, 62).

- Үдэ мүнэн дээгүүр гарадаг хүүргэ һэльбэн шэнэлжэ проектно-сметнэ документаиин ёһоор, Трубочесвэй үйлсын 7, 8, 9, 11, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23-дахи ажаһуудалай гэрнүүд эбдэжэ усадхалгада орохо ёһотой. Тимэһээ автомобилин харгы үргэхдэхэдэ, Трубочесвэй үйлсын 62-дохи хаягаар оршодог ажаһуудалай гэр эбдэжэ усадхалгада орохоор түсэблэгдөөгүй байна.

- 1975 онһоо эхилжэ, гэр байра абаха ээлжэндэ байнаб. Коммунальна квартирада ажаһуунаб, үбгэмни 2-дохи бүлэгэй инвалид. 2008 ондо шэнэ байра абахын тула 600 мянган түхэриг мүнэн тэдхэмжэ абаа һэмди. Юундэ шэнэ байра бэшэ, харин мүнэн тэдхэмжэ үгтөөб? Гэр байра ехэ хэрэглэһэн хүнүүдэй ээлжээн сахигдана гээшэ гү?

(Л.М.Мезенцева).

- Табан хүнһөө бүридһэн бүлөөрөө Железнодорожн районий захиргаанда бүридхэлдэ абтанхайт.

Буряад Республикын 2006 оной майн 4-дэ абтаһан («Ветеранууд тухай», «Россин Федерацияда инвалидуудые социальна талаар хамгаалха тухай» Федеральна Хуулинуудтай зохилдуулан, федеральна бюджетдхээ үгтэхэ мүнэн зөөрөөр, гэр байраар хангагдаха эрхэтэй. Зарим категориин эрхэтэдтэ гэр байранууды олгохо гурим тодорхойлохо тухай» 1639-III дугаарай Хуулин 3-дахи статъяда гэр байраар хангаха социальна дэмжэлгэ үзүүлхын тула гэр байра худалдажа абалгада гү, али барилгада мүнэн тэдхэмжэ олгогдохо ёһотой гэжэ тодорхойлогдонхой.

Хүнзоние социальна талаар хамгаалтын министерство үбшлэжэ инвалид болоһон Танда мүнэн тэдхэмжэ дурадхан байна. Та тэрээнһээ арсаат. 2008 оной 3-дахи кварталда федеральна бюджетдхээ үгтэдг тэдхэмжэ 459 мянган түхэригтэ хүрэнэ. Республикын бюджетдхээ эрээндэн нэмэжэ 229500 түхэриг үгтэнэ. Тиихэдэ нютагай бюджетдхээ баһал эды шэнээн мүнэн һомологдоно.

Гэхэтэй хамта гэр байра ехэ хэрэглэһэн, ээлжэндэ абтаһанар хэды шэнээн саг болооб гэжэ хараада абан, гэр байранууд олгогдохо гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Ушар тимэһээ Мезенцевтэнэй гэр байрын асуудал ээлжээнэйнгэ эрэхэдэ, шийдхэгдэхэ болоно.

- Манай гэр 1935 ондо баригданан, тэрэ сагнаа хойшо капитална заһабарилгада ороогүй. Энэ асуудалаар Президент В.В.Наговицында хандаһан байһаб. Улаан-Үдэ захиргаанай толгойлогшодо гар табижа эльгээһэн албанай саарһан

бии, манай хэрэг хаража үзэхэ тухай тэрээн дотор заагданхай. Мүнөө болотор юншье хэгдээгүй. Хотын албан зургаануудта үшөө дахин хануулыг гэжэ гуйнаб.

(И.А.Ильин, Буйко үйлсын 28-дахи гэжэй 10-дахи байра).

- Хүндэтэ Иван Алексеевич! Байгша оной сентябриин 25-да ажаһуудг гэрэйтэй эзэдтэ 185-дахи Федеральна хуулин ёһоор капитална заһабарилга үнгэрэхэ тухай шийдхэбэри абаха дурадхалтайгаар танай нэрэ дээрэ бэшг эльгээгдэһэн байна.

Хамтын суглаа үнгэржэ, капитална заһабарилга хэжэ тухай шийдхэбэри абанан протоколоо танай гэрые хангадаг, хүтэлбэрлэг эмхид эльгээхэ хэрэгтэй. Энэ эмхи өөрынгөө ээлжэндэ 2009 ондо танай хэрэг бүтээхэ мэдүүлгэ үгэхэ ёһотой.

Бүхы хонирхоһон асуудалнуудай хотын ажахын хороондо хандахадтай болохо. Тэрэ иимэ хаягаар оршодог: Бабушкинай үйлсын, 25.

- Байрадамни заһабарилга хэжэ үгыт гэжэ гуйнаб.

(М.М.Убева).

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеран, 90 наһатай, ганса бэе хүнби. Карл Марксын булвар, 25-28 гэһэн хаягаар ажаһуудагби.

- Хүндэтэ Михаил Михайлович! Республикын бюджетдхээ мүнэн тэдхэмжэ абаха гэбэл, Октябрьска районий захиргаанда мэдүүлгэ бэшэжэ, хандаха болонот. Энээнһээ гадна мүнэн тэдхэмжэ абаха эрхыетнай гэршэлһэн документүүд хэрэгтэй. 43-67-61 гээһэн таһагтар хонхоложо, хэрэгтэй мэдээнүүды абахадтай болохо. Энэ утаһаар хонхоложо, Октябрьска районий захиргаанай эрхэтэдтэй гэр байрын асуудалнууды шийдхэдг таһагта хандаха болонот.

- Ключевская үйлсын 70 «а» гээһэн шэнэ гэртэ байра худалдажа абангүйбди. Зүгөөр ажаһуудалай бүридхэлдэ орожо шадахагүй байнаб.

(Т.М.Трофимова).

- Ажаһуудг газараара бүридхэлдэ орохын тула гэр байраа үмсэлжэ ёһотойт. Тэрэной удаа байрынгаа бодото эзэн болоһон тухай гэршэлһэн документүүды Россин Федерацийн федеральна миграционно албанай Буряад Республикадахи управлениин Октябрьска районий таһагта тушааха ёһотойт. Энээнгүйгөөр таниие ажаһуудалай бүридхэлдэ абахагүй.

- Юундэ пенсионернүүдэй ажаһуудалай эгээл бага хэмжээн хүүгэдэйхидэ орходоо доошоо байна гээшэб?

(Татьяна Ивановна).

Хүндэтэ Татьяна Ивановна! «Буряад Республикын эдхээр эгээлнүүдэй суглуулбари тухай» 2001 оной майн 7-до абтаһан 697-III дугаарай Буряад Республикын Хуулитай зохилдуулан, ажаһуудалай эгээл бага хэмжээн тоологдожо гаргагдана. Хүн бүхэной ажаһуудалада тон хэрэгтэй эд хэрэгсэлнүүдэй болон хангалтануудай доодо захын суглуулбари хараада абтажа, тэрэ тодорхойлогдоно гэшэ.

Хүүгэд гэшэ саг үргэлжэ хубсаһа хунараа шэнэлдэг, бэлээр хубсаһаа, гуталаа һалгадаг. Тимэһээ наһатай зондо орходоо хүүгэд эд хэрэгсэлнүүдые, хубсаһа хунарһаа эхилээд, ехээр хэрэглэнэ. Энээнһээ уламжалан, хүүгэдтэ хубсаһа хунар худалдажа абалгада мүнэн зөөришые наһатай зондо орходоо ехээр гаргашалагдана гэшэ ааб даа.

- Хүндэтэ Вячеслав Владимирович! Хубийн асуудалаар Танда орохо гэбэл, хаана бэшүүлжэ ёһотойб?

(Надежда Семёновна Горновская, Улаан-Үдэ хотын ажаһуугша).

- Намда орохын тула Президентын болон Правительствын дэргэдэхи Хиналтын хорооной эрхэтэдтэй хандалгануудай талаар тусхай таһагта хандажа, бэшүүлжэ болонот. Энэ таһагтай хаяг: Улаан-Үдэ хото, Ленинэй үйлсэ, 54 202-дохи кабинет. Хүдэлмэринин үдэрүглөөнэй 8 сагнаа үдэһын 17.30 хүртээр хандахада болоно. Үгы һаа, иимэ утаһаар хонхологты: 21-40-75, 21-28-27.

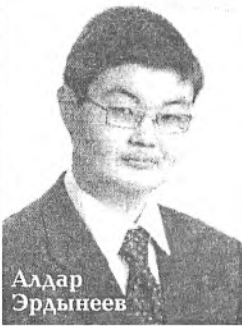
Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан. Эльвира ДАМБАЕВА хэблэлдэ бэлдэхэ.

Манай ерээдүйн халаан

ТАНИЛСАГТЫ: ФЕДЕРАЛЬНА ШАНГАЙ ЛАУРЕАДУУД

Дугар
Елаев

Баяр Санжиев

Алдар
ЭрдэнеевЕлена
ШагдуроваХайдапова
СэсэгДарима
ЦоктоеваАндрей
Банзаракшеев

«Буряад үнэн – Дүхэрнэ» сонин соогоо хүндэтгэ уншагшадаа бэлэгтэй буряад залуушуулга танилсуулган зандаабди. Эдэ оюутад, хурагшад бэлэгтэй залуушуулы дэмжэлгын федеральна премиин лауреадууд. Бултадаа «Буряадай залуу бэлэгтэн» гэжэ ном соо оруулагданхай. Эдэ бэрхэ үхибүүд тухай хөөржэ үгээбди.

Дугар Елаев гэжэ хүбүүн 1992 оной ноябриин 13-да түрэн намтартай. Тэрэ 29-дэхи Буряадай гимназида хураца. Бүхэроссин эрдэмэй эколого-биологическа олимпиадын призёрой нэрэдэ хүртэнхэй.

Дугар эколого-биологическа түбэй дэргэдэхи «Байгаалин шэнжэлэгшэд» гэжэ нэгэдэлэй гэшүүн. 2003 онноо эхилээд, тэрэ жэл бүри хотын болон республиканска эрдэмэй-практическа конференциндэ хабаадажа, ходо түрүү хууринууды эзэлнэ.

2006 ондо Дугар Улаан-Үдэ хотодо үнгэрэн «Мир, в котором мы живём» гэжэ конференцидэ түрүү хуури эзэлэ, удангүй тэрэнэй зохёохы ажал Москвада болохон П.А.Мантейфелин нэрэмжэтэ конкурсын шанда хүртөө.

Нёдондо жэл хүбэлгэн ухаатай хүбүүн регион хоорондын эрдэмэй-практическа «Байгаалин шэнжэлэгшэд» гэжэ конференцидэ хабаадажа, гурбадаху хуури эзэлээ.

Москвада болохон эколого-биологическа олимпиадада үетэнэйнгөө дунда гурбадаху хуурида гаража, 30 мянган түхэригэй Россин Федерациин Президентын грантда хүртэнэн байна.

Дугар гимназиингаа олонийтын болон спортивна хэмжээ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Тэрэ классайнгаа староста, футболоор болон хүнгэн атлетикээр хургуулийн командын гэшүүн. 2005 ондо Улаан-Үдын мэрэй эмхидхэгдэн тазквондогой чемпионадай призёр болоо.

Баяр Санжиев Улаан-Үдын 56-даху дунда хургуулида хурадаг юм. Хажуугаарнь тэрэ Улаан-Үдын хүүгэдэй спортивна хургуулида хураана. 2007 оной Россин гурбадаху зунай Спартакиадын призёр болоно.

Алдар Эрдэнеев 1990 оной декабриин 23-да түрэнэн намтартай. Тэрэ хотын 32-дохи дунда хургуулида хураана. 9-дэхи Республиканска эрдэмэй «Эрээдүйдэ алхам хэе» гэжэ конференцидэ түрүү хуури эзэлээ. Алдар 2001 ондо 32-дохи хургуулийн 5 «ж» класс орохон түүхэтэй. 5 класснаа эхилээд тэрэ ганса «5» сэнгэлтэ абажа хураа. Тоо бодолгодоо бэрхэ хүбүүн хургуулийн, хотын, республиканска конференциндэ хабаадажа, геометри найнаар мэдэхэ байһанаа харуулаа. Хубийн хэрэг эрхилхын талаар республиканска залуушуулай конкурсдо

Алдар өөрынгөө бизнес-план харуулаа. Нёдондо жэл бэлэгтэй хүбүүн сувенирнууды үйлэдбэригэ гэжэ түлэб зохёожо, Буряад Республикын эконоимкын талаар Министерствын найшаалда хүртөө. Мүнөө тэрэнэй бүтээхэн проект бээлүүлэгдэжэ байнхай. 2005-2006 онууднаа эхилээд, тэрэ Ц.С.Сампиловой нэрэмжэтэ уран найханай музейн штадта орсолсонхой, нэгэ хэды саг соо музейн ахамад харуулшанай орлогшоор ажаллаа. Тинн 2006 онноо «Эрдэни» гэжэ зохёохы мастерскойн директор.

Хайдапова Сэсэг Нархатын дунда хургуулийн 10 «г» классай хурагша. Сэсэг ганса «5» сэнгэлтэ дээрэ хурадаг юм. Жэл бүри хургуулийн олимпиадануудта тэрэ түрүү хууринууды эзэлдэг. 4 жэлэй туршада басаган эрдэмэй-шэнжэлгын ажал ябуула. Тэрэнэй хээн ажал Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэдэй анхрал татаа. 2004 ондо Сэсэг хургуулийн экологическа конференцидэ 3-даху хуури эзэлээ, 2005 ондо республиканска конференцидэ 4-дэхи хуурида хүртөө. Нёдондо жэл бүхэроссин олимпиадада 2-дохи хуури эзэлэн байна. Бэлиг талаантай басаган хатархашы дуратай. 2006 ондо тэрэ уран шүлэгүүдэйнгэ суглуулбари хэблэн гаргаа. Эдир уншагшадай республиканска конкурсдо тэрэ өөрынгөө зохёохон шүлэгүүды уншанан байна.

Дарима Цоктоева 1991 ондо ноябриин 18-да түрэнэн намтартай. Тэрэ хотын 3-даху дунда хургуули дүүргээ. Бага наһаннаа басаган спортдо дуратай. 10-тайһаа эхилээд, басаган хур харбалгаар хонирхоно. Жэлэй туршада спортын мастерай кандидадай норматив тушаагаа.

Нёдондо Чебоксары хотодо болохон мурьсөөнэй илагша, Кипртэ үнгэрэн Европын Кубогай нэгэдэхи шатын дипломант.

Дарима хари хэлэнүүдээр болон информатикаар ехэ хонирхоно, англи хэлэ тон найн мэдэхэ.

Елена Шагдурова Буряад Республикын Захааминай аймагай Дүгэлүүр тосхоной Соёлой байшанда хүдэлнэ. Тэрэ «Дангина-Гэсэр-2007» гэжэ конкурсын призёр.

Андрей Банзаракшеев хотын хургуулийн телевиденидэ хүдэлнэ. Мүнөө дээрэ тэрэ Тивиком канал дээрэ гарадаг залуушуулай дамжуула хэдэг.

2006 ондо бүхэроссин Хүүгэдэй түб «Орлёнок» ошожо ерээ. Тэндэ Андрей олон нүхэдэй болоо. Россин «Вести» гэжэ теле-дамжуулгада телевизионно сюжет бэлдэлсэн байна.

Иймэ бэрхэ, талаан бэлэгтэй хүбүүд, басагад манай республикада ажаһууна. Эдэ зоноороо омогорхоёбди!

Янжам ЖАПОВА.

На конкурс

«Баатар мэргэн-2008»

СЕРГЕЙ КОНДАКОВ - ПОТОМОК КАЗАКОВ

Когда-то в Новоселенгинске жила дружная, многодетная семья Кондаковых. Отец - выдающийся просветитель бурятского народа, в Новоселенгинске был одним из самых уважаемых жителей. Он великомерно владел и монгольским, и бурятским языками.

В этой многодетной семье десятым ребёнком родился сын

Сергей. Среднюю школу он закончил в родном селе. После средней школы он поступает в Благовещенское речное мореходное училище. После окончания училища работает в Красноярском речном пароходстве. Затем он переехал в родной Улан-Удэ, где работал капитаном теплохода «Чайка».

Затем Сергей Кондаков был переведен в Байкальский «Рыбколхозсоюз» на должность капитана флота. Заодно он преподавал судоводение и правила плавания в школе Командного состава Восточно-Сибирского пароходства.

В дальнейшем он работает главным механиком Восточно-Сибирского института РыбНИИпроект.

В настоящее время Сергей Яковлевич работает директором научно-исследовательского центра «Мелиоратор» на Байкале.

Фамилия Кондаковых давно широко известна в Бурятии. Его старший брат Николай Яковлевич Кондаков - известный в республике общественный деятель, патриот, личность с большой буквы. В последние годы он возглавляет гидромелиоративную службу нашей республики. К слову скажу, что будучи депутатом Государственной Думы первого созыва сделал очень многое для блага нашей солнечной республики.

Бато-Доржо СОДНОМОВ.

«Аламжа Мэргэн Арюун Гоохон хоёр - 2008» гэхэн конкурсдо

ЭЛИНСЭГЭЙ АЖАЛДА ЭЛЫГЭТЭЙ ХОЁР

Аажам найхан Ушарбай
нютагнай
Арюун аршаан булагаар
баян гаа.
Ажалша дууша хүбүүд,
басагагнай
Артель гээрээ суутай юм
гаа.
(Б.Ж.Дамбиев).

Дорогошо Галзууд омогтой болохо Пүнсэгэй Володин Цыренжап Норбын Намсарайн Туяна хоёр Могойтын аймагай Ушарбайн үүлгэртэ ажахын хонишон. Эдэ хоёрой гэр бүлэтэй танилсуулам.

Буряад угсаатан хэр угһаа мал адуугаараа баян нэн: 1700-1800 онуудта Онон, Борзи голоо дамжан байрлаһан буряадууд дунда зэргын айланууд мянган тэмээтэй, мянган адуутай, мянган үхэр бодо малтай, 10-20 мянган хони ямаатай байһан гээд, Батоев Галсан Батоевич - 40 жэл Буряадай багшын университетдэ түүхын лекци уншанан, эрдэмэй кандидат багша хөөрөө нэн.

Цыренжап Туяна хоёрнай 1992 ондо гэр бүлэ болохон. Малшанай үри хүүгэд түрэнэндөө омогорхон Цыренжап Туяна хоёр хөөрэнэ. Түрэл ажахынгаа гол баялиг болохо хонин хүрэг арьбадхаха хэрэгтэ туйлай ехэ хубитаяа оруулжа ябана.

Цыренжабай абань Дарижабай Пүнсэгэй Володя. Эжынь Цыденешин Цыремжит. Эрэхэ жэл алтан түрэтэй. 40 жэл хонишноор хүдэлнэ: Улаан Тугай орденээр, хэдэн медалээр, дипломоор шагнагдаа нэн. Абань айлай ганса хүбүүн. Гансаһаа газар дүүрэхэ: 4 хүбүүд, 2 басагад, 4 бэрээд, 2 хүрэгэд, 15 аша, зээнэртэй.

Цыренжап 1967 оной хонин жэлтэй 6 сагаан мэнгэтэй. Нютагайнгаа дунда хургуули дүүргээд, армин алба дүүргээ. Эжынгээ пенсидэ гарахада, хоёрдохи хонишноор хүдэлжэ эхилэн. Цыренжап абадаа адли бэрхэ. Трактор, машинын эбдэрхэ наатахада задлаад, нөөргөнз хүни соо суглуулаад байдаг юм. Абань

хадада адли хашаа болоно, аха дүүнэрын хасардаһан болоно. Эды ехэ хара ажал эдэнэй туһаар бүтэнэ.

Гэр бүлын байдалда хуу найн ажа амидарал байдаг үгы. 3-4 жэлэй туршада гэмтын аюулда орожо, Цыренжап хэдэн операци гаталаа. Найнэй нүхэр Туяна бэрхэ шэрхи, ажалшадаа, малаа доошонь оруулангүй, бүхы бэрхшээлые дабаа. Энэ шанга жэлүүдтэ аба эжын, аха дүүнэрий, нүхэдэй аша туһа ямар ехэ байгаа бэ. Тэдэндээ ехэл баярые хүргэн байдаг.

Туянын түрэнэн нютаг Аргали Агын аймагай.

Абань Норбоев Намсарай, эжынь Базарова Долгоржаб. Арбан үхибүүдэй нэгэн. Абатаниинь наһаараа хаалин фермэдэ үхэршэн, хаалишанаар хүдэлнэ.

Туяна ажалай дүрые хара багаһаа оложо, малай аргашан болохо зоригоо хүсэлдүүлэн. Буряадай гүрэнэй хүдөө ажахын институт дүүргээ. Малай аргашанай диплом абаа. Ушарбайн үүлгэр найжаруула ажахыда хүдэлжэ эхилэн.

Цыренжаптан хамта 16 жэл ажаһууна. Хоёр хүбүүтэй, нэгэ басагаатай. Гурбуулан хургуулийн. Ахаалагша хонишноор 10 жэл хүдэлнэ.

Эдэмнай нютагайнгаа, аймагайнгаа, округойнгоо түрүүшын нэрэнхээ доошоо буудаггүй. Артелингээ нарин нооһото элитэ эмэ хони харадаг. Хүүшын 5 жэлдэ 100-110, 100-120, 100-130, 100-140, 100-169 хурьгадые абажа, намарын 30-40 кг шэгнүүртэй хурьгадаа тушаадаг. Хонин бүхэнхөө 4,5-6 кг нооһо абадаг байна. Цыренжаптан 2005, 2006, 2007, 2008 онуудай округой чемпион, хэдэн үнэтэй бэлгээр шагнагдаа нэн.

Хамтын ажалай хажуудан үмсын үхэр, мал. Энэ бэрхэ сагта үмсөөрөө үри хүүгэдээ, байха байдалаа тэжээхэ саг ерэнхэй: 50-60 толгой үхэр, 15-20 хаалин үнээдые, 5-6 гахай барина.

Наяшаг Туяна бэритэй танилсан хөөрөлдөөб. Хорёод үнээ гансаараа наана. Хара багаһаа эжыдээ хамталсан Туянада хүшэр бэшэ болоно. Басаганинь арбан гурбатай. Ехэ хүбүүн арбан табатай, багань 10 наһатай. Туяна басагага гэрэй ажалда хурган. Цыренжап хүбүүдээ мориндо хургаад, хони адуулгана, түлээ тайража, хахалжа хурган.

Туяна хөөрэнэ: «Хониёо адуулжа ябахандаа, нооһоёо ээрэнэб, үдэшэ хүниндөө оймһо нэхэнэб. Үбэлэй бэлдэхэл хэжэ, хүн бүхэндөө 2 паара оёжо бэлдэнэбди. Зунай сагта хонинойнгоо нооһоор Цыремжит эжытээ шэрэдг дарадагбди. Хүбүүд, басаган туһалдаг». Туяна малай аргаша тула онсо мэдэсэтэй, аргатай.

Үгэр хүнигүй зол жаргалтай
Үглөө бүри наранай найхание
хаража ябагты,
Үгэр бүри үгын найхание
дуулажа ябагты.

Бурхан багшын үршөөһэн
Гурбан эрдэмдэ хүртэжэ ябагты,
Арья Баала багшын үгүүлэн
Бүм, Саяа, Живаа, Доншуур маани
хүсэлдүүлэн,

«Ум маа ни Бад май хум»
аман соогоо уншажа ябагты
гэжэ үрэнэб.

Долсон САНЖИЖАПОВА,
ажалай ветеран.

Буряад хэлэнэй хуралдаан - уласхоорондын хэмжээндэ

Буряад хэлэнэй мүнөө үеын байдал болон саашаадаа тэрэниие хүгжөөхэ хараа түсэбүүдэе зүбшэн хэлсээн эхэ хуралдаан Правительствын зүблөөнүүдэй үнгэрдэг танхим соо ноябриин 6-да үнгэргэгдөө. Хуралдаанай хүдэлмэриие социальна хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, буряад хэлэ хүгжөөлгөөр Правительствын дэргэдэхи комиссийн түрүүлэгшын орлогшо Б.Г.Бальжиров хүтэлбэ.

Эхиндэнэ республикымнай Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ В.В.Наговицынай амаршалгы хуралдаанда хабаадагшадта хүтэлэгшэ дамжуулан уншажа үгэбэ. Тэрэн дотор гол түлэб ниггэжэ хэлэгдэнэ: «Буряад Республикын Правительствын болон өөрынгөө зүгһөө энэ хуралдаанай хүдэлмэрин эхилхэн ушараар амаршална! Мүнөө үедэ буряад хэлэнэй байдал абажа харахад, тэрэниие саашадаа хүгжөөхэ шэнэ зорилгонуудые табижа шийдхэхэ, энэ хэрэгтэ гүрэнэй албан зургаанууд, оло-

ниитэ зон хамтын хүсэл оролдолгоёо элсүүлхэ ёһотой. Энэ хуралдаанда буряад хэлэнэй мүнөөнэй байдал али бүхы талааан зүбшэн хэлсэжэ, хүгжөөхэ хараа түсэбүүдэе тодолоху шухала. Хабаадагшадта ашаг үрэтэйгөөр, амжалтатайгаар хүдэлмэрильхыень хүсэнэ!»

«Буряад Республикада буряад хэлэнэй мүнөө үеын байдал» гэхэн асуудалаар Правительствын дэргэдэхи Буряад хэлэ хүгжөөлгөөр комиссийн түрүүлэгшын орлогшо Б.Г.Бальжиров элидхэбэ. Буряад болон ород хэлэндээр тэгшэ хэлэн элидхэл сугларгашадые хонирхуулба.

Удаань Монгол орондо буряад хэлэнэй хэрэглэмжэ тухай хүршэ ороной буряад шэнжэлгэнүүдэй Академиин гүйсэдхэхы директор Б.Чинзориг хэлэжэ үгэбэ.

Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын Буряадай тойрогто буряад хэлэ хүгжөөлгын байдал тухай нэрлэгдэгшэ тойрогой Оһын эрдэмнуралсалай управлениин даргын орлогшо Р.Б.Геренов хөөрөбэ. Харин буряад хэлэнэй талаар эрдэмэй-методическа хүдэлмэриие можо нютагуудаар залан хү-

тэлбэрилгын асуудалаар Буряадай гүрэнэй университетэй Үндэһэ-тэнэй-гуманитарна институтдай директор М.С.Васильева үгэ хэлэбэ.

Пленарна зүблөөндэ Агын Буряадай тойрогто буряад хэлэн ямар байдалтай гэжэ Забайкалийн хизаарай Пуралсалай, эрдэм ухаанай болон залуушуулай политикын министерствын Агын таһагай дарга Б.Б.Тарбаева болон бусад элидхэбэ.

Үдэһөө хойшо эндэ сугларгашад хоёр секцинүүдээр таһаржа хүдэлхэн байна. Нэгэ бүлэгын «Хуули ёһонуудаар хангалга болон нуралсалай холын хараа шэглэл» гэхэн асуудалаар ханамжануудаараа тодорхойгоор хубаалдаа. Нүгөө бүлэгтэн олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлгүшэд сугларжа, «Буряад хэлэ хүгжөөлгэдэ мэдээсэл мүнөө үеын шэнэ арганууды хэрэглэлгэ» гэхэн асуудал зүбшэн байна.

Хуралдаанай түгэсхэлдэ хабаадагшад дүнгүүдэе согсолжо, буряад хэлэ хүгжөөлгын гол бодомжо (концепци) шухала хэрэгтэй дурадхалнууды оруулаа. Буряад хэлэнэй гол бодомжо байгша ондо зохёон хараалагдаа.

Тэрэ хадаа бүхы буряадууды нэгэдүүлхэ, соёлой-хэлэнэй ба эрдэм нуралсалай ниитэ оршон байгуулха эгээл шухала арга олгохо юм. Энэ гол бодомжо буряад хэлэнэй асуудалнууды шийдхэлгын эмхидхэлэй үндэһэн болохо. Тэрэндэ үндэһэлэн, буряад хэлэ бүрин үлөөхэ, бэхижүүлхэ болон хүгжөөхэ тодорхой программа

бэлдэгдэжэ, баталан абтаха юм. Үндэһэн хэлэнэй асуудалнуудаар үнгэргэгдэнэн энэ хуралдаанда буряад хэлэ хүгжөөлгөөр Правительствын дэргэдэхи комиссийн түрүүлэгшын орлогшо Б.Г.Бальжировай гол элидхэл, буряад хэлэнэй хуралдаанай дурадхалнууды уншагшадтай хонорто толилхонмай.

ҮНДЭНЭН ХЭЛЭЭЭ ҮРГЭХЫН ТҮЛӨӨ ЮУН ХЭРЭГТЭЙБ?

Буряад Республикын Правительствын дэргэдэхи буряад хэлэ хүгжөөлгөөр комиссийн түрүүлэгшын орлогшо Б.Г.Бальжировай элидхэлһээ

Хүндэтэ нүхэд, айлшад, нютаг нютагай эблэлнүүдэй түлөөлэгшэд! Мүнөөндэ бидэ Буряад Республикын нийслэл Улаан-Үдэ хотодо сугларжа, үндэһэ яһатанайнгаа хүндүүлхэй болоһон асуудалнуудай нэгэн болохо - түрэл хэлэнэйнгээ байдал тухай, тэрэнэй саашанхи хүгжэлтэ тухай хэлэжэ, хүсэл бодолоо нэгэн болгожо, дуунда дууладагтал, «буусаараа илгарангүй» энэ асуудалы шийдхэхэ арга бэдэрхэ ёһотой болоһонди.

Мүнөө энэ хуралдаанда Забайкалийн хизаарай, Эрхүүгэй областиин, Агын болон Усть-Ордын тойрогуудай делегациин гешүүдһээ гадна хүршэ Монголһоо болон Үбэр-Монголһоо ерэнэн айлшад хабаадана.

Буряад орондо үндэһэн арадай түлөөлэгшэд эгээл олоороо ажаһууна, түрэл хэлэ мэдэнэ гэшэ ааб даа. Бүхэроссин хэмжээндэ үнгэргэгдэнэн тоо бүридхэлэй дүнгүүдээр 272,9 мянган буряадууд ажаһууна. Тийхэдэ бүхы буряадуудай 61 процентнь шахуу манай эндэ тоологдоно. Россин Федерациин гурбан можо нютагууд болохо Буряад Республикада, Эрхүүгэй областьдо болон Забайкалийн хизаарта бүхы буряадуудай 93 процентнь хамта дээрэ ажаһууна. Энэһнээ гадна Саха (Яхад) республикада, Маганданска областьдо, Красноярска хизаарта, Тыва республикада, Москва хотодо болон Московско областьдо буряадууд саг үргэлжэ ажаһууна. Гадна Монголдо болон Үбэр-Монголдо буряадууд түбхнэнхэй ажаһууна. Элдэб гүрэнүүдтэ буряад яһатан яһала ажамидарна гэжэ бодото байдал харуулна.

Буряад Республикада, Эрхүүгэй областьдо, Забайкалийн хизаарта гүрэнэй хэлэн гэжэ тоологдодог, яряанай ород хэлэн дээрэ дуугаралсадаг диилэнхи зоной дунда буряадууд таран ажаһууна. Энэнь хадаа буряад хэлэнэй байдалда, тэрэнэй хүгжэлтэдэ эхэтэ нүлөөлнэ. Буряад орондо, Агын тойрогто уран зохёолдо, олондо мэдээсэл тараадаг хэлэлэй хэрэгсэлнүүдтэ, агаарай долгиндо, телевиденидэ,

театральна искусствада, литературна буряад хэлэн хэрэглэгдэнэ. Тийхэдэ юрэнхы эрдэмэй дунда хургуулинуудта энэ хэлэн заагдана гэшэ. Хэды тийгэбэшье ажабайдалдамнай, мүн яряанай оршондо ород хэлэн булина.

Монголдо болон Үбэр-Монголдо ажаһуудаг буряадууд гэртээ болон ажабайдалдаа сэбэр буряад хэлэн дээрэ харилсадаг байна. Бэшэ тэнь монгол болон хитад хэлэн дээрэ дуугаралсадаг байһаниинь ойлгосотой. Буряад хэлэсэ бүрин үлөөхэ, саашадаа хүгжөөхэ гэбэл, литературна хэлэндэ үндэһэлхэ хэрэгтэй гэжэ бүхы дэлхэйдэ дүршэл харуулна. Үнгэрхэн зуун хэлэй гушаад гаран онуудаар ниитэ нэгэн буряад литературна хэлэн нэбтэрүүлэгдэжэ эхилхэн юм. Мүнөө бидэ буряад хэлэнэй ерээдүйе зүбшэн хэлсэхэдэ, буряад литературна хэлы хүгжөөлгэдэ, нарижуулгада гол анхаралаа хандуулха ёһотойбди.

Буряад Республикада буряад хэлэ бэдэе абажа яһанан эгээл олон зон ажаһуудаг, тиймэһээ буряад хэлэнэй дэлгэрхэ ба хүгжэхэ бүхы эрхэ нүхэсэл бии гэшэ. Ушар тиймэһээ республикын гүрэнэй ба муниципальна засагай зургаануудта, эрдэм нуралсалай ба соёлой, эрдэм ухаанай эмхи зургаануудта, олондо мэдээсэл тарааха хэрэгсэлнүүдтэ, олоһонийгэдэ даалгагдаха харюусалга ойлгоһонди.

Можо нютагуудай хоорондо буряад хэлэнэй асуудалнууды зүбшэн хэлсэһэн тусхай иимэ хуралдаанууд үнхэнэй үнгэргэгдөөгүй, хорёод гаран жэл болоо гэхэдэ, алдуу болохогүй. Тиймэһээ энэ асуудалаар бултанай хүсэл оролдолгонууды элсүүлхэ, залан хүтэлбэрилжэ энэ шухала асуудал шийдхэхэр болоо. Энэ ушарһаа манай республика энэ хуралдаа үүсхэбгээшэ.

Буряад орондо түрэлхи хэлэ хүгжөөлгы гуришуулха республикын хуули ёһонууд абтанхай. Ород хэлэнэй нэгэ зэргэ буряад хэлэмнай гүрэнэй хэлэн гэжэ хуулар тоологдоно. Республикымнай хуулинууд, Президентын зарлигууд, Правительствын тогтоолнууд болон бусад

БУРЯАД ХЭЛЭНЭЙ ХУРАЛДААНАЙ ДУРАДХАЛНУУД

1. Буряад хэлэнэй хүгжэлтын гол бодомжын проект дэмжэхэ ба тэрэниие нютагай програмнуудай болон нютаг дээрээ буряад хэлэ бүрин зандань үлөөхэ ба хүгжөөхэ ажалай хүтэлбэри шэглэл болгон абаха.

2. Хэлэнэй политика бэелүүлгэдэ можонуудай ажал ябуулгын залан хүтэлэггы шангадхаха хэрэгтэй гэжэ тоолохо. Тиймэ зорилгоор Буряад Республикада буряад хэлэ дэмжэхэ талаар түб байгуулха. Буряадай гүрэнэй университет гэжэ федеральна эрдэм нуралсалай нэгдхэмэл эмхи зургаанай ректорды хэрэгтэй мүнгэ зөөри энээндэ һомолхыень гуйха.

3. 2009 ондо Буряад хэлэнэй уласхоорондын үдэр үнгэргэхэ тухай Улаан-Баатар хотодо болоһон «Оршон сагай буряад шэнжэлгэнүүд» гэхэн уласхоорондын түхэрээн шэрээдэ хабаадагшадтай дурадхал дэмжэхэ. Тус үүсхэл дэмжэхэ тухайнь ЮНЕСКО-до гуйлтатайгаар хандаха.

хуули ёһонууд хоёр хэлэн дээрэ хэлбэлгэнэ. Энэһнээ гадна гүрэнэй болон муниципальна албан зургаануудай эмхинүүдэй нэрлэгэнүүд, тусхайта данса саарханууд буряад болон ород хэлэн дээрэ бүридхэн бэшэгдэнэ.

Тийхэдэ Буряад Республикын Правительствын дэргэдэ буряад хэлэнэй талаар Комисси байгуулагданхай. Тэрэ буряад хэлэнэй асуудалнууды шийдхэдэ министрствэнүүд, албан зургаанууд болон эмхинүүдэй ажал ябуулгы залан хүтэлнэ гэшэ.

Республикадамнай буряад-ород болон ород-буряад хэлэ мэдэлгы эршэмтэйгээр хүгжөөхэ гэжэ оролдоно.

Буряад орондо юрэнхы эрдэмэй 330 хургуулинуудта буряад хэлэ шудална. Тийхэдэ хургуулиин наһа хүсөөдүй хүүгэдэй нуралсалай эмхи зургаануудай дүрбэнэйнь нэгэ хубинь үхибүүды буряад хэлэндэ

багаһаань хургана. Гадна республикымнай дунда тусхай мэргэжэлэй дүрбэн эмхи зургаануудта, эхин мэргэжэлэй нуралсалай 25 эмхи зургаануудта Буряадай гүрэнэй университетдэ буряад хэлэндэ хургана.

Республикын 155 юрэнхы эрдэмэй хургуулинуудта түрэл хэлэсэ гол программаар шудална, харин 178 хургуулинуудта буряад хэлэсэ гүрэнэй хэлэн гэжэ үзэнэ. Бэшэ 240 юрэнхы эрдэмэй эмхи зургаануудта нуралсалай программада буряад хэлэнэй хэ-шээлнүүд оруулагдаагүй байһаниинь харамтай.

2008-2009 онуудай нуралсалай жэлдэ урда жэлэйхидэ орходоо, үндэһэн хургуулинуудай тоо 12 хургуулинуудаар олошороо. Гүрэнэй хэлэн гэжэ буряад хэлэ шудалдаг хурагшадтай тоо 7 мянгаар нэмээ.

Буряад Республикада буряад хэлэн дээрэ уран зохёол хэлбэдэг гүрэнэй гурбан хэблэлнүүдхүдэлнэ. Нэрлэбэл, «Буряад үнэн» хэблэлэй байшан, Буряад Республикын Пуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствын «Бэлиг» гэхэн хэблэл, тийхэдэ Буряадай гүрэнэй номой хэблэл болоно. «Буряад үнэн» гэхэн буряад хэлэн дээрэ үндэһэн сонин хэблэгдэнэ. «Байгал» гэхэн сэтгүүл буряад болон ород хэлэндээр барлагдана. Эдэ бүгэдэһнөө гадна түрэлхи хэлэн дээрэ уран найханай, нуралсалай, публицистикын, мэдээсэлэй номууд хэблэгдэнэ.

Буряад хэлэ дэлгэрүүлгэдэ, бүрин үлөөлгэдэ, хүгжөөлгэдэ буряад драмын академическэ театр, «Байгал» гэхэн гүрэнэй дуу, хатарай театр эхэ үүргэ дүүргэнэ. Нүүлэй жэлнүүдтэ олон үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд, республикымнай ажаһуугшад буряад хэлэ эдэбхитэйгээр шудална гэжэ ажаглагдана.

Республикадамнай буряад хэлэнэй үдэр гурбадахи жэлээ үнгэргэгдөө. Энэһнээ гадна Россин Федерацинаа болон республикаһаа гадуур ажаһуудаг буряадуудай дунда иимэ хайндэрнүүд эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдэнэн байна.

Буряад хэлэнэй хайндэр зондо эхэ хайшаагдадаг болонхой, хүн

зон эхэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Энэ жэлдэ манай республикаһаа гадна хүршэ Забайкалийн хизаарта, Эрхүүгэй областьдо, мүн Москва, Санкт-Петербург, Новосибирск, Томск гэхэ мэтэ хотонуудта хайндэрэй хэмжээн соо элдэб ябуулганууд үнгэрхэн байна. Монгол орондо хуудаг уг нэгтэ буряадууд буряад хэлэнэй хайндэр дэмжэжэ, уран шүлэгэй мурьсөө, буряад номой үзэсхэлэн эмхидхэл гэжэ дурадхалан байна. Тэрэндэ шалгархан залуушуулые Улаан-Үдэ аяншалхыень эльгэхэ хүсэлэнгэй. Пүүлшын үдэртэнэ Улаан-Баатарта буряаддуунай эхэ концерт наадан болоо. Тэрэндэ Улаан-Үдэһөө дуушад ошожо хабаадана.

Улаан-Баатарта хаяхан үнгэргэгдэнэн «Дүхэриг-шэрээгэй» хөөрлөөндэ 2009 ондо Буряад хэлэнэй уласхоорондын үдэр үнгэргэхэ тухай үүсхэл гаргагдан байна. Буряад хэлэнэй хүнүүдэй ажаһуудаг гүрэнүүдэй Правительствануудай буряад хэлэнэй хүндүүлхэй асуудалнуудта анхарал хандуулхын, тэрэниие дэлгэрүүлхын, хүгжөөхын тула бидэ энэ үүсхэлы дэмжэхэ ёһотойбди.

Саашаадаа буряад хэлэ хүгжөөхэ хэмжээнүүды хамтаараа абахын тула та бүгэдэндэ буряад хэлэ хүгжөөлгын гол бодомжын түлэб зүбшэхыетнай дурадханабди. Тэрэниие зохёон хараалгалда эрдэмтэд, буряад хэлэнэй багшанар олоороо хабаадаһан байна. Республикын эмхинүүдтэ болон нуралсалай эмхи зургаануудта зүбшэн хэлсэгдэнхэй. Гол бодомжо дотор дурадхалаһан хэмжээнүүд Буряад орон дотор бэелүүлэгдэхээр хараалагданхай. Энээндэ үндэһэлэн, бусад можо нютагуудта буряад хэлэ хүгжөөхэ хэмжээнүүд зохёон хараалагдаха аргатай.

Гол бодомжын түлэб хадаа Правительствын дэргэдэхи Комиссийн зүблөөндэ зүбшэн хэлсэгдэнхэй. Паядаа иигэдэ Правительствын зүблөөндэ баталагдаха ёһотой. Тэрэнэй удаа манай республикада буряад хэлэ хүгжөөхэ программа зохёон хараалагдаха юм.

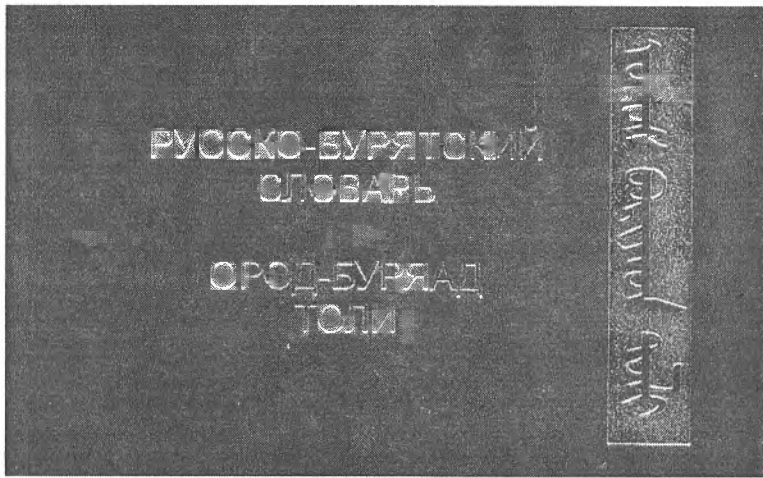
Эльвира ДАМБАЕВА хэблэлдэ бэлдэбэ.

ЁНОТОЙЛ БУЛГАН ЗАХАТА БҮТЭЭЛ

ШЭНЭ НОМ

Шэнэ ном - «Ород-буриад толи» хэвлэлхээ гаража, нара хараба. Буриадай Эрдэмэй түбэй Монгол арадууд, Буддын шажан болон Түбэды шэнжэлэлгын институтдай (ИМБТ) ахамад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор, профессор Лубсан Доржиевич Шагдаров мэдээжэ уран зохёолшо, оршуулагша, уран зохёл шэнжэлэгшэ Норпол Аюшесевич Очиров хоёрой зохёон «Ород-буриад толи» хадаа үнинэй хүлээгдээн ёнотойл булган захата бүтээл болоно гэшэ. Нэгэ ботитой ород-буриад толи 80 мянга гаран үгэнүүд болон тогтомол холбоо үгэнүүдхээ бүридүүлэгдэжэ, 900 нюуртайгаар, 125 хэвлэлэй хуудаһанай хэмжээнтэйгээр, 2000 хэһэгээр (үсөөн лэ даа) «Буриад үнэн» хэвлэлэй байшан гэжэ Гүрэнэй нэгэдэмэл предпрятин хэвлэлэй түбтэ барлагдажа гараба. Энэ хадаа Матвей Николаевич Имехенов, Цыден Доржиевич Цыбинов, Даша Чернинович Черников гэшэдэй зохёон 40-өөд мянган үгтэй ород-буриад-монгол анха түрүүшын ехэ толиин хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор Цыбинов Бобосевич Цыдендамбаевай редакцилгар 1954 ондо Москвада хэблэгдэжэ 54 жэлэй үнгэрһэн хойно гараһан түрүүшын томо толи болоно бшуу. 5 мянган хэһэгээр хэблэгдэжэ гараһан хуушан толи түбхын түрүүлэн оршуулагшадта, сурбалжалагшадта, сэтгүүлшэдтэ, хуралсалай номуудай авторнуудта, багшанарта, хурагшадта, элдэб халбарин хүдэлмэрилэгшэдтэ, юрын

хүнүүдтэ туйлай ехэ туһа хүргэһэн байха юм. Тэрэ гэхэнхээ хойшо ород уран зохёолой хэлэнэй бүридэл хубилаа, хари хэлэнүүдхээ олон үгэнүүд ород болон бусад хэлэнүүдтэ нэбтэрэн ороо. Ушар иимэхээ үндэһэн буриад хэлэмнай урган хүгжөө, баяжаа ха юм даа. Тиймэхээ энэ толи гансал Буриад Республикын, Монгол ороной, Үбэр-Монголой, Забайкалийн хизаарай Агын ба Эрхүү можын Усть-Ордын тойрогуудай хэблэлэй, радио, телевидениин хүдэлмэрилэгшэдтэ, дунда болон дээдэ хургуулинуудай хурагшадта, оюутадта, багшанарта, мүн монгол, алтай хэлэнүүды шэнжэлэгшэдтэ, үргэннитэ уншагшадта зориулагдана. Гадна энэ толи хальмаг, урианхай яһанай хүнүүдтэ туһатай байхань дамжаггүй. Юрэдөөл, энэмнай толи зохёогшодой олонжэлэй үрэтүгэс, айхабтар ехэ ажалай дүн, ёнотойл булган захата бүтээл болоно, тэдэнэй наһанай хэрэг мүн гэжэ онсолон тэмдэглэхэ шухала. Сэхыень хэлэхэдэ, тэрэ юрэ толи бэшэ, харин тайлбар толи болоно гэбэл, зүйтэй гэжэ хананаб. Үнэхөөрөөшье, энэ толи дотор олон үгэнүүдтэ, тогтомол холбоо үгэнүүдтэ дэлгэрэнгы тайлбари үгтэнэ бшуу. Энэ ород-буриад толи Россин Эрдэмэй академин Сибириин таһагай, Буриад Республикын Пураалсалай ба эрдэм ухаанай министрствын, Буриадай Эрдэмэй түбэй Монгол арадууд, Буддын шажан болон Түбэд ороние шэнжэлэлгын инсти-

тудай, «Буриад үнэн» хэблэлэй байшангай эбигээл харгалзалга дор хэблэгдэжэ гараба. «Буриад үнэн» хэблэлэй байшантай үнинэй харилсаа холбоотой Новосибирск хотодохи «Сова» гэжэ хэблэлэй байшангай (директорынь О.В.Смирнова) типографида тус толи угалза хэтэй хатуу хабтаһаар гадарлагдаа. 125 хэблэлэй хуудаһанай хэмжээнтэй толиин айхабтар ехэ материалые нэгэ боти соо багтаахын тула хуудаһан дээрэ гурбан хүсэнэгөөр эблүүлэн хабсаржа, яһала таарамжатай зохидоор хэблэгдэ. Тус түлэбэй (проектын) хүтэлбэрилэгшэ - Буриад Республикын хуралсалай ба эрдэм ухаанай министр, педагогикын эрдэмэй доктор С.Д.Намсараев, Россин Эрдэмэй академин

Сибириин таһагай Буриадай Эрдэмэй түбэй Президиумэй түрүүлэгшэ, ИМБТ-гэй директор, Россин Эрдэмэй академин гэшүүн-корреспондент Б.В.Базаров, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор, профессор И.Д.Бураев, Россин Эрдэмэй академин Сибириин таһагай ИМБТ-гэй хэлэ бэшгэ шэнжэлэлгын таһагай ахамад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор, профессор Л.Д.Шагдаров, ИМБТ-гэй хэлэ бэшгэ шэнжэлэлгын таһагы даагша, хэлэ бэшгэй эрдэмэй кандидат Б.Д.Цыренов, ИМБТ-гэй хэлэ бэшгэ шэнжэлэлгын таһагай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Ц.Ц.Бальжинмаева, «Буриад үнэн» хэблэлэй байшан» гэжэ Гүрэнэй нэгэдэмэл предпрятин Генеральна директор, түүхын эрдэмэй доктор

А.Л.Ангархаев, «Буриад үнэн» хэблэлэй байшан» гэжэ ГУП-ай редакторнууд В.Б.Намсараев, Ц.Ц.Дондогов, Л.Д.Тапхасв, Д.В.Цыбикова гэшэд редакционно коллегийн гэшүүд байгаа. С.Д.Намсараев - энэ толиин харюулалта редактор, Ц.Ц.Бальжинмаева, Б.Д.Цыренов, Л.Д.Шагдаров - эрдэмтэ редакторнууд, Д.В.Цыбикова техническэ редактор болоно; «Буриад үнэн» хэблэлэй байшангай» хүдэлмэрилэгшэд Л.Б.Андреева, Е.Д.Дондокова, Л.Д.Гончикова, Т.Б.Гыргенова, Г.А.Доржиева, Ж.В.Доржиева, О.В.Доржиева, Л.С.Жигжитова, Л.Л.Цыденова гэшэд толиин гар бэшгэ компьютер дээрэ буулгажа бэшэһэн, үзэгэй хэб эблүүлэн эмхилһэн байна; Ц.Ц.Бальжинмаева, С.В.Дабаева, Т.Р.Дугданава, Б.Д.Цыренов корректорнууд болоно. Иимэ олон хүнэй хабаадалгатайгаар хэблэгдэжэ гараһан шэнэ толи хадаа үндэһэн буриад арадай саашанхи хүгжэлтэ дэбжэлтэдэнүлөөлхэ, туһалха туйлай ехэ бэлэг баригдаба гэшэ. Тиймэхээ сэгнэшэгүй ехэ удха шанартай энэ түүхэтэ хэрэг бэлүүлһэн хүнүүдтэ уншагшадай зүгһөө баяр хүргэхэ байнабди. Энэ мэдээсэл соогоо шэнжэлэл, шүүмжэлэл хэхэ зорилго урдаа табья бэшэб. Саашадаа эрдэмтэд, хэлэ бэшгэ шэнжэлэгшэд, юрын уншагшад шэнэ бүтээлые наринаар хаража, ханамжануудаа хэлэнэ бээ.

Лубсан Шагдаров 1930 оной түмэр сагаан Морин жэлэй намарай дунда хүүг харын 29-дэ Агын тойрогой Дулдаргын аймагай Шандали нютагта хамтын ажахын малшан Шагдарай Үдбэлэй бүлэдэ түрэхэн намтаргай.

1949 ондо Буриадай багшанарай институтдай түүхын-хэлэ бэшгэй факультеттэ найнаар хурахадаа, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ стипендиат ябаа, дээдэ хургуулия шалгарһанай тэмдэгтэйгээр дүүргээ хэн. Тийн Ленинградтай университетэй монгол туургата хэлэнүүдэй кафедрын аспирантурада зууршалагдажа ороо бэлэй. Лубсан Доржиевич Шагдаров «Мүнөөнэй буриад хэлэнэй маяг дүрсэ харуулан үгэнүүд» гэжэ диссертаци бэшэжэ, 1958 ондо амжалтатайгаар хамгаалаад, хэлэ бэшгэй эрдэмэй кандидат нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Тийгэжэ тэрэ Россин Эрдэмэй түбэй Монгол арадууд, Буддын шажан болон Түбэды шэнжэлэлгын институтдай хэлэ бэшгэй таһагта 50 жэл соо таһалгараагүйгөөр хүдэлжэ байнхай. Буриад хэлэнэй олон тоото шухала асуудалнуудаар шэнжэлгэ хэжэ, 150-яад эрдэмэй зохёолнуудые, тэрэ тоодо олон монографинуудые хэблүүлэн гаргууланхай. 1962 ондо «Буриад бэшгэй дүрим» гэхэн зузаан

ШЭНЭ ТОЛИ ЗОХЁОГШОД ТУХАЙ

номын хэблэгдэн гараа хэн. 2005 ондо энэ бэшгэй дүримөө шэнэлжэ хубилгаһан байгаа. Тээд энэ дүримын юндэшьеб баталагдан абтаагүй байнаар. 1966 онһоо Лубсан Доржиевич буриад хэлэнэй уран найруулгын асуудалнуудаар хүдэлжэ эхилээ хэн. 1975 ондо тэрэ «Буриад литературна хэлэнэй янза найруулгын илгаран хүгжэлгэ» гэхэн шэнжэлхы томо номоороо диссертаци хамгаалжа, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор болоо бэлэй. Профессор Л.Д.Шагдаров хүүлэй жэлнүүдтэ лексикографин (толи зохёолгын) талаар шэнжэлхы ехэ хүдэлмэри хээ. Суута эрдэмтэ, лексикограф Константин Михайлович Черемисовэй зохёожо, 1973 ондо Москвада «Совет энциклопеди» гэжэ хэблэлдэ барлагдаһан «Буриад-орол толине» шэнэ үгэнүүдээр нэмэжэ, хоёр ботёор гаргуулан байна. Тийн мүнөө тэрэ Н.А.Очировтай хамта 80 мянга гаран үгэнүүд ба тогтомол холбоо үгэнүүдтэй ород-буриад толи хэблүүлэ бшуу. Лубсан Доржиевичай 20 гаран шабинар эрдэмэй кандидатууд, докторнууд болонхой. Эрдэм ухаае хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа орууланһанай түлөө Л.Д.Шагдаровта «Буриад Республикын эрдэмэй габыяата ажал ябуулагша» гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдонхой. Тэрэнэй намтар США-гай Биографическа институтдай «Дэлхэйн 500 суута эрдэмтэд» гэхэн сударта оруулагданхай. Шэнжэлхы айхабтар ехэ ажал ябууланһанай түлөө дэлхэй дээрэ мэдээжэ монголшо эрдэмтэн Лубсан Доржиевич Шагдаровые Россин Эрдэмэй академин гэшүүн-корреспондент болгохоор, «Россин Федерациин эрдэмэй габыяата ажал ябуулагша» гэхэн үндэр нэрэ зэргэ тэрэндэ олгохоор саг хүрэжэ ерээ гэжэ хананаб.

Хүн үхибүүдээрэ жаргалтай гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Дарима басаганинь эсэгынгээ замаар дабшажа, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор болоод, Буриадай гүрэнэй университеттэ багшалдаг. Баяр хүбүүнинь МВД-гэй зургаанда хүдэлөөд, амаралтада гаранхай. Иигэжэ Лубсан Доржиевич Цымжит Нимаевна хоёр аша, гушаяа үргэлсэжэ, ан-буэн ажаһуунал даа. * * * Норпол Очиров (1930-2003) Агын тойрогой Могойтын аймагай Догой нютагта дунда шадалгай Аюшын Очирой бүлэдэ түрэхэн юм. Тэрэ Агын багшанарай училищи, Буриадай багшанарай институт дүүргэһэн байгаа. Дээдэ хургуулия дүүргэхэдэн, тэрэниэ буриад хэлэнэй кафедрада хүдэлхыень үлөөгөө хэн. Түрэлхин хурса хонор хүбүүн А.М.Горькийн нэрэмжэтэ Литературна институттай аспирантурада хурахааа ороходоо, эрдэмэй харгыгаар дабшахые хүсэбэ. Гэбшье Норпол хэлэ бэшгэ хайса шудалжа байтараа, зохёол бэшэхэ абьяаста абтаа бэлэй. Тийн тэрэ оршуулга хэжэ, зохёол бэшэжэ захалба. Али бүхы юумэнхээ тунхарихагүй, зоримгой залуу хүбүүн оршуулгаяа М.Шолоховой «Номгон Дон» гэжэ романһаа эхилээ хэн. Тус романай нэгэдэхи боти Буриадай номой хэблэлээр барлагдажа гаргагдаха 1954 оной түсэбтэ оруулагдан байгаа. Түрүүшын ботин хэһэгүүд «Буриад-Монголой үнэн» газетэдэ толилогдон байха. Зүгөөр элдэб ушар шалтагануудһаа боложо, Норпол Очировай оршуулгаар «Номгон Дон» хэблэгдэн гараагүй хэн. Михаил Шолоховой «Шэнэ газар хахалагдаа» гэжэ роман оршуулха болоходоо, суута уран зохёолшотой уулзахаа тэрэ Ростовско областин Вёшенско станицада ошоо хэн ха. Агууехэ уран зохёолшо тэрэниэ хүндэмүүшэ халуунаар угтажа, хараа

бодолыень хайшаһан юм. Тийгэжэ тус романай түрүүшын ном 1957 ондо, хоёрдохы номын 1961 ондо хэблэгдэн гараа бэлэй.

50-дахи онуудай хүүлдэ, 60-дахи онуудай эхиндэ Норпол Аюшесевич «Байгал» журналай прозын таһагта хүдэлхэдөө, ородһоо буриад хэлэн дээрэ оршуулгануудые ехээр хэһэн байгаа. А.Островскийн, И.Тургеневэй, В.Ивановой, И.Лазутиной, Э.Хруцкийн, М.Степановой, Н.Рыбкогой, В.Сергеевой, О.Смирновой, И.Лавровой зохёолнуудые буриад хэлэн дээрэ, Д.Батожабайн «Төөригдэһэн хуби заяан» гэжэ романай бүлэгүүдые мур дахуулан ород хэлэн дээрэ оршуулаа хэн. Х.Намсараевай, А.Ангархаевай, Б.Ябжановай, В.Сыреновай зохёолнуудые ородшолһон байха. Тэрэнэй оршуулхы бэлиг шадабарие монгол зохёолшод үндэрөөр сэгнэдэг байһан юм. Хитадай Арадай Республикын Үбэр-Монголой элигтэ ехэ эрдэмтэ, уран зохёолшо Сайшиялай «Чингис хаан тухай домог» гэхэн томо ехэ зохёолые Норпол Очиров хуушан монголһоо ород

хэлэн дээрэ оршуулхадаа, Евразийн түүхэдэ гүнзэгы ехэ мур сараа үлөөһэн агууехэ полководец, монгол туургата арадуудые нэгэдүүлһэн гайхамшагта хүндэ, энэ зохёолой авторта мантан томо хүшөө бодхоохогоо гадна, нэрээ түүхэдэ мүнхэлөө бшуу. Норпол Очиров бэлигтэй бэрхэ оршуулагша байхаһаа гадна, онсо өөрсэ хэлэтэй, хурса хёрхо харасатай, өөрын маяг шэнжэтэй зохёолшон байһан гэшэ. «Олоо хүбүүн» гэжэ туужань 1965 ондо «Байгал» журналда хэблэгдэһэн, 1968 ондо Буриадай номой хэблэлээр гараһан юм. «Газарай хани», «Үбэ сабиалга», «Гансаардалга» гэхэн расказууд, «Пайн хүн тухай» баримтата туужа болон бусад зохёолнуудын уншагшадта хайшаагдаһан байха. Тэрэ драматургидашье хабаяа туршаад үзөө: «Инагай холбоо ноёнд аюултай», «Гэрлэлгын зоболон», «Нютагай шарай», «Түрэлэй нэльбээтэн» гэхэн шог ёгто зүжэгүүдые бэшэһэн юм. К.М.Черемисовэй «Буриад-орол толиин» эрдэмтэ редакторын байһан гэшэ. 1960-1970-дахи онуудта Норпол Аюшесевич Очиров ВЛКСМ-эй ЦК-гай дэргэдэ хүдэлдэг байһан Комсомолой Түбэй хургуулида (ЦКШ) монгол оюутадта оршуулагшаар хүдэлһэн, М.Горькийн нэрэмжэтэ Литературна институтта багшалан байгаа. СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн Норпол Аюшесевичей Татьяна басаган М.Горькийн нэрэмжэтэ Дэлхэйн литературин институттай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшөөр ажаллажа байтараа, аюул усалда орожо, наһа бараа хэн. Татьяна Норполовна СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, хэлэ бэшгэй эрдэмэй кандидат байһан юм. Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ, журналист.

Эжы, эжы эльгэ зүрхэнш
Эгээл дүтэл намдаа,
Эжы, эжы оршон ябыш,
Элүүр энхэ зандаа.

(Дуунһаа)

2008 он Гэр бүлын жэл гэжэ гүрэн
түрын зүгөө нэрлэгдэнхэй гэжэ
бээ. Тимэһээ гэр бүлэ үргэдэг.

Тиибшысь минии шэлэһэн эжы
Татьяна Сүхэ-Базыровна Мат-
ханова болоно. Энэ эхнэрнай нэгэ
бага ондоохон бодосотой, эрэ хүнэй

Ивалгын аймагай Доодо-Ивалга
шотагта 1941 ондо мүнделхэн юм.
Нютагайнгаа хургуули дүүргэд,

«Байкалфарм» гэхэн бүлгэм
аргагүй хүсэтэй, элдэб шоглолтэй,
хүнэй маха бэсэд хэрэгтэй, талын
хайхан эсэг ноогоон ба урга-

Заха холын Дээдэ Бар-
гажанай Дэрээн нютагта
түрээжэ, хүлөө шоройдожо хүн
болоһон Чимит-Цырен Шаг-
дурович Цыбиков үелхэн нүхэд

Нютагайнгаа хургуулида хураха
үсдөө ном сударгаа нүбэлдэн бэрхэ
байхаһаа хажуугаар багшанартаа

Нютагайнгаа долоон жэлэй
хургуули дүүргэһэн Чимит-Цырен
ниеслэл хотын В.И.Ленинэй

Чимит-Цырен интернат-хур-
гуулин 10 класс амжалттайгаар
түгэсхөөд. 1959 ондо Москвада

Чимит-Цырен интернат-хур-
гуулин 10 класс амжалттайгаар
түгэсхөөд. 1959 ондо Москвада

«Гуа сэсэн хатан-2008» гэхэн конкурсно

АЛЫГАН ДЭЭРЭЭ ҮРГЭНЭН
АЛТАННАА ҮНЭТЭЙ ЭЖЫМНАЙ

Эрхүүгэй госуниверситет дүүргэһэн,
историк мэргэжэлтэй. «Байкалфарм»
нэгэдэлэй генеральна директор. Гэр
бүлэтэй. Хүбүүн. басаган хоёртой. 3-

Иймэ бүлэ Бурядад дэбисхэр
дээрэ олон юм бээ, тиигэбшсь нэгэ
ондоохон гэжэ ханамаар. Яахадаа
гэхэдэ, үхибүүдын сэхэ оролдосотой,

калфарм» нэгэдэл хайн шанга, хүсэ
сэхтэй, амжалта туйладаг, бүтээдэг
үйлэдбэринь дээгүүр сэгнэгдэдэг

Гадна Т.С-Б.Матханова түрэн
тоонто нютагайнгаа хургуулида
туһалдаг, кабинетүүдыс олимпиада -

Ивалгын районной центртэ, Доодо
Ивалга нютагтаа эдсэнэй магазин
нээгээ. Нютагтаа туһалха, үргээ

гээшэ нимгэн сэдхэлэй баялиг
гээшэ даа.

Татьяна Сүхэ-Базыровна бурхан
шажанда үнэн зүрхэнһөө мүргэжэ,
шүтээжэ ябадаг эжы болоно.
Үнгэрэгшэ жэлдэ нэгэ бүлгэм

Т.С.Б.Матхановагай гүрэн түрын
шагнал тухай хэлэбэл:

1. Монгол ороной медаль-
шагналда хүртэһэн байна. Гоё
хайханаар, алта мүнгөөр гоёһон

2. Буряад Республикын Прези-
дентын Зарлигаар Татьяна Сүхэ-
Базыровна «Буряад Республикын

Эрхэм хуралсалгай габьяата хүдэл-
мэрилэгшэ» гэхэн хүндэтэ нэрэ

Эдо бүгэдэ шагнал хайрада
ажалдаа амжалта туйлаһан, шанга
зоригтой, гүрэн түрын ажалда үрэ

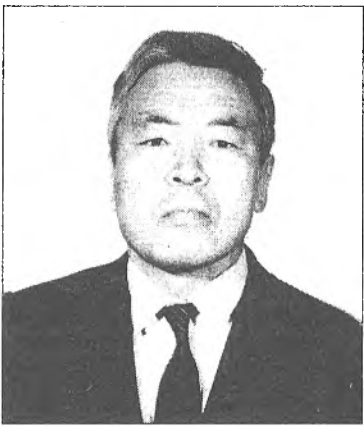
Дарима ХАШИТОВА,
багшын ажалай ветеран.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Татьяна Сү-
хэ-Базыровна хүбүүдээрээ. Зүүн
гарһаа: Владимир, Ирничей,
Михайл.

Гэр бүлын альбомһоо.

«Сагаан үбгэн -2008» гэхэн конкурсно

НАНАНАЙ ТАНГАРИГ

Шагдурович Улаан-Үдэс бусангүй,
ушар, шалтагаа институтайнгаа
дарганарта яаралтайгаар дуулгаад,
Аллынгаа хургуулида багшалхаар

- Абаһаар хүндэһэн бэлэй. Дээдэ
хургуули дүүргэһээр сэхэ эрхэн
һаа, ондоохон байжа болохоор
һэн. Тээд би өөрйнгөө нэххэлээр ажалла

һөлгөө аабзаб. Мүнөө дурсан
наһаадаа, саг дэмы үнгэрөөгүй.
Сохьсын хөлхөдэ, би баян дүршэлтэй
математикын багша, бүхы Буряад

Эгэс жэлэй туршада багшалаад,
хургуулида байра байдалайн
хуушан тухалдөө орожо захалхада,

Дээдэ хургуулида багшалжа
захалаад байхадаа, нютагайнгаа
хүбүүд басагадай мэргэжэлэ шэлэжэ

Технологическа дээдэ хургуулида
ажаллажа байхадаа, олон зүйлэй
шиндхөгдөггүй асуудалнуудтай сэхэ

ушардаг байгаа. Жэсээлбэл, наһа-
найгаа хани нүхэрыс шэлэн оложо
үрдэггүй Чимит-Цырендэ сэхэ гай
гашуудал ушараа. Хайрата эгэһын

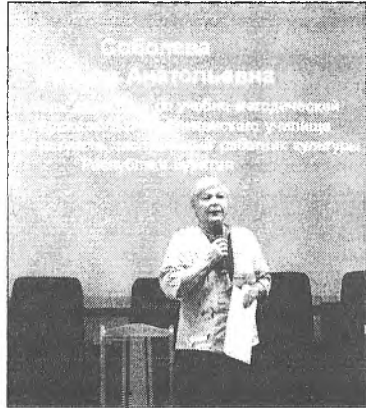
Дээдэ хургуулида багшалжа
байһан аад, эрдэмтэй нэрэ зэргэгүй

Иймэ байгаа юм даа. нютагаймни
түрүү хүнүүдэй нэгэн, гүн ухаанай
эрдэмэй кандидат, доцент, рес-
публикын хуралсалгай габьяата

Владимир ЖИГЖИТОВ,
Россин Журналистнуудай
холбооной гэшүүн,
журналистнуудай
Я.Гашегай нэрэмжэтэ
шангай лауреат.

Соёлой һонин

ПУРАЛСАЛАЙ ШЭНЭ ФИЛЬМ

Паяхан бэлдэһэн «Народно-художественное творчество бурят» гэжэ нэрлэһэн шэб шэнэхэн кинофильмынгээ презентациин үдэшэ Буряадай соёлой болон искусствын республиканска училищин табагыг даагша, республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ Э.В.Буруева түрүүтэй зохёохы бүлэг Үндэһэн сангай актова зал ехэ һонирхолтойгоор үнгэргэһэн байна. «Пою мою республику» гэхэн темээр документ, баримтануудай выставкэ эндэ дэлгэһэн Үндэһэн сангай литература, искусствын табагыг даагша, республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ И.И.Богомолова энэ һонин уулзалга нээжэ, багшанарта, оюутадта, тон хэрэгтэй, мүн соёлшодой, искусства даагшатай зоной, аяншалагшадай һонирхол татаха тус фильмын гүн удхатай байһан тухай тэмдэглэе. Энэ зохёохы бүлэгтэй бүтээһэн ехэ ажалда, һонин фильмдэ БРУКИ-гай директорэй орлогшо Т.А.Соболева үндэр сэгнэлтэ үгэһэн байха юм.

Энэ проектын гол автор, тус училищин ниигэм бүлэгтэй соёлой ажал ябуулгын болон арадай уран бэлигтэй табагыг даагша республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ Э.В.Буруева (хоёрдохи зураг дээрэ) тус фильм бэлдэһэн зохёохы бүлэгтэй танилсуулба. Өөрөө хүтэлбэрилэгшын үүргэ бэелүүлбэ, харин зүбшэлэгшэ, хэлэ бэшэгтэй эрдэмэй доктор, республикын арадай поэт Б.С.Дугаров, училищин морин хуурай багша Г.И.Ошоров, фольклорно ансамблин багшанар Ж.Ц.Цынгусева, С.Н.Намжилон, абяа буулгагша режиссёр И.В.Воробьев, абяа буулгагша оператор С.А.Голубинский гэгшэд ехэ ажал ябуулба. Презентациин үдэшэ дээрэ «Народное художественное творчество окинских бурят», «Народное художественное творчество баргузинских бурят» гэхэн хоёр DVD фильмнээ харуулагдан хэһэгүүд Ахын, Баргажанай үзэсхэлэн хайхан байгаалитай, баян фольклортой, урданай түүхэ домогтой, дуу, бохортой танилсуулаа. Ахын хизаарай Мүнхэ-Сарьдаг, тэдэнэй хүбүүд Аха, Эрхүү, аха дүү Буранхан, Тархай,

Гэсэр тухай ехэ һонёор хөөрэнэ, арадай дуушан В.А.Семёнов хайхан дуугаараа, хун шубуудай хатарараа хөөрөөнь шэмэглэнэ. Италиин, Франциин, Испаниин, Хитадай, Монголой, Украиннын харагшадые уран бэлигээрээ, арадайнгаа аман зохёолоороо гайхуулан училищин зохёохы коллективүүд тухай фильмүүд баһал хөөрэнэ.

Буряадай арадай поэт, хэлэ бэшэгтэй эрдэмэй доктор Б.С.Дугаров, уласхоорондын фестивальнуудай лауреадууд, багшанар Г.И.Ошоров, Т.Б.Вампилова, В.Д.Бабуева оюутадта, багшанарта аша тухатай фильмүүд, өөһэдынгөө гол хубита оруулан тухайгаа тэмдэглэе.

Тус фильмүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ өөһэдынгөө дурадхалнуудые түүхын эрдэмэй доктор, ВСГАКИ-гай профессор Д.С.Дугаров, багша, хүгжэм шэнжэлэгшэ Н.Ц.Цибудеева, ВСГУ-гай ахалагша багша, түүхын эрдэмэй кандидат Б.Ц.Гомбоев, П.Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмтэй колледжын фольклорно табагыг даагша А.Д.Ринчинов гэгшэд оруулаа, зохёохы бүлэгтэй ажалые хайшаагаа, дэмжээ, бусад үндэһэтэдэй, уг унгийн, жэшэнь, хори буряадуудай, сонгоол, сартуулнуудай фольклор тухай үшөө фильмүүдые буулгахыень хүсөө.

Дүрбэн хубиһаа (фильмнээ) ерээдүйдэ бүтээхэ энэ проект республикын Пураласалай болон эрдэмэй министерствын дэргэдэхи залуушуулай политикын болон хүмүүжүүлгын комитэдэй проектүүдэй конкурсдо илаһанай ашаар тэндэхи мүнгэ зөөрөөр хангагдан гэжэ тэмдэглэхээр. Арадай аман зохёолдо зорюулагдан фильмүүдэй презентациин үдэшые оюутад Саяна Мунконова, Ирина Гомбожапова, морин хуур дээрэ наадагшадай квартет (хүтэлбэрилэгшэнь, багша Г.И.Ошоров) хүгжэм дуугаараа шэмэглэһэн байна.

Пураласалда тон хэрэгтэй, харин оронуудай аяншалагшадай анхал татаха эдэ фильмүүдэй авторнуудта үшөө ехэ зохёохы амжалта, үшөө олон һонин фильмүүдые бүтээхыень хүсэл даа!

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: презентациин үдэшэ дээрэ.

«ХАМТА ДУУНУУДЫЕ ДУУЛАНАБДИ»

гэжэ нэрлэгдэһэн, буряад хэлээ түрэл арадайнай дуунуудта һурангаа хүгжөөхө, мэдэхэ болгохо ехэ хүсэл зорилгонуудые хараалһан шэнэ проект бэелүүлгын түрүүшын концерт хаяхан Гүрэнэй филармониин танхим соо шагнагшатай эдэбхитэй хабаадалгатайгаар эмхидхэгдэһэн байна.

Концертдэ ерэн зондо мэдээжэ буряад дуунуудай барлагдаһан текстүүд саарһан дээрэ үгтөө. Концерт хүтэлэгшэ, тус филармониин директор, ВСГАКИ-гай багша, республикын арадай артистка Эржена Жамбалова эдэ дуунуудай авторнууд, удха түүхэ тухай шагнагшадта хөөржэ үгэһэн байна. Харин дээрэ дурсагдагша «Урагшаа» гэхэн хүгжэмтэ театр-студийн залуу артистнууд эдэ мэдээжэ дуунуудые шадмар бэрхээр гүйсэхэбэ, шагнагшадые һурган, хэдэн дахин дабтаба.

Ч.Павловай олондо мэдээжэ «Песня о родной земле» гэхэн дуугаараа Э.Жамбалова эхилжэ, концертын эхи татаба:

Нам песни многих стран
известны,
Мы с ними дружим и поём,
Но где найти мне лучшей
песни,
Рожденной здесь в краю
родном...

Алдар суута поэт, олон дуу бэшээрээ габыятай Гунга Гомбоевич Чимитовэй үгэнүүд дээрэ бэшэгдэһэн тон ехэ бэлиг талаантай байһан Анатолий

Андреевэй «Эжэл гансам ерээрэй» гэхэн дуун «Урагшаа» студийн гүйсэхдэһэн эгээл түрүүшын дуун болобо. Олондо мэдээжэ «Түрүүшын дуун» (үгэнь, хүгжэмынь Цырен Шойжонимасвай) гэхэн уянгата хайхан дуун доро дуушад басагадта тунго хатаргаа. Хойто жэл 20 жэлэйнгэ оёе тэмдэглэхэ энэ дууе Зэдын аймагай «Ая-ганга» гэхэн хүүгэдэй дуунай ансамбль хүтэлдэг бэрхэ дуушан Дарима Доржиева анха түрүүшынхие гүйсэхдөө, удаан энэ дууе олон дуушад, тэрэ тоодо бэлигтэй артистнууд Андрей Чимитдоржиев, Хажидма Аюржанаева, Митуп Шагдаров, бусад дуулаа. Харин ород оршуулга талаан ехэтэй артистка Инна Шагнаева хэһэн байна. Дууша сэдхэлтэй Цырен Шойжонимасвай олон дуун бидэндэ мэдээжэ болонхой бшуу. «Буряад үнэн» газетэдэ соёлой, хургуулин табагыг даагша, республикын арадай поэт байһан Ц.Ц.Дондогойн хүтэлбэри доро БГПИ-һээ практикага гараһан тэрэ үедэ оюуган ябаһан Цырен «Түрүүшын дуунайнгаа» үгэнүүдые анха түрүүшынхие «Үнэнэйнгөө» «Толи» хуудаһан дээрэ толилуулаа бэлэй:

Уе сагынь үнгэрөөл даа,
Үһэншь сайжа захалаал даа.
Би шамтаяа
залгохоо ерээб,
Түрүүшын дуун,
түрүүшын дуун.
Залуу, сэбэршь
ябагдаал даа.

Зохидхон шамдаа
дурлагдаал даа.
Залуу наһаншь
үнгэрөөл даа.

Түрүүшын дуун,
түрүүшын дуун...
Иигэжэ залуу хүбүүнэй наһатай хүн шэнгээр бэшэхэдэ, үшөө хүгжэмынь зохёонхой дуулахадань, Цырендулма Цыреновна ехэ гайхаһан, залуу поэдые түрүүшын алхамһаан дэмжэһэн байха юм, саашанхи зохёохы харгыдань зоригжуулаа бэлэй. Тэрэ гэхээр хорин жэл ходоорон ошоо. Хэды олон дуунуудые Цырен Шойжонимасв зохёогоо гээшэб!?

Баһал аргагүй ехэ бэлигтэй Ринчин-Доржо Бурхиевай (Хэ-жэнгынгэ «Үетэн» бүлэгтээ суурхадан) бэшэһэн, үгэ, хүгжэмынь зохёон «Дангинамни» гэхэн дуун хүн зоной сэдхэлтэй, хүбшэргэй дайран, уянгата хайханаар дуулаба:

Арюухан залуу наһандаа
Амраг шамхандаа
дурлажа,
Аадарһаа ундалан
ногоондол

Алтан дэлхэйдэ
һалбарыш даа.
Шиигтэй зөөлэн газарһаа
Шэнэхэн сээг ургаал даа.
Шимни намдаа сэбэрхэн,
Бишни шамдаа дурлахаб...
Энэ дууе хэд дууладаг бэ гэжэ хүтэлэгшын асуухада, «Елена Борохитова», «Вика Орбодоева» гэжэ шагнагшад харюусаа.

Урин хайхан эхэ зондо зорюулагдан ехэ талаан

бэлигтэй Байр Батодоржиевай «Эжидэ» (үгэнь С.Бадмаевагай) гэхэн дуун эльгэ зүрхыемнай хайлуулаба. 1998 ондо мүнделһэн энэ дууе ехэ гоёр «Алтаргана» һайндэрнүүдтэ, «Сагаан харын» фестивальнуудта шалгарһан, Шэнэхэн (Хитад) тоонтотой, баһал филармониин мэргэжлэтэ дуушан Дашима хангюурдаа. А.Андреевэй инаг нүхэртөө - РЦНТ-гэй директор Н.Г.Донсооронова зорюулагдан «Инаг дураа гамаарай» гэхэн огсом түргэн аялгатай дуун энэ үдэшые түгэсхөө. Эндэ сугларһан зон экран дээрэ гараһан дуунуудай бадагуудые харан байжа, артистнуудтай хамта дууладда. Харин эгээл дуулаха дуратай, зоримгой шагнагшад тайзан дээрэһэнэ дуулаа, энэ проектые халуунаар дэмжээ. Суг хүдэлдэг «Бизнес Олзо» газетын редактор Л.В.Очировагай эжы Сэндэма Дугаровна эгээл эдэбхитэй байжа, гоёр дуулаба, тус проектын һайн талые тэмдэглэбэ. Дуунда дуратайшуул - «Тоонто» ансамбльда анхан ябадаг байһан Бадма Цыдыпов, мүн Сэсэг Базаровна, Цыбикмит Дамдинжапова, Анжелика Гомбоева, Долгора, Варвара Николаевна, бусад дууладдаа, энэ концертые ехэ дэмжээ.

Иимэ концертүүдэй заншалта болохо байһаниинь хайхан лэ!

Энэ хуудаһа
Бэлигма ОРБОДОЕВА
бэлдэбэ.

Буряадай

Гүрэнэй

Филармонидо

БҮХЭДЭЛХЭЙН
МЮЗИКЛНУУД
УРИБА

Тээмэндэ Буряадай Гүрэнэй филармониин концертнэ зал соо хүн зон тон олоороо сугларжа, «Музиклы мира» гэжэ нэрлэгдэһэн һонирхолтой концерт-наада хараба, хүхюун, дорюун огсом аялгатай, мүн уянгата дуунуудтай суута музиклнүүдтэй танилсан, харин олон оронуудта айлшалан мэтэ, хүгжэм дуута, баярай үдэшэнүүдтэ өөһэдөө хабааһан шэнги болобо. Юуб гэхэдэ, бүхы дэлхэйгээр мэдээжэ болоһон Америкын, Франциин, бусад оронуудтай суута музиклнүүдһөө хэһэгүүдые хатар наадагшатайгаар, дуу хүгжэмтэйгөөр ВСГАКИ-гай тусхай таһаг дүүргэһэн мэргэжэлтэд - «Урагшаа» гэхэн хүгжэмтэ театр-студийн (хүтэлбэрилэгшэдынь, багшанарынь - республикын арадай артистнууд Саян, Эржена Жамбаловтан) артистнууд бэлэглэбэ, концерт хүтэлэгшэ Эржена Жамбалова зүжэгүүдһээ хэһэгүүдэй удха, түүхэтэй танилсуулба.

Алдар суута американ дуушан, кинодо наададаг, дууладаг Лайза Минелли, бусад артистнуудай гүйсэхдэдэ мэдээжэ «Кабаре» гэхэн музиклнээ ариис гоё хубсаһатай залуу артистнууд Дарима Чимитова, Сэсэг Аюшева, Дарима Дамбаева, Анастасия Олейникова гэгшэд ехэ зохидоор гүйсэхдөө. Пайхан хоолойтой Чингис Пурбуев олон хүгжэмтэ зүжэгүүдһээ, нэрлэбэл, «Нью-Йорк», «Нотр-Дам де Пари», «Ромео ба Джульетта» гэхэн музиклнүүдһээ аринуудые гоёр дуулаба. «Порги ба Бесс» гэхэн опероһоо хэһэгтэ Сэсэг Аюшева, Дарима Чимитова, Анастасия Олейникова гэгшэд бэлигэ гэршэлэе. Өөрын онсо хоолойтой, бэлиг талаантай залуу артистнууд Тимур Болотов, Жаргал Цымпилов, Чингис Пурбуев, Байр Касьянов гэгшэдэй олон ондоо үын геройнуудай образ гарган, досоохи байдал, хүсэл зорилго дуунай маягаар харуулхые оролдоһынь тэмдэглэхээр. Баһал олондо мэдээжэ «Чикаго» гэхэн музиклнээ джаз тухай дууе Сэсэг Аюшева, Дарима Чимитова, Дарима Дамбаева, Анастасия Олейникова гэгшэдэй өөр өөрын дабтагдашагүй онол аргаараа, хоолойгоороо, хүдэлсөөрөө артистка бүхэн героиннуудайнгаа шэнжэ шанар, хүсэл эрмэлзэл харуулхые оролдоо.

Дуунай багша Галина Гаганова, баледэй багша Аюна Бадмаева гэгшэд залуушуудта дүй дүршлөө хубаалдаа, һургаа. Филармониин артистнууд Аюна Бадмаева, Петр Безруких эндэ хабаадаба. Элдэб арадуудай хүгжэм дуунуудтай танилсуулан, зүрхэ сэдхэлымнай хужарлуулан залуу бэлигтэй артистнуудта, тэдэнэй бэрхэ хүмүүжүүлэн һургагшадта үшөө ехэ зохёохы амжалта хүсэһэбди!

Ноябриин 28-да болохо концертнэ хүгжэм, дуунда дуратайшуудые уринабди.

ПОТОМКИ БАРГУ-БАТОРА С ДРЕВНЕЙШИХ ВРЕМЁН

Существует два исторических источника схожие по своему содержанию, которые поясняют об единой истории монголов-дарлекин Кияна и Нукуза, в лице их потомков Баргубатора и его народа. Во-первых, в летописи персидского ученого XIII в. Рашид-ад-дина записано: «Племя кунгират, [хунгараад, хун гараад, т.е. прошедшие теснину, от кун || хун|| хунаха || тесная местность (примечание автора статьи У.А.Д)], населяли по ту сторону Караун-Джидуна, [по ту сторону бассейна рек Темник и Джиды, если рассматривать со стороны Халха, то данной местностью предстаёт долина реки Иркут, (примечание У.А.Д)], пошло от рода тех двух людей (Киян и Нукуз), которые ушли в Эргүнэ-кун...».

Далее известно, что потомки Кияна и Нукуза монголы-дарлекины [дарлагданги || побежденные (У.А.Д.)] выжили и разместились в Эргүнэ-кун: [эр-север; гүн-глубь, глубина; кун || хун || хунаха || теснина, т.е. теснина предсеверных просторов У.А.Д.]. Отсюда тесниной являлась долина реки Иркут, позднее оказавшаяся тесной для дальнейшего проживания монголов-дарлекин.

Во-вторых, Рашид-ад-дин, записавший С.П.Баддаевым, речь идёт о Баргубаторе, который прежде (до прихода на западное побережье Байкала) жил: «Алтай хадын ара тээ, Хүхы хадын хойто тээ», в переводе: «восточнее Саянских гор, севернее хребтов Хамар-Дабана». Саяны есть продолжение гор Алтая, а Хүхы хада || хүүхы || ясли || предгорье и горы Хамар-Дабана, являвшиеся для Баргубатора и его народа яслями после поражения в войне. Без сомнения, данной местностью являлась Тункинская долина, где протекает река Иркут.

В-третьих, Рашид-ад-дин констатирует тот факт, что монголы-дарлекины стали известны через 400 лет после своего поражения. Подобное известие исходит, если брать начало

истории монголов-дарлекин от Жужанского каганата (а на то есть основания), ибо со дня падения каганата 552 г. и до восхождения монголов-дарлекин в середине X в. прошло ровно 400 лет. Исходя из этих обстоятельств, а также, что Алан-Гоа была из рода монголов-дарлекин, и она же относилась народу Баргубатора, то отсюда следует, что речь идёт об одном и том же этносе.

Для выхода из теснины Эргүнэ-кун на просторы, монголы-дарлекины изготовили семьдесят кузнечных мехов и расплавили рудную скалу, преграждавшую им путь в Баргуджин-токум, || западное плато || Лена-Ангарское плато (возвышенность). Здесь народ Баргубатора (монголов-дарлекин) стал именовать монголы-нируны, от нирээн || нирилээн || объединившиеся, предположительно с народом Бүртэ-чино. На повом месте, за непроходимыми горами они жили как за крепостью, по этой причине их называли «хэрэмүүшэн || керемучины ||, живущие за крепостью от хэрэм || крепость, а также булагаашан || булагачины || живущие в деревянных юртах от булагаан || деревянная юрта. Более того, их стали называть курыкане от хүүрүг || шарнир, либо шарнир скреплен в одно целое, в один союз, что подтверждает факт монголов-нирунов || объединившихся в союз.

Легенда гласит, что у Баргубатора было три сына: Элюдэр-түргэн, Хорилардай-Мэргэн, Бурядай-мэргэн. Согласно «Сокровенному сказанию монголов», в середине X в. Хорилардай-мэргэн с известной дочерью Алан-Гоа под мирным флагом «хун шубуун» переселился на Онон, позднее разделившись на два больших ареала.

Элюдэр-түргэн, элээ шубуун шэнги түргэн (быстрый как коршун), переселился на левобережье Ангары и по равнине к Енисею. Позднее народ разделился на два племени:

Хонгоодор (от Хангайдор-населюющие долины гор Хангая), т.е. в долинах Саяно-Алтайских гор, в данном случае горы для хонгоодоров есть прародина, которая взрастила их народ, теперь к ним надобно относиться с поклоном и величаво называть Алтай-Хангай; Хотогойто (от Хойто гайта-населюющие северную глухомань), т.е. низменную часть поймы реки Ангары. На сегодня к племени Хотогойто (Хойтогайта), предположительно относятся все те роды, не входящие в состав известных племён - эхирит, булагад, хори, хонгоодор, сартул, сонгол. Это прежде всего бурятское население большей части Осинского, Боханского, Нукутского районов, часть Алари, бурятязычные хамниганы (от хаамигаа || хаанаааа || пришлые) и часть казачьих родов, т.е. все те роды до середины XVIII в. населявшие нижнюю часть поймы Ангары, ныне живущие вдоль границ от Джиды до Шилки. Потомки Элюдэр-түргэна также кочевали под мирным флагом «хун шубуун» (птица-лебедь).

Бурядай-мэргэн, [противоположная сторона к югу (урда, уруу), буруу тээшээ (к северу) У.А.Д.], остался жить на земле Баргубатора как наследник-одон под флагом Буханикона (защитника). Тут нет противоречий, ибо Баргубатор, кочуя через Эргүнэ-кун, казался бы, переселился на западный берег Байкала и надлежало имя принял Баргу || Запад. Эта самая местность Баргуджин-токум (Западное плато) с точки зрения халхасцев расположена к северу от их земли, поэтому потомок Бурядай-мэргэн принял имя, согласно новому взгляду, в смысле северный мэргэн.

В бурятиеведении существует мнение отождествления народов фури, бури, курыкан. Данное сравнение скорее ошибочно, потому как этноним фури в турецко-русском словаре поясняется как fūri (потомки, ветвь, ветка, ответвле-

ние). Ответвлением не может называться народ, живущий по соседству в одном бассейне больших рек. На географической карте реки Ангары и Енисей составляют единый бассейн в виде большой реки с притоком, тогда как река Лена, имеющая собственный бассейн, является самостоятельной отделившейся ветвью со всеми собственными притоками.

Притоки не являются ответвлением, а представляют собой корни, отсюда ветвью может называться река с собственным бассейном, каким можно назвать реку Лену, которая по легенде когда-то в древние времена воды свои брала из Байкала.

Персидский учёный Гардизи (XI в.) во время своего путешествия по Сибири отметил, что надо идти три месяца из ставки кыргызского хагана на восток, пока не придёшь к большому племени фури. (Н.П.Егунов. Прибайкалье в древности и проблемы происхождения бурятского народа. Улан-Удэ, 1984. с.192). От Минусинской котловины, где ранее населяли Енисейские кыргызы до курыкан Приангарья дорога намного короче, а путь равный в три месяца - это дорога, ведущая в Саха-Якутию. Исходя из данных фактов, фури и курыканы разные этносы.

Считается, что термин «уч» из словообразования «уч-курыкан» в переводе с тюркского языка означает число «три». У горных тюркоязычных алтайцев это слово в переводе противоречиво. (А.М.Сагалаев. Алтай в зеркале мифа. Новосибирск. 1992.). «...Уч-айры с тремя раздельными вершинами, развилками, несмотря на то, что в действительности гора имеет две вершины... Следовательно, имеет одну расщелину, которая как бы объединяет между собой вершины. Данное обстоятельство поясняет, что термин «уч» в древности на языке алтайцев звучал несколько иначе и носил другой смысл,

А.Сахаровская. «История моего народа»

подобно бурятскому «ү (н) ч» (одиноким, сирота), где заднеязычный согласный (н) - мало слышимый, в интерпретации единый, единение или союз.

Таким образом, словосочетание из Орхонских надписей «уч-курыкан» означал «единый союз», который составляли потомки Баргубатора (ранее монголы-дарлекины) и древний народ бура шоно. Если же исходить от этнонима «монголы-нируны», то он также означает единение или союз.

Из трудов Б.Я.Владимирцова известно, что благодаря своему географическому положению кунгираты находились под большим влиянием китайской культуры, чем другие монгольские племена, живущие в более отдалённых местах, и вместе с онгутами, считались цивилизованными татарами (от таһа тараа, татараа || рассеявшиеся, распавшиеся).

Не исключено, что и было влияние китайской культуры, поскольку Китай по тем временам был крупным сельскохозяйственным государством. Но всё же их влияние исходит не из-за близости проживания, а скорее, кунгираты (кун гараад || прошедшие теснину) познакомились с культурой Поднебесной ещё в более раннее время, до ухода из Халхи в Эргүнэ-кун. Таким образом, причисление кунгиратов-потомков Баргубатора к цивилизованному татарам не являлось влиянием чьей-либо культуры, а был и есть их собственный, упорный, тяжёлый, трудный путь через века в одиночестве от внешнего мира.

Альберт УЛАНОВ.

Николай Галдановой «Түүхэдээ шалгалта хэдэггүй» гэнэн статья тушаа

БҮМБЭРСЭГ ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ БҮГЭДӨӨРЭН ТҮРҮҮЛЖЭ ГАРААЛДИ

Бэрхэ журналист, Россин Федерациин соёлой габыата хүдэлмэрилэгшэ, Бурядай Журналистнуудай холбооной Ярослав Гашегай нэрэмжэтэ шангай лауреат болоһон Николай Батомункуевич Галдановой «Буряад үнэн» сонинной хэдэ хэдэн хуудануудта хубаруулан хэлбэлхэн «Түүхэдээ шалгалта хэдэггүй» гэнэн статьятай олон уншагшаднай һонирхон танилсаһан байха. Эдэ уншагшадтай тоодо оролсоһон хойноо тус статья тушаа өөрынгөө һанамжые бэшэхэ гэнэн зорилгомни энэл даа.

Сэхыень хэлэхэдэ, Николай Батомункуевич совет засагай жэлүүдтэ манай СССР гүрэнэй туйлаһан амжалтанууд тухай, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлүүдэ, фашис булимтарагшадта бута һандаргагданан манай гүрэннине туйлай ехэ гарза хохидолдо оруулһан, удаань энэ ехэ һандаргалда ороһон ороной бүхы экономикае һэргээн бодхоожо, совет арадай ажал хэрэгые «хүл дээрэн» гаргаһан тухай тон зүбөөр харуулжа шадаһандань сэдхэлээ ханан уйшаһан байһабди. Бүхы оронойнгоо түүхыне тодорхойлон, мүнөө үедэ үбсүүгээ үргөөд, бүхы ороноо хүгжэлтын шэнэ шатада гаргажа байһабди гэжэ хашхаржа мэдэдэг заримашуудда энэ статья нилээд һайн харюу болохо гэжэ һанахаар байна. Росси гээшэмнай урдань муу

байдалтай, гансал модон анзаһата гүрэн байгаа һэмнай гэжэ мартаха аргагүйл байһабди. Совет засагай жэлүүдтэ, илангаяа мүнөө үедэ тэрэ засагые хараал шэрээлдэ оруулхаяа, бүхы туйлаһан амжалтануудыень тоонгүй, этэржэ хаяхаяа хэдэгшэдтэ тоо, баримтануудые дурдажа байгаада, хүн зондоо, илангаяа залуу үетэндэ энээнине ойлгуулха гээшэмнай тон шухала хэрэг болоод байна. Мүнөө зарим залуу хүнүүд өөрынгөө ороной хүгжэлтын ямар ехэ гарза хохидолой оршон байдалда, хүшэр хүндэ сагые даһан гараһые һайнаар мэдэхгүй байна ха юм. «Түүхэдээ шалгалта хэдэггүй» гэнэн статья мүнөөнэй залуушуудда мүн лэ нэгэ шухала һургаал болохо ёһотой гэжэ онсолоё.

Тус статья тушаа үнинэй журналистнууд, уран зохёолшодой һанамжые бэшэхэндэнь урмашаар. Журналист, уран зохёолшо Ч-Ц.Санжиев, мэдээжэ журналист Б-М.Жигжитов томо гэгшын статьянуудые бэшэжэ, һанамжаараа хубаалдабал даа. Эдэний һанамжанууд яһала һайшаагдаба. Жэшээлхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ И.В.Сталинай дүүргэһэн үүргэ тухай, дайнай һүүлээр һандаргагданан арадай ажахыгаа яаж түүргөөр һэргээн бодхоһон тухай Б-М.Жигжитов тобойсо бэшэжэ гаргаба бшуу.

Бүхы совет арад, тэрэ тоодо буряад арадай экономика, соёл, гэгээрэлэй, эрдэм ухаанай хүгжэхэ талаар өөрынгөө хубитые оруулһан байна ха юм. Энэхээнине гэршэлхын тула элдэб баримта дурдахада үлүү хэрэг, энэмнай бултаанда мэдээжэ гээшэл.

Ороной экономика хүгжөөхэ, бүхы арад зоной ажабайдал һайжаруулха, эрдэм ухаанай талаар гайхамшаг туйлалтануудда бүхы дэлхэйн хүн зондо гэр-

шэлэн харуулаха гээшэмнай бэлэн хэрэг байгаа гү? Угыл ааб даа. Бүхы дэлхэй дээрэ шууяа татадаг, хоолойсо хүрэтэрөө баяһан, өөрыгөө магтажа, хүдэр һүнигүй идхалгын хүдэлмэри ябуулдаг Америкын Холбоотон Штадууд, Англи, Франци болон дэлхэйн юундэ түрүү гүрэнүүд хэмэл одонуудые юундэ бусадһаа түрүүлэн замбуулинай дайдада табяггүйб, замбуулинай дайдада юундэ түрүүлшын космонавтые эльгээжэ хүн бүхэнэй шэхэндэ хашартай болотор хашхараагүйб, атомай хүсье дайн сэрэгтэ бэшэ, миин ажабайдалда амгалан тайланаар хэрэглэхын түлөө юундэ оролдоогүйб гэхэ мэтэ асуудалда харюу үгэхэ үедөө СССР гүрэнэй, Россин зуу гаран үндэһэ яһатадай түлөөлгшэдэй оруулһан хубитые, үүргэ нүлөөе түүхын хуудануудһаа абажа хаяха аргагүйл. Үгэн дээрэ «Түүхэдээ шалгалтада хэдэггүй» гэнэн гаршагынь яаха аргагүйл зүб.

Степан ОЧИРОВ, РФ-гэй Журналистнуудай холбооной гэшүүн.

Н.Г. Балданогой нэрэмжэтэ Оронгын юрэнхы хуралсалай дунда хургуулийн 110 жэлэй ойн баярта

Пуралсалай гуламта бүхэн өөрын түүхэтэй, ёно заншалуудтай, туйлалтануудтай байдаг. Байгша оной ноябрийн 28-да Буряадта тон урданай гэжэ тоологдодог Оронгын юрэнхы хуралсалай дунда хургуули түүрэн үдэрөө тэмдэглэхэн. Жэлһээ жэлдэ хургуулидамнай бэрхшээлтэ асуудалнууд мүнделһөөр. Гэбэшье хургуулийн багшанарай, хүдэлмэрилэгшэдэй хамтын оролдолгоор тэдэн шийдхэгдэнэ. Ямарханшье үе сагта хургуулимнай үндэр уялгадаа үнэн сэхэ – үхибүүдые хурган хүмүүжүүлжэ, ажабайдалайнь үргэн харгыда гаргаһаар.

«Пуралсал» гэхэн Үндэһэн проектын ашаар хургуулимнай хүгжэлтын шэнэ замда гараа. Энэ проектын хэмжээн соо зарлагдан мурьсөөндэ хабаадажа, миллион түхэригэй шанда хүртэһэн. «2007 оной эрхим директор» гэхэн мурьсөөндэ хургуулимнай директор илажа гараһан юм.

Мүнөө тус хургуулида 40 багшанар хүдэлнэ. Тэдэн аяар табан методическа нэгдэлнүүд болон хубаарна. Нэгдэл бүхэн онсо ондоо нэгэ амин болодог.

Ород хэлэ болон литературын багшанарай нэгдэл хэдэн шэглэлээр ажалаа ябуулна: мастер-классуудые, «түхэрээн шэрээнүүдые» үнгэргэлгэ, дүршлөөрөө хубаалдалга, түүрү багшанарай онол аргуудые хэрэглэгэ болон бусад.

Үхибүүдэй мэдэсын хэмжээгээр багшын ажал ябуулагдана. Жэсээлхэдэ, 2005 ондо гүрэнэй нэгдэмэл шалгалтын дүнгүүдээр ород хэлээр аймагай хургуу-

һайндэрнүүдтэ үхибүүд арга боломжоёо хүсэд дүүрэн харуулжа шадана.

Манай хуралсалай гуламтын түүхэ 1898 онһоо эхиз абадаг. Урдань Янгаажанай приходской училищи байһан. Пургуулингаа 110 жэлэй ойн баяр угтажа байхадаа, буряад арадай заншалаар аха зондо хүндээ мэдүүлэн, урдань хүдэлһэн багшанараа дурдаха шухала. Ород хэлэндэ хурган, мүн ород арадай гайхамшагта уран зохёолнуудтай танилсуулһан багшанар болохо Роза Жалсановна Лхамажанова, Гунсыма Дашапыловна Дашамолова, Тереза Троицковна Цыремпилова, Анна Нимаевна Ринчинова, Мария Гармаевна Галсанова, Цыпилма Бальжинимаевна Бальжинимаева мүн.

Үнгэрһэн зуунай 1970-80-яад онуудта бэрхэ багшанар Нина Ивановна Ларюшкина, Лира Григорьевна Дардаева, Валентина Васильевна Семеновна гэгшэд ород литература сэгнэжэ хургаа. Эдэ

дурсахагүй хүн байхагүй. 110 жэлэй үмэнэ Оронгын дунда хургуули байгуулагдаа. Эды хугасаада янза бүрийн мэргэжэл шэлэһэн хурагшадыс хүмүүжүүлэн гаргаа.

Бага наһан, эхин классууд – хүнэй ажабайдалай гол шухала хаһа. Энэ хаһада хажуудань байһан зонһоо хүнэй саашанхи байдал дудьдана.

Пургуулийн хэдэн үсын хурагшад багшанараа тон хайнаар дурсадаг.

Үни сагай 1950-60-аад онуудта, удаадахи 1970-80-яад онуудта эхин хургуулида ажалдаа угаа дуратай бэлигтэй бэрхэ багшанар хүдэлһэн. Хэд бэ гэхэдэ, РСФСР-эй хургуулийн габьяата багша Надежда Спасовна Арзаева, Буряадай АССР-эй габьяата багша Норбо Гармаевна Зодбоева, Ажалай ветеран Евгения Артемьевна Хензыкенова, Россин Федерацийн арадай гэгээрэлэй отличник Мария Григорьевна Бураева, РФ-гэй арадай гэгээрэлэй отличник, РБ-гэй габьяата багша, багша-методист Валентина Дамбаевна Цыденова, 4-дэхи класста хураха номой авторнуудай нэгэн, «Ахалагша багша» гэхэн үндэр нэрэ зэргэтэй Бадмаева Евдокия Зандраевна, Арадай гэгээрэлэй отличник Людмила Гомбоевна Саганова.

Сэдьхэл зүрхэнэйгөө дулаан ульһаар хубаалдаһан багшын ажалай ветерануудые – Дыжидма Дашипыловна Дашипыловае, Нина Будаевна Потеевае, Намжилма Цыбик-Нимаевна Мункуевае, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник Елена Баклановна Халматоваяе, Татьяна Самбуевна Норбоевае, Ханда Нимаевна Дашиевае, Магдама Мункуевна Тубденовае, Полина Георгиевна Каленовае, Ханда Дашиевна Бянтусевае, Анна Будаевна Лубсановае, Любовь Дабасевна Цыденовае, Галина Дашиевна Бальжиевае нэрлэнгүй үнгэрхын аргагүй...

Аймагай хэмжээндэ зарлагдан классай хүтэлбэрилэгшэдэй дундаһаа мурьсөөндэ илаһан Татьяна Сергеевна Ленхобоева, гадна «Эрхим мэргэжэлтэн» гэхэн мурьсөөндэ түрүүлһэн Байгалма Пурбуевна Гармаева, Арюна Соломоновна Цыретарова, мүн Татьяна Бальжинимаевна Раднаева, Татьяна Васильевна Мисайлова, Татьяна Союловна Омоктуева гэгшэд хургуулида үрэ дүн сэтгэйгээр хүдэлһэн.

Россин Федерацийн юрэнхы хуралсалай хүндэтэ хүдэлмэрилэгшэ гэхэн нэрэ зэргэтэй Галина Мункуевна Цыденова, Екатерина Дабасевна Омоктуева, Ханда Дашцыреновна Цыренова багшын баян дүршлөөр хубаалдаһаар.

Багахан үхибүүдэй оюун ухаа хүгжөөхэ харюусалгатай уялга даһан багшанарай туйлалтанууд тоогүй эхэ. Шабинарайнь туйлалта үдэр бүрийн дууһагагүй ажалай дүн болоно ха юм.

Эхин классуудай багшанарай методическа нэгдэл.

ҮНДЭР УЯЛГАДАА ҮНЭН СЭХЭ

Эхин классуудай багшанар

БАГШЫН АЖАЛАЙ ВETERАНУУДЫЕ ДУРСАЯ

Наһанайнгаа эхэнхы сагыс хургуулида зориулһан багшын ажалай ветерануудые дурсая. Дэлхэй шэнжэлжэ, ажал хэжэ, ном шудалжа хургаһан багшанар тухайгаа шабинарайнь дурсалганууд.

Мария Нимаевна Сампилова заһан предметэ һайн мэдэхын хажуугаар ажалдаа тон дуратай бэлэй. Ходо янза бүрийн хэмжээ ябуулгануудые үүсхэдэг хэн. Багшын ашаар биологи болон химидэ олонхи хурагшад тон дуратай болоһон.

Софья Григорьевна Полусурова янза бүрийн хэргэсэлнүүдыс хэшээлдэ тон элбэгээр хэрэглэдэг бэлэй. Заншалта бэшэ хэшээлнүүдые ходо үнгэргэдэг хэн. «РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник», «СССР-эй арадай гэгээрэлэй отличник», «Ахамад багша» гэхэн нэрэ зэргэнүүдтэй.

Мэри Ильинична Архипова Оронгын хургуулида 30-аад гаран жэлдэ үрэ дүн эхэтэйгээр хүдэлһэн. Хурагшадыс бээ даагаад хүдэлжэ хургаһан. Ажаглалтануудыс хэжэ, дүн гаргажа хурагшад оролдодог бэлэй. Гэгээрэлэй хэрэгтэй оруулан габьяагайнгаа түлөө элдэб медаль болон шагналуудаар урмашуулагдаһан.

Дарима Дашиевна Бальжиева Оронгын дунда хургуули түгээрһэнэй удаа дээдэ хургуули дүүргэжэ, нютагаа бусаад багшалжа эхилһэн. Үдэр бүрийн нарин хүдэлмэрийн ашаар хурагшадын үндэр амжалтануудыс туйлаһан. Үхибүүдын гол түлэб шүүмжэлжэ, шэнжэлжэ хурадаг бэлэй. Янза бүрийн грамотануудаар шагнагдахын гэгээрэлэй болон Соёлой министерствэнүүдэй баярай тэмдэгүүдтэ хүртэһэн. Гадна РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, Соросой нэрэмжэтэ шан абаһан, Буряад Республикын габьяата багша болоһон.

Дора Байкаловна Васильевагай хэшээлнүүдыс хурагшад тон дуратайгаар хүлээн абадаг бэлэй. Хурагша бүхэнэй ойлгохоор һонирхолтойгоор физикэ заадаг хэн. Энэһиние хурагшад дээдэ хургуулида ороходоо гэршэлһэн байна. 1979 ондо Дора Байка-

ловна РСФСР-эй болон СССР-эй Гэгээрэлэй министрствын грамотануудаар шагнагдаһан, «РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник» гэхэн нэрэ зэргэ абаһан.

Валентина Михайловна Нимацыренова табиһан зорилгоёо заагагүй бээлүүлхээ оролдодог. Хурагшадын аймагай болон республикын олимпиадануудта ходо түрүүлдэг байгаа. 1996 болон 2001 онуудта Соросой нэрэмжэтэ шанда хүртэһэн. Россин Федерацийн юрэнхы хуралсалай хүндэтэ хүдэлмэрилэгшэ гэхэн нэрэ зэргэнүүдтэй, мүн элдэб засаг зургаануудай грамотануудаар шагнагдаһан.

Саян Данзанович Доржиев географи олон жэлдэ аша үрэ эхэтэйгээр заһан. Хэшээлнүүдтэ онол аргуудыс тон тааруугаар хэрэглэдэг бэлэй. Саян Данзановичай хүтэлбэри доро аяншалгын поход болон экскурсинууд үнгэрдэг байгаа. Хамар-Дабан болон Галуута нуур руу, мүн Байгал далай тээшэ үхибүүдыс абаашадаг хэн. Түрэлхи шотагаа үзэхэ, шэнжэлжэ – эдэ хэмжээнүүдэй гол зорилгонь байгаа.

Түрэл хургуулингаа ойн баярыс угтуулан, хүндэтэ ветерануудаа амаршалабди.

Оронгын юрэнхы хуралсалай дунда хургуулийн багшанар.

ЭДИРХЭН ҮХИБҮҮДЫЕ ЭРДЭМ НОМДО ХУРАГША

Наһанайнгаа аяар 42 жэл хургуулида зориулһан Надежда Спасовна Арзаева тухай зураглал хурагшан манай редакцида эльгээһэн байна. Бэлигтэй бэрхэ багша 1948 ондо хани нүхэртээ хамта Оронго руу эржэ түбхнэһэн. Эдирхэн үхибүүдыс эрдэм номдо хургаһан багшынгаа наһанайнгаа амаралтада гарахадань, хурагшадын холбоогоо талалдаггүй бэлэй.

Гадна Оронгын хургуулийн англи хэлэнэй багшанарай нэгдэл хүндэтэ Мария Дашиевна Нимаева, Тамара Петровна Абрамова тухай зураглалнуудыс бэшэ. Тиихэдэ математика болон информатикын багшанарай нэгдэл мүн баһа ветеранууд тухайгаа дурсана.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА хэблэлдэ бэлдэбэ.

Ород хэлэ болон литературын багшанар

линуудай дундаһаа түрүүлэ һаа, республикада 7-дохи хуури абаа хэн. Эндэ хэлэ бэшэгтэй багшанар Ж.Б. Бимбасвагай, И.Л. Гомбоевагай аша габьяа сэгнэшгүй.

Багшын ажал ябуулга олонитэ анхаралтайгаар ажаладаг гэшэ. Ходоодо хүн зоной дунда хэн тула, хэзээдэшье бээс заһаад, саб-яб ябахэ хэрэгтэй болодог. Шэнэ үсын эрилтэнүүдтэ хүрэмөөр ажалаа ябуулхаяа хэлэ бэшэг заадаг багшанар оролдоһоор. Аймагай «Жэлэй эрхим багша» гэхэн мурьсөөндэ лауреадай нэрэ зэргэнүүдтэ Ирина Леонидовна Гомбоева, Виктория Сергеевна Бадмаева, Жанна Базаровна Бимбасва гэгшэд хүртэһэн байна.

Бэлиг талаан түгэс үхибүүдыс дэмжэхэ талаар нилээд ажал ябуулагдадаг. «Эрэдүй руу алхам» гэхэн мурьсөөндэ, аймагай болон республикын олимпиадануудта хурагшаднай амжалттайгаар хабаададаг. Жэл бүри хурагшадыс эдэ хэмжээнүүдтэ Галина Шагдуровна Будаева бэлдэдэг.

Заншалта ёһоор ород хэлэнэй үдэрнүүд, уран зохёолой үдэрнүүд эмхидхэгдэнэ. Имэ

багшанартай хамта Нина Никифоровна Сергеева директорэй орлогшын уялга даахын хажуугаар ород литература заахадаа, жэшээтэ хэшээлнүүдыс үнгэргэдэг бэлэй. Хурагшад мүнөөнь багшад дулаан үгэнүүдээр дурсадаг.

Удаадахи 1980-90-ээд онуудта хэлэ бэшэгтэй багша Зоя Елхановна Евсеева, Энгельсина Банзаракцаевна Цыденова гэгшэд ажалдаа шунан орожо хүдэлһэн.

1980-яад онуудай эхээр һаяхана дээдэ хургуули дүүргэһэн залуу мэргэжэлтэд Запханова Евгения Владимировна, Уландеева Ольга Балдановна ажаалайнгаа намтар Оронгын хургуулида эхилһэн.

Ород хэлэ болон литературын багшанарай методическа нэгдэл.

ПУРАЛСАЛАЙ ЭХИН ГУЛАМТА

Хүн бүхэн эжытэй, абатай, түрэхэн буусатай. Түрэлхи хургуулияа, хурагша ябаһан үе сагаа, «а» үзэгтэ хургаһан түрүүшынгээ багшанарыс

Дурасхаал

ТОБО АХЫН ТОБОЙМО НАМТАР

ХҮГШЭН ЭЖЫМ ХҮНДЭТЭ ЖЭШЭЭ

- Энэ сагаан дэлхэй дээр энхэ элүүр, золтой жаргалтай ябахын тула балшар бага наһанһаа урагшаа эрмэлзэһэн һанал бодолтойгоор ажаллаха, хураха, үнэн сэхээр ябаха хэрэгтэй, - гээд, минии хүгшэн эжы Мария Нимаевна Гатапова намда ходоодоо хургаал заабари хэлэдэг бэлэй.

Хүгшэн эжымни ажабайдал, ажаһуудал тиимэшье хүнгэн бэшэ бэлэй. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай урда тээ түрэжэ, үхибүүн наһанинь Эсэгийн дайнай хүшэр хүндэ сагууд соогуур үнгэрһэн юм. Балшар заахан, оройдоол долоотойхон ябахадань, Хүбүүлэй Доржиевна Чойнжурова гэжэ эхэнь саһаа урид наһа бараа һэн. Хүбүүлэй Доржиевна Баргажанай аймагай суута наалишадай нэгэниний байһан. Гушаад онуудай хүлгөөтэй, дориун сагаар Баргажанай аймагай Бархан нютагта «Мүшэн» колхоз эмхидхэлсэжэ, наалин фермые дааж, эдэхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа, эрхимэй эрхим наалишан гэхэн нэрэтэй, солотой болоһон байгаа. Тиигэжэ Буряад ороной бэрхын бэрхэ хүбүүд, басагадтай хамта КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь М.Н.Ербановай хүтэлбэри доро 1936 оной февраль һарада Москва хото ошожо, парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа, «Бүхэроссин староста» - СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М.И.Калининай гарһаа «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орден абая, нютагаа бусаһан алдартай. Хүбүүлэй Доржиевна Чойнжурова Буряадай АССР-эй нэгэдэхи зарлалай Верховно Советэй депутат боложо, Бархан нютагайнгаа хүгжэлтэдэ аргагүй ехэ үүргэ нүлөө үзүүлһэн юм гээд бидэ аха зах ахы зоной дурдалганууд дээрһэнэ һайн мэдэнбди.

Баргажан голы суута хүнүүдэй нэгэн Хүбүүлэй Доржиевна Чойнжуровагай хайрата басаган Мария Нимаевна, минии наһада, эхынгээ алдарт нэрые дээрэ үргэжэ ябаха гэжэ бүхы наһаяа, ажабайдалаа үнэн сэхэ ажаада зориулаа. Тэрэ Улаан-Үдын худалдаа наймаанай техникум дүүргэһэнэй удаа бүхы наһаяа энэ хүнгэн бэшэ ажалда зориулаа. Буряад Республикын гигант гэгдэһэн суута АВРЗ-гэй хүдэлмэришэдые, инженерно-техническэ мэргэжэлтэдые хубсаһа хунараар дутамаггүйгөөр хангаха хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, бэлигээ зориулан юм.

Мария Нимаевна Гатаповагай дүр зураг олон удаа Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно районной Хүндэлэлэй самбарта гаргагдан, тэрэ олон тоото Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдан. Худалдаа наймаанай ажал тиимэшье хүнгэн бэшэ гэжэ олондо мэдэжэ юм ааб даа. Хүн зоной эрилтэ хүсэд һайнаар хангаха гэшэ харюусалгатай, хүндэтэйшье хэрэг. Минии хүгшэн эжы Мария Нимаевна Гатапова үнэн сэхэ, оролдосгой бэрхэ ажалаараа «СССР-эй худалдаа наймаанай эрхим хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн нэрэ солодошье хүртэһэн юм.

Далаад онуудай солгёон шанга сагаар БАМ-ай суута барилга эхилээ. Манай Буряад ороной үзэсхэлэн гоё байгааһингаа баялигаар элбэг хойто хизаар дайдаа БАМ-ай агуухэ барилга хэгдээ. Северобайкальск хото (Байгалай 7,3 километр) Байгалай эрбейн 5 километр тоннельнууд богони сагай туршада ашагалгада тусагдан алдартай.

Минии хүгшэн эжы Мария Нимаевна «Нижнеангарск-трансстрой» трестын УРС-ын худалдаа наймаанай ажахынуудта хүдэлжэ, бэшэнэй дундаһаа үнэн сэхэ ажалаараа ходоодоо шалгаржа, БАМ-ай барилгашадтай, тоннельшигүүдэй, түмэр замшадтай һайшаал магтаалда хүртэдэг бэлэй. Тиигэжэ «БАМ барилсаһанай түлөө», «Ажалай ветеран» гэхэн медальнуудаар шагнагдан алдартай.

Эхэ эсэгийнгээ гаргаһан зүргөөр, хажуу тээшэе халташье хадуурангүй, үнэн сэхээр ажаллаха, ажаһууа гэшэ тиимэшье хүнгэн хэрэг бэшэ. Минии хүгшэн эжы Мария Нимаевна Гатапова тиимэ эрилтэ өөрынгөө, манай урда табидэг бэлэй. Энэ хүсэл эрмэлзэлэе бэлүүлжэ шадаа. Ходоодоо хүн зоной урда хүндэтэй ябаа. Саһаа урид бидэнэ орхижо ошоһониний харамтай.

Мүнөө жэлдэ 70 наһаяа тэмдэглэхэ байгаа. Теэд яахаб даа. Бидэ хүгшэн эжы, Мария Нимаевнага мартангүй, һанан, дурдан ябадагбди.

Туяна ЖАМЬЯНОВА,
Улаан-Үдын 6-дахи лицейн
хурагша.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: хүгшэн эжы Мария Нимаевна; үбгэн аба К.Э.Жамьянов хүгшэн эжы М.Н.Гатапова амаралтын хаһада.

Гэр бүлын архивһаа.

Багша, хурган хүмүүжүүлэгшэ, уран шүлэгшэн Тободоржо Дашицыренов 1931 оной түмэр сагаагшан Хонин жэлэй намарай дунда хүүг харын 16-да Агын тойрогой Молотовой нэрэмжэтэ артельдэ Оргодой Бодонгууд омогой Наһататан хүхүүрэй Сэрэмилэй Шагдарай Сэдэнэй Дашицырен Убгэлдэйтэн хүхүүрэй Батасэрэнэй Дулмажаб хоёрой бүлэдэ түрэнэн юм. Шагартан 5 хүбүүтэй, 2 басагадтай үнэр баян бүлэ байһан гээшэ. 1897 ондо энэл Угай Долгии баабайнда хүбүүн түрэжэ, Сультимжамса гэжэ нэрлүүлээ һэн. Хойшодоо тэрэ Долгийн гэгээн гэжэ алдаршаа бэлэй.

Хоёрдохи хүбүүнэйгээ оройдоол табатай боложо ябаханда, хэдэн хургуулинуудта багшалжа, зоной дунда хүндэтэй болоһон эсэгэнь хүндэ үбшэндэ дайрагдажа, наһа бараа һэн. Иигэжэ балшар бага үхибүүдынь эсэгийнгээ энхэрэлье үзэнгүй, үншэрһэн байгаа.

Тобо хүбүүнэй бага болон эдир наһан дайнай урда тээхи сэмүүн сагтай, Эсэгийн дайнай хүшэр хүндэ жэлүүдтэй тулалдаа һэн. 1940 ондо Шандалингаа эхин хургуулида оробо. Эхин шатын хургуулиа дүүргэхэдэ, шалгалта барижа, Табтаанайн долоон жэлэй хургуулида орожо, 1948 ондо һайнаар түгэсхөөд, Дуларгын дунда хургуулийн 8-дахи класста хуража захалба.

Онэдэхи класс дүүргэһэн Тободоржо Дашицыренов 1951 ондо сэрэгэй албанда татагдаа бэлэй. Хүдэр шамбай бээтэй хүбүүн дүрбэн жэл соо Владивосток хотодо далай шадархи ябаган сэрэгэй частыда алба хэбэ. Энэ үедэ американ империалистнуудай үүдхэһэн Корейн дайһнаа уламжалан, уласхоорондын байдал түгшүүрилтэй байгаа. Ушар нимэһээ тэрэ үеын сэрэгэй алба хаагшад Эхэ ороноо, социалис түрэнүүдэй эрхэ сүлөө аришалан хамгаалха ёһотой патриодууд байхаар хурган хүмүүжүүлэгдэжэ һэн.

Залуу сэрэгшэ 1954 оной декабры һарада армийн албанһаа табигдахадаа, түрэл колхоздоо бусажа, арбаад жэлдэ элдэб ажал хэбэ, гол түлэб ажахыдаа складые даагшаар хүдэлбэ. Үни холоһоо хойшо үншэн хабһанайн оёорто кадагалагдажа ябаһан «эсэгэдээ адли багша болохо» гэхэн хүсэл бодолын эгээл энэ үедэ «һэрижэ», зүрхэ сэдхэлэнь эзэлбэ. Тиин жэлэй туршада 10-дахи классай программаар номоо үзэжэ, 1965 ондо экстернээр шалгалта баряад, Дуларгын дунда хургуули дүүргэһэн тухай болбосоролой ат-

тестат абаа бэлэй.

1967 ондо Тободоржо Дашицыренов Буряадай гүрэнэй Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтта заочноор хурахаа оробо. Тэрэ Захааминай аймагай «Ажалай туг» газетын редакторай орлогшо, поэт Булат Жанчиповтай хамта хураһан байгаа. Багшанарай институтта хураха үедөө Тободоржо Цыденович шүлэг зохёохо талаар дүршэл ехэтэй Булат Намдакович-һоо ехэ юмэндэ хураба. Энэнь шүлэгүүдые, очеркнүүдые, расказуудые бэшэжэ, аймагай, тойрогой газетнүүдтэ толилуулхадань, хэшээлнүүдэ үнэгэргэхэдэнь, туһалдаг бэлэй. Т.Ц.Дашицыренов ород болон буряад хэлэ, литературы багша боложо, эсэгийнгээ үгэ хүсэдүүлэхэдэ, һананһаа бөөлүүлжэ, харбайһанаа абаһан байгаа бшгуу.

Нютагайнгаа наһатай хүнүүдтэ, түбхын түрүүлэн Даржаа абгадаа хуушан монгол, түбэд үзэгүүдые заалгажа, хожом хойшоодо өөрөө үсэд нэтрүүгээр шудалжа, эртэ урда сагай зохиолнуудые тордиһогүй уншадг болоо һэн ха. Тиин тэрэ гушаад жэлэй хугасаа соо хэдэн үеын хурагшадта буряад хэлэ, литература зааж, үндэһэн арадайнгаа угай бэшэгүүдые, хуушанай зохиолнуудые тэдэ-нэртэ түхөөжэ, сэдхэл бодолынь баяжуулдаг байһан юм. Теэд арадайнгаа угай баялигуудые, ёһо заншалуудые, үлгэр домогуудые олондо ойлгуулан нэбтрүүлэхэ үнэтэй сэнтэй юун байхаб даа!

Гараха түрэхэһөө һонюушархуу, али бүхы юумэ ойлгожо, мэдэжэ абаха абьяас шуналтай багша Тободоржо Цыденович Шандалингаа дунда хургуулида хуушан монгол хэлэнэй факультатив эмхидхэжэ, шабинартаа хуушан монгол хэлэ заадаг, «Монголой нюуса тобшо»,

«Алтан тобшо», «Шэдитэ хүүр», «Үльгэрэй далай», «Бэлигэй толи» болон бусад зохиолнуудые хуушан монголоор уншажа, үхибүүдтэ дамжуулдаг байгаа.

Үнэн шударгы ажалайнгаа түлөө Т.Ц.Дашицыренов Агын тойрогой, Шэтэ можын, Россин Гэгээрэлэй министерствын Хүндэлэлэй грамотануудаар, «РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй эрхим хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн тэмдгээр шагнагданхай.

Таби гаран жэлэй урда тээ Тободоржо Цыденович намажаб Цоктоевна хоёр хуби заяажа холбожо, угаа залгуула хоёр хүбүүтэй болоо һэн. Ехэ хүбүүн Минжурын Шэтын институт дүүргэнхэй, хоёр хүбүүтэй, нэгэ басагадтай, мүнөө Москвада ажаһуудаг, булта дээдэ хургуулитай, тэдэнь мэргэжэлээрээ Хитадта, Москвада ажалладаг. Бага хүбүүн Мүнхэнь гэр бүлөөрөө Улаан-Үдэдэ түбхинэнхэй, басаганинь БГУ дүүргээд, Бээжэн хотодо ажалладаг, хүбүүниинь ВСГТУ-да хурадаг.

Хайрата аха нүхэрэйнай оршолонто энэ дэлхэйһээ халижа ошоһоор 49 хоногынь үнгэржэ байна. Ахаймнай ариун хайхан дүрэ, хэһэн хэрэгын гэр бүлын, түрэлхидэйн, шабинарын, суг хүдэлһэн нүхэдэйн, нютагаархидэйн зүрхэ сэдхэлдэ, ухаан бодолдо нангин дурасхаал үлөөжэ, хэтэдээ мүнхэ байхал.

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ.

Тободоржо ДАШИЦЫРЕНОВ

«АЛАГ ЗҮРХЭМ ШҮЛЭГӨӨР ЛУГШАНА...»

ШҮЛЭГШЭН	ШҮЛЭГЭЙ МҮРНҮҮДЫЕ УДХАЛАН	СУУРЯАН
Аглаг талын альган дээрэ тэнжэһэн	Шүлэгэй мурнуудые удхалан гаргаха	Алтан дэлхэйн эддин
Аалихан бодолойм худал	Шүлхэнэим эди эжыһээм заяагдаа.	Дэбисхэртэ
Аялга дуунай хүгжэм доро сохило.	Шүлэгшын харгы ороо	Алишье яһатан түбхинэн
Аялга дуунай хүгжэм доро үндыһэн	Шэнхинээтэ нарһадай дошхон -	Арьбан сагуудай ходоорон
Алаг зүрхэм шүлэгөөр лугшана.	Шууяан гэхээр.	Ошохоодо,
Шүлэгшэн түрэнэн ушарёһыем	Шүлэгэйм удха гүн далай...	Алишье яһатан сагтаа
Шүүмжэлэн мэдэхэ арга иимэ:	Сэдхэлэйм оёорой уянга бэлэй.	үнгэрэлсөө.
ЗОЛГООРОЙШ		Адар ехэ дэлхэй дээрэ
Гэр соомни гэгээн наран	Сэсэгы нодэндэм элхэнээр харагдаад,	Алибаа нютагуудай нэрыень
Гэнтэ тудад, гэрэлтэн бадараа.	Сэдхэлэни баясан, сэнгээ	ажалааб.
Наһанаймни дуран - нангин гансахан,		Астрахань хото гэхэдэнь
Найдальни һэрээд, шамаяа ханааб.	Орон нютагһаа гаража зүгөөргүй.	намда,
Сэнхир агаарта шэнгээд	Олоной газар үзэн морилоң,	Аса тараха гэжэ дуулдаа.
обёоргодооггүй	Одоо нэгэ зохидхон сагтаа	Саратов хото гэжэ
Сэгээн дүршэни сэбэрхэнээр тодорoo.	Олоод намайгаа золгооройш хонирхон.	нэрлэхэдэнь,
УНТАРЬАН ДУРАН		Сарата хото гэжэ соностоо.
Залинда гэнтэ зуралзаад,	Хайшааш харангүй ябашоош.	Сибирь орон гэдэг үнинэй -
Зугаадал адли баясуулааш.	Урма сэдхэлдэм	Сэбэр орон байгаа ёһотой.
Зураг хайхан дүршэни	Урихан шарайшни	Элинсэг хулинсагаа
Залирһан дурьем һэриуулээ.	Угтарһан дурамни	домоглоходоом
Уян бээш хотолзоод,	Ушарһан баяраар һэгшээ.	Эртын бэшгэ уншахадам
Үһэнш халхяар хиисээ.	Унтарһанш наа, дурамни	бүрүүл.
Уһан зөөлэн гэшхэдэлш	Уулзахадаа бадараа гү?	Элэнхэй үзэгүүдыень элидхэн
Урасхал ялас гиигээ.	Улаан зүрхэмни лугшан,	холбоходоом,
Хожомдон алдажа обёороод,	Уяраад абаа, шаналаа гүб?	Эмгэн буряад үгэнүүд түрөөл.
Хойноһоош хараад зогсошоб.		Адидхан сасуулахдам, буряад
Хажуудахиддаа һамаараад,		үгэнүүдтэй

85-летний юбилей Бурятского института повышения квалификации и переподготовки работников образования знаменательное событие не только для коллектива, но и многих ученых, преподавателей, педагогического сообщества. Время все настойчивее требует поиска и внедрения новых подходов к образованию. Возрастает роль, престиж учителя в обществе, повышаются требования к качеству его труда. БИПКиПРО уделяет этому вопросу особое внимание, делает все возможное, чтобы профессия учителя становилась все более востребованной и почетной. В течение последних пяти лет успешно руководит данным институтом Н.Ж. Санжиев, кандидат педагогических наук, доцент, заслуженный учитель Бурятии.

Нима САНЖИЕВ: «НАШ ИНСТИТУТ – ЦЕНТР ПРИОРИТЕТНОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ПРОЕКТА «ОБРАЗОВАНИЕ»

Корр.: Нима Жамбалович, расскажите, пожалуйста, о деятельности института.

Н.Ж.: Бурятский институт повышения квалификации и переподготовки работников образования (БИПКиПРО) аттестованное, аккредитованное и лицензированное государственное автономное образовательное учреждение системы дополнительного профессионального образования (свидетельство о государственной аккредитации № 25-2039 от 10.01.2006 г., лицензия № А 172599 от 17.06.2005 г.). В течение 2007-2008 учебного года БИПКиПРО осуществил переход в новую организационно-правовую форму, и в числе первых в Российской Федерации получил статус государственного автономного образовательного учреждения. Перевод учреждений образования в новую организационно-правовую форму является одним из важнейших направлений приоритетного национального проекта «Образование». Существенным условием перехода в новую форму являлась самостоятельность в ведении финансово-экономической деятельности и объемах привлечения внебюджетных средств.

В системе образования нашей республики работают более 4000 человек педагогических работников, 10731 учитель общеобразовательных школ, более 900 педагогов системы дополнительного образования, 2528 преподавателей системы НПО и СПО, 2765 управленческих кадров. У нас ежегодно повышают квалификацию и проходят переподготовку более 4000 педагогических и управленческих работников: учителя-предметники общеобразовательных учреждений, преподаватели системы начального профессионального и среднего профессионального образования, воспитатели, методисты, педагоги дополнительного образования, заведующие дошкольными образовательными учреждениями, директора и заместители директоров образовательных учреждений, руководители и специалисты муниципальной системы образования и другие категории работников образования.

Хотелось бы отметить кадровый потенциал нашего института. Из 96 работников 4 доктора, 33 кандидата наук, 51 преподаватель, 45 методических работников, 32 человека имеют государственные награды и звания. В прошлом году четверо преподавателей защитили кандидатские диссертации. Многие повышают свою квалификацию в Московских образовательных академиях и публикуют статьи в научных и методических изданиях. Например, за прошедший учебный год опубликовано 108 статей, издано 10 монографий, 18 учебно-методических пособий. Кроме стационарных занятий, практически постоянно наши преподаватели работают на выездных курсах, семинарах в районах Бурятии.

Корр.: Система повышения квалификации и переподготовки педагогических кадров является частью единой национальной системы образования России. Как идет реализация приоритетных направлений образования?

Н.Ж.: Наш институт является центром приоритетного национального проекта «Образование» и регионального комплексного проекта модернизации образования. Мы учитываем весь комплекс изменений в современном образовании, в том числе интенсификацию учебно-воспитательного процесса, новое содержание и формы его организации, социокультурную и целостную перестройку образования, новые стратегии в управлении и финансировании учебных заведений, в системе оплаты труда педагогических работников. Приоритетными направлениями учебной работы института являются: усиление потенциала руководящих кадров системы образования республики, повышение их управленческой компетенции, целенаправленная подготовка руководителей к инновационной деятельности в современной социокультурной ситуации, к реализации новых финансовых механизмов и внедрению новых организационно-правовых форм, а также целенаправленная подготовка руководящих кадров по специальности «Менеджер образования»: профессиональное развитие работников образования, их опережающая подготовка к внедрению обновленного содержания, новых форм организации образовательного процесса и

инновационных технологий обучения и воспитания подрастающего поколения; переподготовка педагогических кадров по актуальным отраслевым специальностям и по смежным специальностям (для сельских малокомплектных школ) в образовательной практике как мобильный и одновременно эффективный вид образовательных услуг; обучение чинов управленческих советов школ, преподавателей краеведческих институтов и общественных организаций, обеспечивающих потребности демократизации управления образовательными учреждениями и его государственно-общественный характер.

Наши ученые, преподаватели ведут значительную научно-исследовательскую и опытно-экспериментальную деятельность, внедряют новые формы организации и технологий учебного процесса, обновляют содержательную сторону, проводят масштабные мероприятия такие как конференции, форумы, симпозиумы республиканского, всероссийского и международного уровня. Мы являемся организатором-оператором конкурса «Лидер образования Бурятии» и конкурса учителей общеобразовательных учреждений в рамках реализации КПО в Республике Бурятия.

Корр.: Слушатели БИПКиПРО – это люди разных возрастов, профессий, разного социального статуса. Ваш институт в последнее время прочно удерживает позицию флагамена научно-педагогической мысли в области образовательных, инновационных технологий. По мнению многих учителей республики, курсы, семинары становятся источником творческого вдохновения, педагогических открытий, инноваций и ориентированы на повышение квалификации педагогов-исследователей.

Н.Ж.: Да, безусловно. Я бы сказал, что институт становится центром обобщения, накопления и трансляции педагогического опыта педагогов, учителей-стажистов, школ-миллионеров, научно-методического сопровождения образовательных процессов, экспертиза, информации, организации инновационной деятельности. Иными словами, мы являемся центром комплексно-интегрирующего характера, способного решать актуальные задачи Приоритетного национального проекта «Образование» и «Регионального комплексного проекта модернизации образования».

Корр.: В последнее время интенсивно развивается и международное сотрудничество. Хотелось бы услышать подробнее об этой деятельности.

Н.Ж.: Мы развиваем и международную деятельность, сотрудничая с Монголией, Китаем и Германией на основе составленных соглашений и договоров. Например, в филиале РЭА им. Г.В. Плеханова в г. Улан-Баторе проводим учебно-повышающую квалификацию учителей русскоязычных школ Монголии по направлению: «Русский язык и литература», «Начальное образование», «Дошкольное образование», «Иностранные языки». Проведен международный семинар-совещание в апреле 2008 года «О преподавании русского языка в школах Монголии и монгольского языка в школах Республики Бурятия». Осуществляется совместная работа в г. Маньчжурия (Китай) со следующими образовательными учреждениями: частной школой «Линь Юнь» и государственным училищем профессионального об-

разования. Там проводятся курсы повышения квалификации преподавателей русского языка. Интересно прошел семинар совместно с университетом г. Падерборна (Германия) «Создание региональных союзов по подготовке преподавателей экономики в рамках проекта «Tempus Tacis». Руководителем проекта – доктор, профессор Франц-Йозеф Кайзер.

Также институт сотрудничает с регионами России: Забайкальский край, Республика Тыва, Республика Саха (Якутия), Усть-Ордынский национальный округ и другие.

Корр.: Нима Жамбалович, в условиях дефицита бюджетных средств, как развивается ваш финансово-экономический потенциал?

Н.Ж.: Институт является государственным образовательным учреждением. Переход в новую организационно-правовую форму государственного автономного образовательного учреждения расширял возможности и финансово-экономической деятельности, повысил самостоятельность и ответственность института за качество предоставляемых образовательных услуг. На основе современного маркетинга образовательных услуг расширился спектр образовательных работников института выстроил систему дополнительных платных образовательных услуг и обеспечил значительные объемы внебюджетных поступлений: 2004 год – 2320 тыс., 2005 год – 5546 тыс., 2006 год – 5657 тыс., 2007 год – 4625 тыс. Всего за этот период – 18 148 тыс. рублей.

Все эти заработанные средства были направлены на развитие материально-технической базы института. К примеру, были оформлены и оборудованы современные учебные кабинеты, актовый и конференц-залы, информационный центр, кафедр и другие помещения, соответствующие современным требованиям и нормам санитарии и гигиены, безопасности, эстетики. Приобретены транспортные средства, компьютерная техника, средства мультимедиа, патентность и литература, проведена локальная сеть, осуществлено подключение к Интернет.

Материально-техническая база института позволяет осуществлять образовательный процесс на высоком содержательном и технологическом уровне, обеспечивает слушателям необходимые условия обучения.

Корр.: Что хотели бы пожелать педагогам накануне юбилея?

Н.Ж.: Наши прогнозы подтверждают устойчивость развития государственного автономного образовательного учреждения дополнительного профессионального образования как самостоятельной единицы в системе образования Республики Бурятия и потребность в повышении квалификации и переподготовке работников образования Бурятии даже возрастает на 10-15%. Есть перспектива развития института после профессиональной подготовки и переподготовки работников образования в условиях модернизации системы образования.

От всей души поздравляю всех ветеранов педагогического труда, коллег и сотрудников по работе и желаю новых творческих побед. Уверен, что ваши трудолюбие и мудрость, верность избранному профессиональному пути принесут, как и прежде, замечательный результат.

Беседу вела Л. ДОРЖИЕВА, заслуженный работник культуры РФ.

XIII МЕЖРЕГИОНАЛЬНЫЙ КНИЖНЫЙ САЛОН ПРИГЛАШАЕТ

3-5 декабря 2008 г. состоится XIII Межрегиональный Книжный салон, посвященный завершению Года детского чтения. Организаторами Салона являются Министерство культуры Российской Федерации, Правительство Республики Бурятия, Министерство культуры Бурятии и Национальная библиотека при поддержке Министерства образования и науки Республики Бурятия. Комитета по межнациональным отношениям и развитию гражданских инициатив Администрации Президента и Правительства Республики Бурятия, Российского Книжного Союза, Национального информационно-библиотечного центра ЛИБНЕТ, Издательского дома «Буряад үнэн». Объявлен традиционный Республиканский конкурс «Книга года-2008» по пяти номинациям: «Лучшая книга года», «Лучшая книга года на бурятском языке», «Лучшее детское издание», «Лучшее научное издание», «Лучший CD, DVD».

За 12 лет Салон стал стимулом для дальнейшего развития библиотечного дела, книгоиздания в республике. В последние годы наблюдается ежегодный рост числа новых книг, заметно повысилось качество полиграфического исполнения печатной продукции. Взаимодействие библиотек и СМИ в продвижении чтения – действенный механизм привлечения читательского интереса к книге, создания позитивного образа книги и библиотеки. В печатных и электронных СМИ, на телеканалах и радио размещаются информационные и аналитические материалы о работе Салона. Наши постоянные информационные партнеры – Издательский Дом «Буряад үнэн», ГТРК «Бурятия», ТК «Тивиком», ТРК «Ариг Ус». И вот скоро очередной Книжный салон 3-4 декабря 2008 г. с 9.00 до 17.00 будет проходить традиционная республиканская книжная выставка-ярмарка. 3 декабря в 10.00 состоится торжественное открытие Салона и презентация Регионального центра Президентской библиотеки им. Б.Н. Ельцина. Одним из значимых мероприятий программы Книжного салона является круглый стол «Проблемы книгоиздания для детей и юношества», который начнет работу в 10.30. Большой популярностью среди посетителей Салона пользуются литературные вечера, презентации книг, встречи с авторами. 3 декабря в 12.00 состоится презентация книг Викторией Алагуевой «Буряадуд тухай алтан ном» («Золотая книга о бурятах») и «Учение Будды для детей». Красочно иллюстрированные книги адресованы детям. Автор в доступной и увлекательной манере рассказывает об истории, традициях, обычаях и религии бурят. Издательство «Бэлиг» в 14.00 проведет презентацию хрестоматии «Алтан галахан» («Путеводная звезда»). Авторы-составители издания В.Б. Махатов, Х.Г. Цыденова. Подобная хрестоматия разработана и издана впервые в Бурятии. Событием стало издание «Бурятско-русского словаря» Л.Д. Шагдарова, К.М. Черемисова и «Русско-бурятского словаря» Л.Д. Шагдарова, Н.А. Очирова. На представлении уникальных изданий приглашаем 3 декабря в 15.00.

4 декабря в 10.00 приглашаем на презентацию сборника стихов и сказок «Радуга», написанных членами музыкально-литературного объединения «Олимп». Данное издание посвящено Году детского чтения. В 10.40 начнется презентация сборника рассказов Аныи Виноградовой «Последняя встреча». По мнению автора вступительной статьи Евгения Голубева, заслуженного работника культуры России, «...многие ее рассказы написаны в чеховском, возможно, тургеневском стиле». Любители музыки в 14.00 смогут побывать на презентации нотного сборника «Арии, романсы и песни из репертуара Б. Балдакова», посвященного 90-летию со дня рождения народного артиста России. Прозвучат арии из опер «Русалка», «Энхэ-Булат батор» в исполнении солистов Бурятского академического театра оперы и балета им. Г.Ц. Цыдынжапова Эдуарда Жалбаева и Бадмы Гомбожапова. Песни из репертуара певица исполнит народный артист Бурятии и России Саян Раднаев и народный артист Бурятии, лауреат республиканского конкурса им. Б. Балдакова Тогмит Танхасв. Несомненно ярким событием Салона станет литературный вечер «Нам-

жил Нимбуев в окружении друзей», посвященный 60-летию со дня рождения талантливого поэта. Программа вечера насыщена и интересна. Откроет вечер слайд-шоу «Стреложелтые молнии». С участием артистов состоится театрализованное представление в образе поэтов: Александра Чака, Мацуо Басё, Гарсия Лорка, Гийом, Ли Бо, Мацу, Шарля Бодлера. Состоится премьера песни на стихи Намжила Нимбуева, музыка Л.Н. Санжиевой «Я бросил монету». Пройдет импровизированный поэтический турнир «Играю словом – румяным, краснощеким яблоком...», лучшие участники которого будут награждены к завершению вечера. Музыкально-поэтическую композицию «Песня нового дня» исполнят учащиеся средней школы №19 г. Улан-Удэ, школ г. Усуйнозерск, сел Кижинга, Ацагат, Усть-Эгита и студенты Бурятского государственного университета. Воспоминаниями о поэте поделится М.Р. Чойонов, председатель Союза писателей Бурятии, Л.Ш. Базарова, сестра Намжила Нимбуева, Б.С. Дугаров, народный поэт Бурятии, Д.Б. Дамбасв, глава МО «Ервнинский район» и друзья детства. Поклонники творчества поэта и любители поэзии прочитают стихи поэта. Вечер состоится 4 декабря в 15.00. В этот же день в 15.00 пройдет презентация спецвыпуска журнала «Одон», посвященного итогам республиканского конкурса творческих работ детей «Книга в моей жизни». 5 декабря в 13.00 состоится презентация книг Хоринского района, посвященная 85-летию юбилею. Вниманию посетителей будет представлена выставка декоративно-прикладного искусства района.

Деловая часть программы Салона включает в себя проведение 4 декабря семинара для директоров центральных межпоселенческих библиотек и семинара «Корпоративные проекты центра ЛИБНЕТ (комплектование и каталогизация)», который проведет 5 декабря Генеральный директор Национального информационно-библиотечного центра ЛИБНЕТ Б.Р. Логинов (г. Москва).

В заключительный день, 5 декабря состоится подведение итогов Года детского чтения и торжественная церемония награждения победителей республиканского конкурса «Книга года-2008». По сложившейся традиции состоится церемония награждения по номинациям «Самый читающий ребенок», «Самая читающая семья», «Мещенат Года детского чтения», «Самый читающий депутат Народного Хурала Республики Бурятия», «Лучший глава муниципального образования Года детского чтения», «За поддержку библиотечных проектов», «Лучший глава сельского поселения Года детского чтения», «Лучшая межпоселенческая центральная библиотека», «За лучшее освещение Года детского чтения» и др.

Время показало жизнеспособность и социальную значимость для республики Книжных салонов. Опыт проведения Салонов свидетельствует о том, что издательство, библиотеки и книоторговые организации могут успешно и эффективно сотрудничать в общем направлении.

Галсама ЧИМИТОВА,
Рыгэма БАТОМУНКУЕВА,
сотрудники Национальной
библиотеки РБ.

Фото Балдана ЖАМБАЛОВА.

Фестиваль

«БАЙГАЛАЙ АЛТАН ДУУН»

Инди, Непал, Грузи, Армени, Украина, Хитад, Монгол ороноудай, Усть-Ордагай, Агын мэдээжэ артистнар «Байгалай алтан дуун» гэхэн улсхоорондын фестивалда хабаадалсаба. Ноябриин 15-наа 18 болотор Улаан-Үдэ хотынхид болон хотын айлашад тус гүрэнүүдэй соёлтой, хари гүрэнүүдэй мүнөө үсын аялга дуунуудтай танилсаба.

«Тус фестивалин онсо илгаа хадаа бүхы хабаадагшад өөрын репертуар соохи дуунууднаа бэшэ, буряад арадай мэдээжэ «Тоонто нютаг», «Эжыдээ», «Адуушанай дуун» гэхэ мэтэ дуунууды «Байгал» ансамблин артистнартай дүт болон дуулаха. Эдэнэр хоёр нара урид эдэ дуунуудай текстүүды болон аранжировконууды абанан байна. Фестивалин дүүрэн хойно артистнар буряад дуунууды өөрынгөө репертуар соогоо оруулха», - гэжэ «Байгал» ансамблин пиар-менеджер Климентий Фёдоров хэлэнэ.

Бүхыдөө фестивалда 11 артистнар хабаадаа. Буряад Республикын Соёлой министерство, «Байгал» ансамбль тус хэмжээ ябуулгын эмхидхэгшэд болоо.

«Байгалай алтан дуун» гэхэн фестивалин гол зорилго хадаа залуу бэлиг талаантай дуушадые дэмжэлгэ болон, эстрадна дуунуудай хүгжэлтэд нүлөө оруулна. Тиигээд энэ Россин регионуудай, СНГ-эй болон Түб Азинн соёлнуудай харилсаа холбогдожо, хүгжэн үргэлжлэнэ», - гэжэ «Байгал» ансамблин директорэй орлогшо Эльвира Доржиева хэлэнэ.

Инди... Энэ үгэ хэлэхэдээ, нюдэндэмни холын найхан жэгтэй орон харагдана. Тус ороной артистка Прети Каур манай Буряад Республикын мэдээжэ «Байгал» ансамблин директор Дандар Бадлуевтай дүт болон, «Эжыдээ» гэхэн буряад аялга дуу ханхинуулба. Прети Каурай хэлэнээр, тэрэнэй

ажабайдал - дуун хатар хоёрой нэгдэл болоно. 2003-2006 онуудта Непалда Хаят Редженси гэхэн группын дуушан байхан. Тус группын дэргэдэ Непалда, Гонконгдо, Лондондо, Австралида концертнүүды үгэдэг байгаа. Мүнөө хадаа гансаараа дууладаг болонхой. Индин артистка концертнүүдэй хажуугаар элдэб социальна программануудта хабаадалсадаг, тухаламжын концертнүүды үгэдэг.

Мингма - Непалай мэдээжэ залуу дуушан. Бэлигтэй дуушан Эверест хадын хормойдо Непал ороной Катмандуу ниислэл хотодо түрэнэ. Непал орондоо «Best pop music» гэхэн мэдээжэ фестивалда нэгдэхэ хуури эзэлжэ, олондо мэдээжэ болоно юм. Тэрэнэй эгээл дуратай стильнүүд Техно, pop, R-n-p болон. Улаан-Үдын харагшадые Мингма Гэрэлма Жалсановатай «Дангинамни» гэжэ дуу дуулажа баярлуулба.

Москва хотодо Елена Комарова ерээ. Тэрэ хадаа Надежда Бабкинагай мэдээжэ «Русская песня» гэхэн ансамблин артистка болоно. Джазаар хонирходо бэлигтэй дуушан Гнесинэй нэрэмжэтэ хүгжэмэй академи улаан дипломоор дүүргэнэ юм. Тэрэнэй багша профессор Н.К.Мешко Любовь Зыкина, Надежда Бабкина, Любовь Рюмина гэхэ мэтэ мэдээжэ артистнары хургахан байна. Үшөө тиихэдэ Елена Николай Басковтай сугтаа хурахан юм. Александр Маршал, Сергей Трофимов, Николай Носков гэхэн Россин эстрадын артистнартай суг олон проектнүүды бэлүүлэнэ байна. Манай фестиваль дээрэ Елена Комарова «Байгал» ансамблин дуушан Хажидма Аюржанаеватай ухан буряад хэлэн дээрэ «Захаа дууе» ханхинуулжа, сугларгашадай халуун альга ташалгада хүртэбэ. 23 наһатай Украинн басаган Анна Лучихина ганса дууладаг бэшэ, харин кинодо наададаг. «Золотой ключик», «Повезло вам...» «Б.У» гэхэ мэтэ

Мингма Гэрэлма Жалсанов хойр

кинонууд соо Анна Лучихинае хараха аргатай.

2006-2008 онуудта «Мама Мия» гэхэн музикал соо хабаадажа, дуушан болоо. Харин Тыва Республикын залуу артист Антон Увангурье манай буряад харагшад мэдэнэ байха. Энэ хүбүүн «Аржаан» гэхэн этно-группын дуушан. Тус группа байгша оной «Звезды Белого

месяца» гэхэн фестивалин илагшад болоно юм. Антон Увангур Тывагай ниислэл хотодо Кызылдэ түрэнэ. 2003 ондо Тывада болон улсхоорондын этно-фестивалин Гран-придэ хүртэнэ байна. 2004 ондо «Одаренные дети России» гэхэн бүхэрросин фестивалин илагша болоо. Мүнөө хадаа Антон Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой ака-

демийн оюутан.

Буряад Республикаһаа фестиваль дээрэ бэлигтэй дуушан Виталий Красатенко хабаадалсаа. «Наранай туяа» гэхэн конкурсын лауреат боложо, тэрэ олондо мэдээжэ болоо. «Бэлигтэй хүн бүхы юумэндэ бэлигтэй байдаг» гэжэ энэ хүбүүн тухай хэлэхэдэ, алдуу болохогүй. Виталий ганса дууладаг бэшэ, харин тэрэ барилдаагаар спортын кандидат.

Ага талын бэлигтэй эрхим дууша басаган Дулма Сунрапова эдэ үдэрнүүдтэ ханхинама хоолойгоороо харагшадые баярлуулаа. Энэ басаганай амжалтанууд: «Гэсэр - Дангина-2004» гэхэн регион хоорондын конкурсын Гран-при, «Студенческая весна» гэхэн бүхэрросин оюутадай фестивалин дипломант, Улаан-Баатарта болонон «New stars-2007» гэхэн улсхоорондын конкурсын лауреат. «New stars» гэхэн проект «Монголой фабрика звезд» болоно. Байгша ондо Дулма Монгол ороной мүнөө үсын уран найханай институт дүүргэжэ. Монгол орондо элдэб фестивальнуудта хабаадажа, элдэб конкурсуудай лауреат болоно юм.

Бүхы Буряад ороноор мэдээжэ «Тоонто нютаг» гэхэн дууе грузин артистка Тамара Мадебадзе Ольга Шариповатай дуулаба. Тамара Макебадзын хэлэнээр, аялга дуунууд элдэб яһатание хамтаруулха ёһотой. Үшөө тиихэдэ Валико Гаспарян, Леонид Будаев (Усть-Орда), Дондик Уртагай Бутидэ (Хитад) хонгёо найхан хоолойнуудаараа сугларгашадые баярлуулаа. Иигэжэ эдэ үдэрнүүдтэ ондоо яһатанай артистнар буряад соёлтой, буряад харагшадтай танилсажа, өөрынгөө бэлиг талаангаа харуулба.

«БУРЯАД ЯРЯНАЙ ХЭЛЭНЭЙ ГУРБАЛЖАН ҮГҮҮЛЭЛНҮҮД»

Шэнэ ном

Монгол туургата арадууд залуу үетэндөө хэлэхэ хургаалзабарияа эртэ дээдэ сагһаа хойшо шүлэглэн найруулдаг заншалтай байхан. Эдэнэ хоёр, гурба, дүрбэн, табан... мүнүүдхээ бүридэдэг байгаа. Жэшэнь, наарамба Эрдэни-Хайбан Галшиевай дүрбэн мүртэй хургаалнуудынь доктор Ц. -А. Дугарнимасв эмхидхэн, найхан

ном болгожо гаргахан гэшэ. Тэдэнхэнь нэгэ жэшээ: Зунай сагай булжамуур мэтэ эртэ бодогты; Хүнэй энэ наһанай ута үбэлэй үдэр мэтэ.

Мүн буряад аман зохёолдо гурбалжан мүртэ онһон үгэ, хургаал, магтаал, юрөөлнууд олон. Мүнөө сагта хүн зон али нэгэн наһандаа хүрэнэ ойн баяр, түрэнэ үдэр, үхибүүдэй үһэ хайшалалга гэхэ мэтэ баяр найрай үедэ хургаха захая, юрөөл элбэгээр хэлэдэг болонхой. Тиин бидэ эндэ тэндэ дуулахан гурбан мүртэ хургаалнууды суглуу-

лан, энэ ном соогоо оруулбабди. Тиигээд энэ дэлхэй дээрэ ута наһа наһалжа, удаан жаргал элдэхэ, элдэб юумэ үзэхэ хубитай байхан хадаа харахан үзэнхөө согсолон, зарим үгүүлэлнүүды өөрөөшье зохёжо туршахан ушарнууд бии.

Энэ ном залуушье, наһатайшье үргэн олон уншагшадта зориулагдана.

Виктор ЖАПОВ.

Мэдээжэ залуу бизнесменүүдтэй «История моего успеха» гэхэн уулзалга, «Развитие молодых инициатив РБ через образовательные проекты: привлечь молодёжь в бизнес» гэхэн темэ дээрэ «Түхэрээн шэрээ», нээмэл тренингүүд, «Хроники АМО» гэхэн концерт гэхэ мэтэ хэмжээ ябуулганууд Залуушуулай бүлгэмүүдэй эблэлэй хоёр жэлэй ойдо зориулагдан үнгэрөө.

Уулзалгада суглархан оюутадай залуу предпринимательнууд Ханда Дашиева Дулма Содномова хоёр өөрынгөө амжалтануудаараа хубаалдаба. Мүнөө үедэ элдэб янзын тренингүүд бии боложо, олоной хонирхол татана. Коммерческэ компануудай хүдэлмэригшэд, предприниматуудай түлөөлөгшэд болон юрын хүнүүд хөөрөлдөжэ хурахаая, найн ударидагша болохын тула тус тренингүүдтэ хабааданад. Залуу бэлиг талаантай Дулма Содномова нимэ тренинг-центрэй ударидагшаар ажаллана. Тэрэнэй тренинг-центр соо «Улан-Удэнская сотовая связь», «Снежный барс», «Видеолэнд» гэхэ мэтэ мэдээжэ компануудай хүдэлмэрилэгшэд хурадаг.

«Ямаршье хүнэй амжалтын

ЗАЛУУШУУЛАЙ ЭБЛЭЛЭЙ НАЙНДЭР

нюуса хадаа юун бэ гэхэдэ, өөрынгөө хүсэлдөө ямаршье харгыгаар ошожо шадхаа ёһотой. Тиигээд шини хэжэ байхан ажал хүнүүдтэ гүһатай байхыень оролдохо болоно», - гэжэ Дулма хэлэнэ.

Ханда Дашиева Хэжэнгын аймагһаа уг гарбалтай. Пургуулин хурагша байхадаа, англи хэлэ оролдосотойгоор үзэжэ эхилээ. Арбадахы класс болотороо Хэжэнгэдэ хургуулида хураа. Харин арбан нэгдэхэ классаа Америкэдэ дүүргэнэ байна. Пүүлээрнэ Буряадай гүрэнэй университетэй хари хэлэнүүдэй факультэдтэ хуража байхадаа, жэл бүри Америкэ ошодог байгаа. Мүнөө Ханда Дашиева өөрын тухай англи хэлэнүүдэй хургуули нээжэ, үхибүүды хари хэлэнүүдтэ хургана.

Эдэ хоёр залуу предпринимательнуудтай Залуушуулай бүлгэмүүдэй эблэлэй гэшүүдэй оюутадтай уулзажа, элдэб хонирхолтой асуудалнуудтан харюусаба.

«Хроники АМО» гэхэн концерт дээрэ залуушуулай эблэлэй

бүхы бүлгэмүүд сугларжа, бүхы бэлиг талаангаа харуулба. Эндэ залуушуулай нийтын ажалда бэрхээр бээ харуулан ударидагшануудта грамотанууды, багахан бэлгүүды барюулаа. «Самый лучший президент» гэхэн номинацида гурбадахы хуури «Хэжэнгэ» гэхэн бүлгэмэй президент Цырен Цыренжапов эзэлэ. «Молодёжь города» гэхэн бүлгэмэй президент Нарана Цыренова хоёрдохы хуурида гараба. Харин нэгдэхэ хуурида байгша оной зун Түнхэнэй аймагта «Будущее за нами» гэхэн Залуушуулай фестиваль үнгэрэнэ «Молодёжь Тунки» гэхэн бүлгэмэй президент Алексей Гыргенов эзэлэ. Цырен Цыренжапов Алексей Гыргенов хоёр Арадай Хуралай Залуушуулай палатын дэргэдэ оронхой.

Эгээл эрхим бүлгэмүүд энэ үдэшэ мэдэгдэбэ. Гурбадахы хуурида «Молодёжь города» гэхэн бүлгэм гараа. «Хэжэнгэ» - хоёрдохы, «Московское представительство АМО» гэхэн бүлгэм нэгдэхэ хуури эзэлэ. Харин Гран-придэ Түнхэнэй залуушуул хүртөө.

Залуушуулай бүлгэмүүдэй эблэлэй түрэнэ үдэрөөрнэ амаршалжа, тус эблэлдэ ородог «Площадь Советов» гэхэн КВН-эй команда шог ёгто номернуудаараа сугларгашадые баярлуула. Пүүлээрнэ Түнхэнэй, Захаамнай, Хэжэнгын Залуушуулай бүлгэмүүдэй гимн сценэ дээрэнэ жэнгирбэ. Бэлиг талаантай хүбүүд, басагад ханхинама дуунуудаа, жэнгирмэ хатарнуудаа түрэл эблэлдэ зориулжа дуулажа, хатаржа, ёһотой

залуушуулай баяр ёһололой үдэшэ болобо.

Эдэ бүгэдэ хэмжээ ябуулганууды «Горная Закамна» гэхэн бүлгэмэй гэшүүд үнгэргөө. Тус бүлгэмэй президентын Виктория Мункевагай ударидалга доро Залуушуулай эблэлэй найндэр хонирхолтойгоор, эдэбхитэйгээр үнгэрөө гэжэ хэлэхэдэ, алдуу болохогүй.

Тус хуудаһа Эржена БАТОРОВА бэлдэб. Авторай фото-зурагууд.

Понедельник, 24

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.20 ЖДИ МЕНЯ
20.10 «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «СИНИЕ НОЧИ»
23.30 «НАТАЛЬЯ КРАЧКОВСКАЯ. ЗНОЙ-
НАЯ ЖЕНЩИНА, МЕЧТА ПОЭТА»
00.30 «ПОЗНЕР»
01.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.50 «ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ»
02.20 Х/Ф «ИГРЫ ДЖЕНТЛЬМЕНОВ»
04.00 Х/Ф «ПОЖИРАТЕЛЬ ДУШ»
05.30 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05,
09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 Х/Ф «ГОСУДАРСТВЕННАЯ ГРАНИ-
ЦА»
11.45, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ

Вторник, 25

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «СИНИЕ НОЧИ»
23.30 «КУПИТЬ БЕССМЕРТИЕ»
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50 УДАРНАЯ СИЛА. «ЗАОБЛАЧНЫЕ
ПЕРЕГРУЗКИ»
01.40 ИСКАТЕЛИ. «ЗОЛОТОЙ ОБОЗ НА-
ПОЛЕОНА»
02.30 Х/Ф «БЕШЕНЫЕ ГОНКИ»
04.00 Х/Ф «ОБМАН»
05.30 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05,
09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 СПОРТ-ЦЕНТР
10.05 «МУНХЭ ЗУЛА»
10.15 «УЛГУР»
10.25 «САГАЙ СУУРЯАН»
10.50 Т/С «ДВОЕ ИЗ ЛАРЦА»
11.45, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 М/Ф «ТЕЛЕВИЗОР КОТА ЛЕО-
ПОЛЬДА». «КЛАД КОТА ЛЕОПОЛЬДА»
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНА-
РЕЙ»
16.40 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛО-
ГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.45 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «ЖИЗНЬ, КОТОРОЙ НЕ
БЫЛО...»
23.50 «ЖАРКОЕ ЛЕТО 68-ГО»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «ПЕРЕКЛИЧКА»

КУЛЬТУРА

12.50 М/Ф «МЕСТЬ КОТА ЛЕОПОЛЬДА»
13.00 Х/Ф «ГОСУДАРСТВЕННАЯ ГРАНИ-
ЦА»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Х/Ф «ГОСУДАРСТВЕННАЯ ГРАНИ-
ЦА»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛО-
ГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.45 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «ЖИЗНЬ, КОТОРОЙ НЕ
БЫЛО...»
23.50 «МОЙ СЕРЕБРЯНЫЙ ШАР. БОРИС
АНДРЕЕВ»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ»
01.40 СИНЕМАНИЯ
02.10 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ

КУЛЬТУРА

08.00 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...» У Ю. МА-
КАРОВА
11.50 Х/Ф «АЛЕКСАНДР ПОПОВ»
13.30 ЛИНИЯ ЖИЗНИ. А. ПРОШКИН
14.25 ПЯТОЕ ИЗМЕРЕНИЕ
14.50 СПЕКТАКЛЬ «ИНТИМНАЯ
ЖИЗНЬ»
17.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ
МЕДВЕЖОНКА ПАДДИНГТОНА»
17.25 Т/С «ЗА ТРИДЕВЯТЬ ЗЕМЕЛЬ».
«ОСТРОВ БУЯН» 5 С.
17.50 Д/С «НАЕДИНЕ С ПРИРОДОЙ».
«СКАНДАЛЬНЫЕ СУРИКАТЫ»
18.20 ПЛЕННИЦЫ СУДЬБЫ. ОЛЬГА ПА-
ЛЕЙ
18.50 Д/Ф «НИКОЛАЙ РИМСКИЙ-КОР-
САКОВ»
19.00, 02.20 Д/Ф «ЕПИСКОПСКАЯ РЕЗИ-

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...» У Ю. МА-
КАРОВА
11.50 Х/Ф «СЕЛЬСКАЯ УЧИТЕЛЬНИЦА»
13.35 «ЖИВОЕ ДЕРЕВО РЕМЕСЕЛ»
13.45 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
14.40 АСАДЕМА
15.10 Х/Ф «ДОЛГАЯ ДОРОГА В ДЮНАХ»
1 С.
«БЛОКНОТ»
17.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ
МЕДВЕЖОНКА ПАДДИНГТОНА»
17.25 Х/Ф «МАГ НА АУРА». «СОПЕРНИКИ»
1 С.
17.50 Д/С «НАЕДИНЕ С ПРИРОДОЙ».
«ДНЕВНИК ДЕЛЬФИНА»
18.20 ДВОРЦОВЫЕ ТАЙНЫ. «ПОСЛЕ-
ДНИЙ ФАВОРИТ. ПЛАТОН ЗУБОВ»
18.50 Д/Ф «ШОТА РУСТАВЕЛИ»
19.00 В ЧЕСТЬ МАРИНЫ СЕМЕНОВОЙ.
ГАЛА-КОНЦЕРТ В БОЛЬШОМ ТЕАТРЕ РОС-
СИИ
20.00 НОЧНОЙ ПОЛЕТ
20.55, 02.55 Д/Ф «АЛЕКСАНДР ВЕЛИ-
КИЙ» 2 С.
21.45 МИСТИКА ЛЮБВИ. «ВАШ РЫ-
ЦАРЬ. АНДРЕЙ БЕЛЫЙ И МАРГАРИТА
МОРОЗОВА»
22.15 Д/Ф «ИЛЬЯ ГУТМАН. ЧЕЛОВЕК
ВОЙНЫ И МИРА»
23.15 КТО МЫ?. «ВЕРШИНЫ И БЕЗДНЫ
СЕРЕБРЯНОГО ВЕКА». 9 П.
23.45 «АПОКРИФ»
00.55 Х/Ф «БЕРЛИН, АЛЕКСАНДЕР П-
ЛАЦ» 1 С.
02.15 «ВИЗИТ ПОЖИЛОГО ДЖЕНТЛЬ-
МЕНА». В. АКСЕНОВ
03.40 МУЗЫКАЛЬНЫЙ МОМЕНТ. Ф. ШО-
ПЕН. БАЛЛАДА №1. ИСПОЛНЯЕТ Ф.
КЕМПФ

Ариг Ус

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
08.30 М/С «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА
09.30 ИНТУИЦИЯ
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.00 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
11.30 Т/С «САША + МАША»
12.00 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
12.30 М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
13.00 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ
ШТАНЫ»
13.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ
НЕЙТРОНА, МАЛЬЧИКА-ГЕНИЯ»
14.00 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮ-
ЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.00 Х/Ф «СВАДЕБНЫЙ ПЕРЕПОЛОХ»

ДЕНЦИЯ В ВЮРЦБУРГЕ»
19.15 ДОСТОЯНИЕ РЕСПУБЛИКИ. ЖЕ-
ЛЕЗНАЯ ДОРОГА БОЛОГОЕ - ПОЛОЦК
19.30 «БЛОКНОТ»
20.00 НОЧНОЙ ПОЛЕТ
20.55, 02.40 Д/С «АЛЕКСАНДР ВЕЛИ-
КИЙ»
21.45 МИСТИКА ЛЮБВИ. «МОЙ АНГЕЛ,
СПУТНИК В ЖИЗНИ И ВЕЧНОСТИ. ВАСИ-
ЛИЙ ЖУКОВСКИЙ И МАРИЯ ПРОТАСОВА»
22.15 ОСТРОВА. НОННА МОРДУКОВА
23.00 «РУССКАЯ СИСТЕМА ГРАФА УВАРО-
ВА»
23.35 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
00.55 Д/Ф «ПРОСТРАНСТВО ВАЛЕРИЯ
РУБИНЧИКА»
01.40 ВООБРАЖАЕМЫЙ МУЗЕЙ МИХАИ-
ЛА ШЕМЯКИНА. «СОВРЕМЕННОЕ ИСКУС-
СТВО» 2 Ч.
03.30 МУЗЫКАЛЬНЫЙ МОМЕНТ. И. АЛЬ-
БЕНИС. «ИСПАНСКАЯ РАПСОДИЯ»

Ариг Ус

08.30 М/С «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ». ПОГО-
ДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
09.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
09.30 ИНТУИЦИЯ
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.00 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
11.30 «САША И МАША»
12.00 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
12.30 М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
13.00 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ
ШТАНЫ»
13.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ
НЕЙТРОНА, МАЛЬЧИКА-ГЕНИЯ»
14.00 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮ-
ЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.20 Х/Ф «ШИРОКО ШАГАЯ»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.15 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНА-
КИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА
23.30 Х/Ф «СВАДЕБНЫЙ ПЕРЕПОЛОХ»

Тивиком

19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.15 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНА-
КИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА
23.30 Х/Ф «ЛОВУШКА ДЛЯ РОДИТЕ-
ЛЕЙ»

Тивиком

06.25, 06.55, 07.30, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40,
20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30, 13.30, 17.30, 00.30 «24»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.35 Д/Ф «ТАЙНЫ ИНДИЙСКИХ ЙО-
ГОВ» 2 Ч.
08.00 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
08.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09.30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
11.00 «В ЧАС ПИК»
12.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
14.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
15.00 Х/Ф «ОПАСНЫЕ ОСОБИ»
16.50 «ОЧЕВИДЕЦ»: САМОЕ СМЕШНОЕ
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «ФАЛЬШИВАЯ
КУПЮРА»
18.00 Т/С «ЖЕНЩИНЫ-УБИЙЦЫ»
19.00 «В ЧАС ПИК»
20.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.30 «ЕСТЬ РАЗГОВОР»
21.00 Т/С «НЕХТ»
22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23.00 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»:
«ЭВТАНАЗИЯ. ПРАВО НА СМЕРТЬ»
00.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.00 «АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО»
01.15 Х/Ф «КРЫСЫ: ОНИ ВОЗВРАЩАЮТ-
СЯ»
03.15 «НОВОСТИ ДНЯ»

СТС - «БАЙКАЛ»

05.55, 07.15, 09.20, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55,
00.15, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 Х/Ф «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И
ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕ-
ТАЛЯХ
09.30 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?»
10.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
12.00 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»

06.55, 07.30, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50,
21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.30 «РЕПОРТЕРСКИЕ ИСТОРИИ»
07.00 «ОБЪЕКТИВ»
07.40 Д/Ф «ТАЙНЫ ИНДИЙСКИХ ЙО-
ГОВ» 1 Ч.
08.00 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
08.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09.30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10.30, 13.30, 17.30, 20.30, 00.30 «24»
11.00 «В ЧАС ПИК»
12.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13.00 ШКОЛЬНОЕ ТВ
14.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
15.00 Х/Ф «НОЧНОЙ ПРОДАВЕЦ»
16.50 «ОЧЕВИДЕЦ»: САМОЕ СМЕШНОЕ
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «ОХОТА НА ФА-
БЕРЖЕ»
18.00 «ЖЕНЩИНЫ-УБИЙЦЫ»
19.00 «В ЧАС ПИК»
20.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
21.00 Т/С «НЕХТ»
22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23.00 «ГРОМКОО ДЕЛО»: «ВОЙНА НА ДО-
РОГАХ»
00.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.00 «АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО»
01.15 «ТРИ УГЛА С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ»
02.15 «НОВОСТИ ДНЯ»

СТС - «БАЙКАЛ»

18.50, 20.05, 21.55, 00.15, 01.50 ПРОГНОЗ
ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И
ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕ-
ТАЛЯХ
09.30 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?» 3 С.
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
12.00 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. КИБЕРТ-
РОН»
14.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И
ЕГО ДРУЗЕЙ»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА
ВОЛШЕБНИЦ»
16.00 Х/Ф «ДЖИНН ДОМА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
19.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»

14.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. КИБЕРТ-
РОН»
14.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И
ЕГО ДРУЗЕЙ»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА
ВОЛШЕБНИЦ»
16.00 Х/Ф «ДЖИНН ДОМА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
19.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2
С
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
22.00 Х/Ф «КРОВАВЫЙ СПОРТ»
23.45 6 КАДРОВ
00.30 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
01.45 Т/С «МОЯ КОМАНДА» 4 С.
03.30 МУЗЫКА НА СТС

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
10.00 НАШЕ ВСЕ!
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.20 ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ
12.00 Т/С «УТЕСОВ. ПЕСНЯ ДЛИННОЮ В
ЖИЗНЬ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ВИСЯКИ»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-
ШЕСТВИЕ
17.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ
ПРОИСШЕСТВИЕ
20.40 Х/Ф «ПСЕВДОНИМ «АЛБА-
НЕЦ»-2»
21.40 Т/С «ГЛУХАРЬ»
22.40 СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...
23.40 БЕЗУМНЫЙ ДЕНЬ. ОБЗОР
00.25 Т/С «ПРОКЛЯТЫЙ РАЙ-2»
01.25 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
02.00 Т/С «ЗОНА»
03.50 ПРЕСТУПЛЕНИЕ В СТИЛЕ
МОДЕРН
04.30 М/С «ЗОРРО»
05.20 Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ-4»
06.05 Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙ-
ЧАС
11.40 Д/Ф «ПОСЛЕДНЯЯ ЛЯ-
ГУШКА»
12.10 Д/Ф «НУЛЛА ПАМБУ: ХО-
РОШАЯ ЗМЕЯ»
12.40 Д/Ф «КАК УБИВАЛИ ПАВ-
ЛИКА. ИСТОРИЯ ОДНОГО МИФА»
13.35 МОЯ ПЛАНЕТА
15.30 Д/Ф «ЧИНГИЗ ХАН»
16.30 Д/Ф «РЯДОМ С МАРСЕЛЕМ»
17.50 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. ЗЕМ-
ЛЯ ДИКОЙ СВОБОДЫ»
18.55 112
19.00 Д/Ф «ОХОТА НА «ЛИС». ИС-

22.00 Х/Ф «ЧЕТЫРЕ БРАТА»
00.30 КИНО В ДЕТАЛЯХ
01.30 Т/С «МОЯ КОМАНДА» 4 С.
03.15 МУЗЫКА НА СТС

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.50 ЛОТЕРЕЯ «ГОСЛОТО»
10.00 СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.20 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ.
ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
11.55 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
12.55 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
14.30 Х/Ф «ТОЛЬКО ВПЕРЕД»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-
ШЕСТВИЕ
17.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-
ШЕСТВИЕ
20.40 Х/Ф «ПСЕВДОНИМ «АЛБАНЕЦ»-2»
21.40 Т/С «ГЛУХАРЬ»
22.40 И СНОВА ЗДРАВСТВУЙТЕ!
23.40 БЕЗУМНЫЙ ДЕНЬ. ОБЗОР
00.25 Т/С «ПРОКЛЯТЫЙ РАЙ-2»
01.20 «ШКОЛА ЗЛОСЛОВИЯ»
02.10 ФУТБОЛЬНАЯ НОЧЬ
02.45 Т/С «ДОКАЗАТЕЛЬСТВА»
04.30 М/С «ЗОРРО»
05.20 Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ-4»
06.05 Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
11.40 Д/Ф «ПОТЕРЯННЫЙ РАЙ»
12.10 Д/Ф «ПОГОНЯ ЗА БОЛЬШОЙ БЕ-
ЛОЙ АКУЛОЙ»
12.40 Д/Ф «ГЕНЕРАЛ ЦВИГУН. ПОСЛЕ-
ДНИЙ ВЫСТРЕЛ»
13.35 МОЯ ПЛАНЕТА
15.30 Х/Ф «КРАСОТКИ»
17.50 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. В ОБЪЯТ-
ЯХ ЗМЕЙ»
18.55 112
19.00 Д/Ф «КАК УБИВАЛИ ПАВЛИКА.
ИСТОРИЯ ОДНОГО МИФА»
20.00 112
21.00 Д/Ф «СЕКРЕТЫ СРЕДНЕВЕКОВЬЯ»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ С НИКОИ СТРИ-
ЖАК
23.00 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Д/Ф «РЯДОМ С МАРСЕЛЕМ»
01.15 Х/Ф «ДАЛЬШЕ НЕКУДА»
03.20 Т/С «УБОЙНЫЙ ОТДЕЛ»
04.15 Х/Ф «ГЕНРИХ IV»

Современное лечение алкоголизма, табакокурения, ожирения. Поликлиника № 2 «Саяны». Ежедневно с 18ч. до 20 ч. Суббота с 13 ч. до 17 ч. Воскресенье с 9 ч. до 14 ч. Тел.: 45-93-56.

ТОРИЯ ОДНОГО ПРЕДАТЕЛЬСТВА»
20.00 112
21.00 Д/С «КЛАДОИСКАТЕЛИ»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ С НИКОИ СТРИЖАК
23.00 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Д/Ф «СЕМЬЯ РАЗВЕДЧИКОВ»
01.15 Х/Ф «МЕЧТЫ»
04.20 Т/С «УБОЙНЫЙ ОТДЕЛ»
05.15 Х/Ф «ЧТО ТЫ ДЕЛАЛ НА ВОЙНЕ,
ПАПА?»

ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА + ДВЕРИ ФАБРИКА ОКНА ОКНА КРЕДИТ ОСТЕКЛЕНИЕ БАЛКОНОВ ИЗГОТОВЛЕНИЕ СТЕКЛОПАКЕТОВ КАЧЕСТВО, ГАРАНТИЯ И МИНИМАЛЬНАЯ ЦЕНА ЖЕРДЕВА, 10 В. 643-044 ЗАПОМНИ САМ и ПОСОВЕТУЙ ДРУЗЬЯМ!

Среда, 26

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ, ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «СИНИЕ НОЧИ»
23.30 «БГ. ПЕСНИ СЧАСТЛИВОГО ЧЕЛОВЕКА»
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50 «ЖИЗНЬ БЕЗ БОЛИ»
01.40 «ИСТОРИИ ИЗ БУДУЩЕГО»
02.10 Х/Ф «АСТРОНАВТ ФАРМЕР»
04.00 Х/Ф «ШКОЛА СТУАРДЕСС»

РОССИЯ

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 «СЕКРЕТЫ ВЕЧНОЙ МОЛОДОСТИ»
10.50 Т/С «ДВОЕ ИЗ ЛАРЦА»
11.45, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 М/Ф «ЛЕОПОЛЬД И ЗОЛОТАЯ РЫБКА»
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.40 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.45 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «ЖИЗНЬ, КОТОРОЙ НЕ БЫЛО...»

23.50 «ИСТОРИЧЕСКИЕ ХРОНИКИ». «ЛЕНИН В 1970-М ГОДУ»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «ШУМНЫЙ ДЕНЬ»
03.05 ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...» У Ю. МАКАРОВА
11.50 Х/Ф «ПЕРВАЯ ПЕРЧАТКА»
13.10 «ЗА СЕРОЙ СЕТКОЙ ДОЖДЯ»
13.50 «ЖИВОЕ ДЕРЕВО ремесел»
14.00 «АПОКРИФ»
14.40 ВЕК РУССКОГО МУЗЕЯ
15.10 Х/Ф «ДОЛГАЯ ДОРОГА В ДЮНАХ» 2 С.
16.30 «РУССКАЯ СИСТЕМА ГРАФА УВАРОВА»
17.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ МЕДВЕЖОНКА ПАДДИНГТОНА»
17.25 Х/Ф «МАГНА АУРА». «ЗА СИНИМ СВЕТОМ» 2 С.
17.50 Д/С «НАЕДИНЕ С ПРИРОДОЙ». «БОЛЬШИЕ СТАИ»
18.20 ПЕТЕРБУРГ: ВРЕМЯ И МЕСТО. «СВОБОДНОЕ ПАДЕНИЕ»
18.50 Д/Ф «ЕВКЛИД»
19.00 Д/Ф «ОСТРОВ ПРИНЦА Уэльского. РОДИНА ПЛЕМЕНИ ХАЙДА»
19.20 СОБРАНИЕ ИСПОЛНИТЕЛЕЙ. МОСКОВСКАЯ ПРЕМЬЕРА. К. ПЕНДЕРЕЦКИЙ. КОНСЕРТО GROSSO ДЛЯ ТРЕХ ВИОЛОНЧЕЛ И ОРКЕСТРОМ. ДИРИЖИРУЕТ АВТОР
20.00 НОЧНОЙ ПОЛЕТ
20.55, 02.55 Д/С «АЛЕКСАНДР ВЕЛИКИЙ»
21.45 МИСТИКА ЛЮБВИ. «ОБЪЯСНЕНИЕ В ЛЮБВИ. ЛЕВ ТОЛСТОЙ И СОФЬЯ ТОЛСТАЯ»
22.15 ВЛАСТЬ ФАКТА
23.00 Д/С «ИСТОРИЯ КИНОНАЧАЛЬНИКОВ, ИЛИ СТРОИТЕЛИ И ПЕРЕСТРОЙЩИКИ». «50-Е: ИВАН ПЫРЬЕВ. ИВАН-СТРОИТЕЛЬ»
23.45 ЦВЕТ ВРЕМЕНИ. АЛЬМАНАХ ПО ИСТОРИИ ИСКУССТВА
00.50 Х/Ф «БЕРЛИН, АЛЕКСАНДЕР ПЛАЦ» 2, 3 С.
03.40 МУЗЫКАЛЬНЫЙ МОМЕНТ. «В ТАНЦЕВАЛЬНЫХ РИТМАХ»

Ариг Ус

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
08.30 М/С «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 ИНТУИЦИЯ
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.00 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
11.30 Т/С «САША + МАША»
12.00 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
12.30 М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
13.00 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙТРОНА, МАЛЬЧИКА-ГЕНИЯ»
14.00 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.35 М/Ф «КОШМАР ПЕРЕД РОЖДЕСТВОМ»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.15 «ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 Х/Ф «КРАСОТКА-2»: «СБЕЖАВШАЯ НЕВЕСТА»

Тивиком

06.25, 06.55, 07.30, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30, 13.30, 17.30, 20.30, 00.30 «24»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.35 «ЕСТЬ РАЗГОВОР»
08.00 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
08.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09.30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
11.00 «В ЧАС ПИК»
12.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
14.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
15.00 Х/Ф «КРЫСЫ: ОНИ ВОЗВРАЩАЮТ»

17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «РУССКАЯ ДИВЗИЯ SS»
18.00 Т/С «ЖЕНЩИНЫ УБИЙЦЫ»
19.00 «В ЧАС ПИК»
20.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
21.00 Т/С «НЕХТ»
22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23.00 «ДЕТЕКТИВНЫЕ ИСТОРИИ»: «СМЕРТЬ В БЕЛОМ ХАЛАТЕ»
00.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.00 «АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО»
01.15 Х/Ф «ДЬЯВОЛЬСКАЯ ГОРА»
03.00 «НОВОСТИ ДНЯ»

СТС - БАЙКАЛ

05.55, 07.15, 09.20, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 00.15, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?»
10.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
12.00 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. КИБЕРТРОН»
14.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
16.00 Х/Ф «ДЖИНН ДОМА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
19.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
22.00 Х/Ф «ПАРАЛЛЕЛЬНЫЙ МИР»
00.30 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
01.45 Т/С «МОЯ КОМАНДА» 4 С.
03.30 МУЗЫКА НА СТС

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
10.00 НАШЕ ВСЕ!

11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.20 «КОМНАТА ОТДЫХА»: С ЛЮДМИЛОЙ НАРУСОВОЙ
12.00 Т/С «УТЕСОВ. ПЕСНЯ ДЛИННОЮ В ЖИЗНЬ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ВИСЯКИ»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.40 Х/Ф «ПСЕВДОНИМ «АЛБАНЕЦ»-2»
21.40 Т/С «ГЛУХАРЬ»
22.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
23.40 БЕЗУМНЫЙ ДЕНЬ. ОБЗОР
00.25 Т/С «ПРОКЛЯТЫЙ РАЙ-2»
01.25 БОРЬБА ЗА СОБСТВЕННОСТЬ
02.00 Т/С «ЗОНА»
03.50 ПРЕСТУПЛЕНИЕ В СТИЛЕ МОДЕРН
04.30 М/С «ЗОРРО»
05.20 Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ-4»
06.05 Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
11.40 Д/Ф «НОЧЬ ШАКАЛА»
12.10 Д/Ф «СПАСЕНИЕ ЛЕОПАРДА»
12.40 Д/Ф «ХОТА НА «ЛИС». ИСТОРИИ ОДНОГО ПРЕДЕЛЬСТВА»
13.35 МОЯ ПЛАНЕТА
15.30 Д/Ф «ДЖОН ДИЛЛИНДЖЕР. ВРАГ ОБЩЕСТВА №1»
16.30 Д/Ф «СЕМЬЯ РАЗВЕДЧИКОВ»
17.50 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. ОСТРОВ МЕДВЕДИЙ-ПРИЗРАКОВ»
18.55 112
19.00 Д/Ф «ХОЛОДНАЯ ВОЙНА. СУПЕР-АГЕНТ «ТОПАЗ»»
20.00 112
21.00 Д/Ф «КОГДА ПОГОДА ИЗМЕНИЛА ИСТОРИЮ. БИТВА ЗА АРДЕННСКИЙ ВЫСТУП»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ С НИКОИ СТРИЖАК
23.00 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Д/Ф «ГИТЛЕР. СВИДЕТЕЛЬСТВО О СМЕРТИ»
01.15 Х/Ф «БОЛЬШОЕ ОГРАБЛЕНИЕ ПОЕЗДА»
03.35 Т/С «УБОЙНЫЙ ОТДЕЛ»
04.30 Х/Ф «КАМОРРА»
06.30 Д/Ф «МАТЕРИ ЗА РЕШЕТКОЙ»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Четверг, 27

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ, ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «СИНИЕ НОЧИ»
23.30 «ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50 «СУДИТЕ САМИ»
01.40 Х/Ф «ПОГРАНИЧНЫЙ ГОРОД»
03.40 Х/Ф «МАСТЕРА УГРОЗ»
05.20 «ДЕТЕКТИВЫ»

РОССИЯ

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 БАМБАХАЙ
10.05 «ТОЛИ» ХУДОЖЕСТВЕННО-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
10.30 «БУРЯД ОРОН» ХУДОЖЕСТВЕННО-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
10.50 Т/С «ДВОЕ ИЗ ЛАРЦА»
11.45, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 М/Ф «ПРОГУЛКА КОТА ЛЕОПОЛЬДА»
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.40 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»

21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.45 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «ЖИЗНЬ, КОТОРОЙ НЕ БЫЛО...»
23.50 «ПОСЛЕДНИЙ ЗВОНОК НЕСТОРА ПЕТРОВИЧА. МИХАИЛ КОНОНОВ»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «ОСКАР». «ВСЯ ПРЕЗИДЕНТСКАЯ РАТЬ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...» У Ю. МАКАРОВА
11.50 Х/Ф «МУСОРГСКИЙ»
13.50 «ЖИВОЕ ДЕРЕВО ремесел»
14.00 Д/С «ИСТОРИЯ КИНОНАЧАЛЬНИКОВ, ИЛИ СТРОИТЕЛИ И ПЕРЕСТРОЙЩИКИ». «50-Е: ИВАН ПЫРЬЕВ. ИВАН-СТРОИТЕЛЬ»
14.40 ПИСЬМА ИЗ ПРОВИНЦИИ. ИРКУТСК
15.10 Х/Ф «ДОЛГАЯ ДОРОГА В ДЮНАХ» 3 С.
16.15 Д/Ф «ОБРАЗЫ ВОДЫ»
16.30 КТО МЫ? «ВЕРШИНЫ И БЕЗДНЫ СЕРЕБРЯНОГО ВЕКА». 9 П.
17.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ МЕДВЕЖОНКА ПАДДИНГТОНА»
17.25 Х/Ф «МАГНА АУРА». «ПРИГОВОР» 3 С.
17.50 Д/С «НАЕДИНЕ С ПРИРОДОЙ». «ГИЕНЫ - ГЕРОИ ИЛИ ЗЛОДЕИ?»
18.20 ОТЕЧЕСТВО И СУДЬБЫ. БЕЛЯЕВЫ
18.50 Д/Ф «АТТИЛА»
19.00 Д/Ф «ПОН-ДЮ-ГАР - РИМСКИЙ АКВЕДУК БЛИЗ НИМА»
19.15 «ЦАРСКАЯ ЛОЖА»
20.00 НОЧНОЙ ПОЛЕТ
20.55, 02.55 Д/Ф «ВЕЛИЧАЙШАЯ БИТВА ЦЕЗАРЯ»
21.45 МИСТИКА ЛЮБВИ. «ДУЭЛЬ ВАЛЕРИЙ БРЮСОВ И НИНА ПЕТРОВСКАЯ»
22.15 ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА
23.00 ЗАСАДНЫЙ ПОЛК. «МАРГАРИТА АЛИГЕР»
23.35 КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ
00.50 Х/Ф «БЕРЛИН, АЛЕКСАНДЕР ПЛАЦ» 4, 5 С.

Ариг Ус

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
08.30 М/С «ЦАП-ЦАРАП»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 ИНТУИЦИЯ
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.00 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
11.30 Т/С «САША + МАША»
12.00 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
12.30 М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
13.00 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙТРОНА, МАЛЬЧИКА-ГЕНИЯ»
14.00 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
16.40 Х/Ф «КРАСОТКА-2»: «СБЕЖАВШАЯ НЕВЕСТА»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.15 «ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 Х/Ф «МОЯ ПЕРВАЯ СВАДЬБА»

Тивиком

06.25, 06.55, 07.30, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30, 13.30, 17.30, 20.30, 00.30 «24»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.35 Д/Ф «БАЛИ: ОСТРОВ ОГНЕННЫХ ДУХОВ» 2 Ч.
08.00 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
08.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09.30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
11.00 «В ЧАС ПИК»
12.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
14.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
15.00 Х/Ф «КОНТРАКТ»
16.50 «ОЧЕВИДЕЦ»: САМОЕ СМЕШНОЕ

17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «МЕЧЕННЫЕ СМЕРТЬЮ»
18.00 Т/С «ЖЕНЩИНЫ УБИЙЦЫ»
19.00 «В ЧАС ПИК»
20.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.30 «РАДАР-СПОРТ»
21.00 Т/С «НЕХТ»
22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23.00 «СЕКРЕТНЫЕ ИСТОРИИ»: «ТАЙНЫ ЧЕЧЕНСКОЙ ВОЙНЫ»
00.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.00 «АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО»
01.15 Х/Ф «КЛАСС 1999 ГОДА: НОВЫЙ УЧИТЕЛЬ»
03.00 «НОВОСТИ ДНЯ»

СТС - БАЙКАЛ

05.55, 07.15, 09.20, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 00.15, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?»
10.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
12.00 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. КИБЕРТРОН»
14.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
16.00 Х/Ф «ДЖИНН ДОМА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
19.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
22.00 Х/Ф «ВАМПИРЕЛЛА»
23.40 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
00.30 Т/С «МОЯ КОМАНДА» 4 С.
03.30 МУЗЫКА НА СТС

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»

09.50 ЛОТЕРЕЯ «ГОСЛОТ»
10.00 НАШЕ ВСЕ!
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.20 ОСОБО ОПАСНО!
12.00 Т/С «УТЕСОВ. ПЕСНЯ ДЛИННОЮ В ЖИЗНЬ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ВИСЯКИ»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.40 Х/Ф «ПСЕВДОНИМ «АЛБАНЕЦ»-2»
21.40 Т/С «ГЛУХАРЬ»
22.30 «К БАРЬЕРУ!»
23.40 БЕЗУМНЫЙ ДЕНЬ. ОБЗОР
00.25 Т/С «ПРОКЛЯТЫЙ РАЙ-2»
01.25 АВИАТОРЫ
02.00 Т/С «ЗОНА»
03.50 ПРЕСТУПЛЕНИЕ В СТИЛЕ МОДЕРН
04.30 М/С «ЗОРРО»
05.20 Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ-4»
06.05 Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
11.40 Д/Ф «ГРОМ В ГОРАХ»
12.10 Д/Ф «ПОСЛЕДНИЕ ДИКИЕ ШИМПАНЗЕ»
12.40 Д/Ф «ХОЛОДНАЯ ВОЙНА. СУПЕР-АГЕНТ «ТОПАЗ»»
13.35 МОЯ ПЛАНЕТА
15.30 Д/Ф «ЖАКЛИН КЕННЕДИ-ОНАС-СИС МИССИС 60-Е»
16.30 Д/Ф «ГИТЛЕР. СВИДЕТЕЛЬСТВО О СМЕРТИ»
17.50 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. ЛОСИХА ПО ИМЕНИ МАДЛЕН»
18.55 112
19.00 Д/Ф «ТЕГЕРАНСКИЙ ЛАБИРИНТ. СТАЛИН, ЧЕРЧИЛЛЬ, РУЗВЕЛЬТ». 1 Ч. «ПОДДАВКИ»
20.00 112
21.00 Д/Ф «ПОХИТИТЕЛИ ТЕЛ»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ С НИКОИ СТРИЖАК
23.00 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Д/Ф «ЯДЕРНЫЙ ШКВАЛ»
01.15 Х/Ф «ЖИЗНЬ И ВРЕМЕНА СУДЬИ РОЯ БИНА»
03.45 Т/С «УБОЙНЫЙ ОТДЕЛ»
04.40 Х/Ф «НА БЕРЕГУ»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Пятница, 28

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ, ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»

19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.00 ПОЛЕ ЧУДЕС
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 «КЛУБ ВЕСЕЛЫХ И НАХОДЧИВЫХ». ВЫСШАЯ ЛИГА
00.40 Х/Ф «КИНОТАВРА-2008». «ШУЛЬТЕС»
02.50 Х/Ф «АМИСТАД»
06.10 Т/С «НА ЗАПАД»

РОССИЯ

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 МУСУЛЬМАНЕ
10.05 «МОЙ СЕРЕБРЯНЫЙ ШАР. ЛЮДИЛА МАРЧЕНКО»

11.05 Т/С «ДВОЕ ИЗ ЛАРЦА»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 М/Ф «ДЕНЬ РОЖДЕНИЯ КОТА ЛЕОПОЛЬДА»
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.40 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.45 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 «ЮРМАЛА». ФЕСТИВАЛЬ ЮМОРИСТИЧЕСКИХ ПРОГРАММ

23.50 Х/Ф «ТАНЦУИ...»
01.50 Х/Ф «В ПОСЛЕДНИЙ РАЗ»
03.40 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.30 Д/С «СОКРОВИЩА ПРОШЛОГО». «ВЕЛИЧИЕ ДИКОЙ ПРИРОДЫ»
12.00 Х/Ф «МОЯ РОДИНА»
13.40 КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ
14.30 «ХУДОЖНИК МИРА»
15.10 Х/Ф «ДОЛГАЯ ДОРОГА В ДЮНАХ» 4 С.
16.25 А.С. ПУШКИН. «МЕДНЫЙ ВСАДНИК»
17.00 В МУЗЕЙ - БЕЗ ПОВОДКА

17.10 М/Ф «ОБЕЗЬЯНКИ, ВПЕРЕД!»
17.20 ЗА СЕМЬЮ ПЕЧАТЯМИ
17.50 Д/С «НАЕДИНЕ С ПРИРОДОЙ». «ПРАВДА О ВЫДРАХ»
18.20 Д/С «МАЛЕНЬКИЕ КАПИТАНЫ»
18.50 Д/Ф «ИВАН ПАНЛОВ»
19.00 РАЗНОЧТЕНИЕ. ХРОНИКИ ЛИТЕРАТУРНОЙ ЖИЗНИ
19.30 КАМЕРТОН
20.00 М.ГЛИНКА. ИЗБРАННЫЕ РОМАНСЫ
20.55 «СМЕХОНОСТАЛЬГИЯ»
21.25 «СФЕРЫ»
22.10 ЛИНИЯ ЖИЗНИ. ЛЮБОВЬ ПОЛИШУК
23.00 СПЕКТАКЛЬ «ХАРМС! ЧАРМС! ШАРДАМ! ИЛИ ШКОЛА КЛОУНОВ»
00.50 Х/Ф «БЕРЛИН, АЛЕКСАНДЕР ПЛАЦ» 6, 7 С.

02:55 КОНЦЕРТ ДЖЕЙН МОНХАЙТ
03:35 PROMEMORIA. «ОСТРОВ»

Ариг Ус

07:00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА
07:30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08:00 «ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
08:30 М/С «ЦАП-ЦАРАП»
09:00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА
09:30 ИНТУИЦИЯ
10:30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11:00 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
11:30 Т/С «САША + МАША»
12:00 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
12:30 М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
13:00 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ
ШТАНЫ»
13:30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ
НЕЙТРОНА, МАЛЬЧИКА-ГЕНИЯ»
14:00 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
14:30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15:00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮ-
ЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15:30 «ДОМ-2. LIVE»
17:10 Х/Ф «МОЯ ПЕРВАЯ СВАДЬБА»
19:00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19:15 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19:30 Т/С «УНИВЕР»
20:00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА

20:30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ»
21:00 «ИНТУИЦИЯ»
22:00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНА-
КИ ЗОДИАКИ»
23:00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23:30 НАША RUSSIA
00:00 «MADE IN WOMAN»
01:00 «СЕКС» С А. ЧЕХОВОЙ

Тивиком

06:25 06:55 07:30 08:20 09:20, 11:30, 18:40,
20:50, 21:50, 00:50, 01:30, 02:30 ПОГОДА
06:00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06:30 13:30, 17:30, 20:30 «24»
07:00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07:30 «РАДАР-СПОРТ»
08:05 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
08:30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09:30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10:30 «НОВОСТИ ДНЯ»
11:00 «В ЧАС ПИК»
12:00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13:00 «НОВОСТИ ДНЯ»
14:00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
15:00 Х/Ф «КЛАСС 1999 ГОДА: НОВЫЙ
УЧИТЕЛЬ»
16:50 «ОЧЕВИДЕЦ»: САМОЕ СМЕШНОЕ
17:00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «СМЕРТЬ НА
ТРАССЕ»
18:00 Т/С «ЖЕНЩИНЫ-УБИЙЦЫ»
19:00 «В ЧАС ПИК»
20:00 «НОВОСТИ ДНЯ»

21:00 Т/С «НЕХТ-2»
22:00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23:00 Х/Ф «СЕГОДНЯ ТЫ УМРЕШЬ»
00:50 «ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА»
01:00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
01:30 «СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ»

СТС - БАЙКАЛ

05:55, 07:15, 09:20, 11:15, 18:50, 20:05, 21:55,
01:15, 01:50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06:00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06:55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07:00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И
ЕГО ДРУЗЕЙ»
07:30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08:00 Т/С «РЫЖАЯ»
09:00, 13:30, 18:30 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09:30 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?»
10:00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
11:00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
12:00 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
13:00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14:00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. КИБЕРТ-
РОН»
14:30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И
ЕГО ДРУЗЕЙ»
15:00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15:30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА
ВОЛШЕБНИЦ»
16:00 Х/Ф «ДЖИНН ДОМА»
16:30 ГАЛИЛЕО
17:00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»

17:30 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
19:00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
20:00 Т/С «РЫЖАЯ»
21:00 Х/Ф «СОННАЯ ЛОЩИНА»
23:00 Х/Ф «ШЕСТЬ ДЕМОНОВ ЭМИЛИ
РОУЗ»
01:15 Т/С «МОЯ КОМАНДА» 4 С.
03:00 Т/С «О.С. - ОДИНОКИЕ СЕРДЦА» 2 С.
04:40 МУЗЫКА НА СТС

НТВ

07:00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
НАШЕ ВСЕ!
10:00 Т/С «ВИСЯКИ»
11:00, 14:00, 17:00, 20:00 «СЕГОДНЯ»
11:20 «ЛИХИЕ 90-Е»
12:00 Т/С «УТЕСОВ. ПЕСНЯ ДЛИННОЮ В
ЖИЗНЬ»
13:00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14:30 Т/С «СМЕШАРИКИ»
16:30 ОБЗОР СПАСАТЕЛИ
17:35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
19:30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-
ШЕСТВИЕ
20:40 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕ-
СТВИЕ. РАССЛЕДОВАНИЕ
21:00 «СУПЕРСТАР-2008. КОМАНДАМЕТЧЬ»
23:35 ХФ «ДИКАРИ»
01:40 «ВСЕ СРАЗУ!»
02:15 Х/Ф «НИККИ - ДЬЯВОЛ МЛАДШИЙ»
04:05 М/С «ЗОРРО»
04:55 Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ-4»
05:45 Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»

5 КАНАЛ

08:00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11:30, 14:30, 17:30, 20:30, 23:30 СЕЙЧАС
11:40 Д/Ф «ОХОТНИКИ НОЧИ»
12:10 Д/Ф «СВЕТ, КАМЕРА, ЖУКИ!»
12:40 Д/Ф «ТЕГЕРАНСКИЙ ЛАБИРИНТ.
СТАЛИН, ЧЕРЧИЛЛЬ, РУЗВЕЛЬТ». 1 Ч.
«ПОДАВКИ»
13:35 МОЯ ПЛАНЕТА
15:30 Д/С «ЛАУРЕАТЫ КИНОАКАДЕМИИ:
ДЖУЛИЯ РОБЕРТС, ТОМ КРУЗ, ДАСТИН
ХОФФМАН»
16:30 Д/Ф «ЯДЕРНЫЙ ШКВАЛ»
17:50 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. ОБИТАТЕ-
ЛИ МОРЯ»
18:55 112
19:00 Д/Ф «ТЕГЕРАНСКИЙ ЛАБИРИНТ.
СТАЛИН, ЧЕРЧИЛЛЬ, РУЗВЕЛЬТ». 2 Ч.
«СОЮЗ, КОТОРЫЙ БЫЛ»
20:00 112
21:00 Д/Ф «ПОИСКИ СУПЕРРЫБЫ АМА-
ЗОНИИ»
22:00 «ПРОТИВ ТЕЧЕНИЯ»
23:00 112
00:00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00:10 Х/Ф «МЕЖДУ АНГЕЛОМ И БЕСОМ»
02:30 Х/Ф «ЛИХОРАДКА ПРИХОДИТ В
ЭЛЬ ПАО»
04:35 Д/Ф «ИСТОРИЯ К-19»
05:30 Д/С «ЛУЧШЕЕ ИЗ ГОЛЛИВУДА
ВМЕСТЕ С ТАБОМ ХАНТЕРОМ»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Суббота, 29

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07:00 11:00, 13:00, 16:00 НОВОСТИ
07:10 Х/Ф «КЛЮЧИ ОТ НЕБА»
08:20 ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!
09:00 «НОВАЯ ШКОЛА ИМПЕРАТОРА».
«ДОБРОЕ УТРО, МИККИ!»
10:00 СЛОВО ПАСТЫРЯ
10:20 ЗДОРОВЬЕ
11:10 «СМАК»
11:50 «ЛИДИЯ ФЕДОСЕЕВА-ШУКШИ-
НА. О ЛЮБВИ, О ДЕТАХ, О СЕБЕ...»
13:20 ЧЕМПИОНЫ КВН. «ВНЕ ИГРЫ»
14:50 «ОТШЕЛЬНИКИ. ИГРА В ПРЯТ-
КИ»
16:10 Х/Ф «ЛЫСЫЙ НЯНЬКА: СПЕЦЗА-
ДАНИЕ»
18:00 ЮБИЛЕЙНЫЙ ВЕЧЕР АНДРЕЯ
ДЕМЕНТЬЕВА «ВСЕ НАЧИНАЕТСЯ С ЛЮБ-
ВИ»
19:50 «ЛЕДНИКОВЫЙ ПЕРИОД»
22:00 «ВРЕМЯ»
22:20 «ЛЕДНИКОВЫЙ ПЕРИОД». ПРО-
ДОЛЖЕНИЕ
23:30 «ПРОЖЕКТОР ПЕРИСХИЛТОН»
00:00 Х/Ф «ИГРЫ РАЗУМА»
02:20 Х/Ф «СИЛЬВЕРАДО»
04:20 Х/Ф «ПАРНИ ИЗ БЭЛМЭЙНА»
05:50 Т/С «НА ЗАПАД»

РОССИЯ

07:10 «ЗДОРОВЬЕ»
07:45 ВСЯ РОССИЯ
08:00 СЕЛЬСКИЙ ЧАС
08:30 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ
09:00 12:00, 15:00 ВЕСТИ
09:10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
09:20 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»
09:45 СУББОТНИК
10:20 Х/Ф «БЕЗ СЫНА НЕ ПРИХОДИ»
12:10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12:20 «ЧАС МЭРА» Г. АЙДАЕВ. ПРЯМОЙ
ЭФИР
12:55 СПОРТ-ЦЕНТР. ОЛИМПИЙСКИЙ
ДНЕВНИК РАФКИС БУРЯТИИ. 5 П.

13:20 «СМЕХОПАНОРАМА»
14:15 «СЕНАТ»
15:20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15:30 Х/Ф «ТАК БЫВАЕТ»
17:10 СУББОТНИЙ ВЕЧЕР
18:40 «ЗВЕЗДНЫЙ ЛЕД»
21:00 ВЕСТИ В СУББОТУ
21:40 Х/Ф «ПОЗВОНИ В МОЮ ДВЕРЬ»
01:30 Х/Ф «ПОБЕГ»

КУЛЬТУРА

07:30 «ЕВРОНЬЮС»
11:10 БИБЛЕЙСКИЙ СЮЖЕТ
11:40 Х/Ф «В СТАРЫХ РИТМАХ»
13:05, 18:10 Д/Ф «СТАРЫЙ ГОРОД ГАВА-
НЫ»
13:20 «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН»
13:50 Х/Ф «ВЕСЕЛОЕ ВОЛШЕБСТВО»
14:55 М/Ф «ЗИГ И ПЮС СПАСАЮТ НЕ-
НЕТ»
15:20 ПУТЕШЕСТВИЯ НАТУРАЛИСТА
15:50 Х/Ф «ЗЕЛЕННЫЙ ФУРГОН»
18:25 В ВАШЕМ ДОМЕ. С. НАКАРЯКОВ
19:10, 02:55 Д/С «ПУТЕШЕСТВИЕ ИЗ
ЦЕНТРА ЗЕМЛИ»
20:00 ИСТОРИЧЕСКИЕ КОНЦЕРТЫ. ИГРА-
ЕТ В. ГОРОВИЦ
20:55 МАГИЯ КИНО
21:35 Х/Ф «НЕ ПРИВЫКАЙТЕ К ЧУДЕ-
САМ...»
23:00 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
23:25 Х/Ф «МОЛЧАНИЕ МОРЯ»
01:00 Д/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЭНА
КРИКШЭНКА В МИРЕ АРХИТЕКТУРЫ».
«РАЙ»
01:50 РОКОВАЯ НОЧЬ С АЛЕКСАНДРОМ
Ф. СКЛЯРОМ. РОЙ ОРБИСОН
03:45 Д/Ф «МАРИЯ СТОАРТ»

Ариг Ус

07:30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-
ДА
08:00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ»
08:30 «ЖИЗНЬ. ПОЛНАЯ РАДОСТИ».
«ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
09:00 «БЛАГОВЕСТ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
09:30 «ЛИЦА». ПОГОДА
10:00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

10:30 «МУНГЭН СЭРГЭ»
11:00 «ШКОЛА РЕМОНТА»
12:00 Д/Ф «ЗВЕЗДНЫЕ НЕВЕСТЫ»
13:00 «КТО НЕ ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕ-
РОМ»
14:00 «КЛУБ БЫВШИХ ЖЕН»
15:00 «COSMOPOLITAN. ВИДЕОВЕРСИЯ».
«ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
16:00 «ТАНЦЫ БЕЗ ПРАВИЛ»
17:00 БОЛЬШОЕ КИНО ПО ВЫХОДНЫМ:
«В ОСАДЕ»
19:00 «ЖЕНСКАЯ ЛИЦА». ПОГОДА
20:30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
21:00 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ»
22:00 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ». ПОГОДА
23:00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНА-
КИ ЗОДИАКИ»
00:00 «КОМЕДИ-КЛАБ». ПОГОДА
01:00 НАША RUSSIA
01:30 УБОЙНАЯ ЛИГА
02:40 УБОЙНОЙ НОЧИ

Тивиком

06:55, 07:30, 08:20, 09:10, 11:30, 18:40, 20:50,
21:50, 00:50, 01:30, 02:30 ПОГОДА
07:00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07:30 Д/Ф «НОВАЯ ЗЕЛАНДИЯ. НА
КРАЮ ОКЕАНОВ»
08:00 Т/С «ПАНТЕРА»
08:55 «ПРОВЕРЕНО НА СЕБЕ»
09:50 «ДЕЛО ТЕХНИКИ»
10:05 «Я - ПУТЕШЕСТВЕННИК»
10:30 «НОВОСТИ ДНЯ»
11:00 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»
11:30 «ОЧЕВИДЕЦ»: САМОЕ ШОКИРУЮ-
ЩЕЕ
12:30 «TOP GEAR»
13:30 «НОВОСТИ ДНЯ»
14:00 «ВОЕННАЯ ТАЙНА»
15:00 Х/Ф «СЕГОДНЯ ТЫ УМРЕШЬ»
16:50 «ДАЛЬНИЕ РОДСТВЕННИКИ»
17:30 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»:
«МОЯ УЖАСНАЯ НЯНЯ»
18:30 «В ЧАС ПИК»
19:15 «ОБЪЕКТИВ»
20:00 «НЕДЕЛЯ»
21:00 «ИЗБРАННОЕ» КОНЦЕРТ М. ЗА-
ДОРНОВА
00:10 «СЕРЕБРЯНАЯ КАЛОША-2007»

01:35 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
02:05 «СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ»

СТС - БАЙКАЛ

05:55, 07:05, 08:05, 08:55, 11:10, 17:10, 19:10,
21:55, 23:30, 00:55 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУР-
ЯТИЯ
06:00 Х/Ф «НОЧНЫЕ ЯСТРЕБЫ»
07:55 М/Ф «ГЛАША И КИКМОРА».
«ГОРШОЧЕК КАШИ»
08:20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08:30, 16:30 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09:00 ДЕТСКИЕ ШАЛОСТИ
10:45 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
11:15 Х/Ф «ФЕРРИС БЬЮЛЛЕР БЕРЕТ
ВЫХОДНУЮ»
13:00 М/С «КРЯК-БРЯК»
14:00 М/С «КОРОЛЬ ЛЕВ. ТИМОН И ПУМ-
БА»
15:00 М/С «АЛАДДИН»
16:00 Б КАДРОВ
17:00 САМЫЙ УМНЫЙ
19:00 М/Ф «ПОСЛЕДНЯЯ ФАНТАЗИЯ».
«ДУХИ ВНУТРИ НАС»
21:00 Х/Ф «ДЕВУШКА ИЗ ДЖЕРСИ»
23:00 6 КАДРОВ
00:00 Х/Ф «ТРИ МОГИЛИ»
02:15 Х/Ф «СОКРУШИТЕЛЬНАЯ ЛОЖЬ»
03:10 Х/Ф «ПОРТРЕТ ВАМПИРА»
04:55 МУЗЫКА НА СТС

НТВ

06:40 Х/Ф «НИККИ - ДЬЯВОЛ МЛАД-
ШИЙ»
08:20 УТРО НА НТВ
08:30 СКАЗКИ БАЖЕНОВА
09:00, 11:00, 14:00, 17:00, 20:00 «СЕГОД-
НЯ»
09:20 ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ»
09:45 «БЕЗ РЕЦЕПТА»
10:20 СМОТР
11:20 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
11:55 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
13:00 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
14:25 ОБЪЕКТИВ
15:05 «КРЕМЛЕВСКИЕ ПОХОРОНЫ».
ПЕТР МАШЕРОВ
16:05 СВОЯ ИГРА
17:25 «ЖЕНСКИЙ ВЗГЛЯД» ВЛАДИ-

МИР ШЕВЕЛЬКОВ
18:00 Т/С «ПРЕСТУПЛЕНИЕ БУДЕТ РАС-
КРЫТО»
20:55 «ПРОГРАММА МАКСИМУМ». СКАН-
ДАЛЫ. ИНТРИГИ. РАССЛЕДОВАНИЯ
21:50 «РУССКИЕ СЕНСАЦИИ». ИНФОРМА-
ЦИОННЫЙ ДЕТЕКТИВ
22:45 ТЫ НЕ ПОВЕРИШЬ!
23:30 Х/Ф «ТЕНЬ ЯКУДЗА»
01:25 ЗОЛОТАЯ УТКА
02:20 «ДАС ИСТ ФАНТАСТИШ» С ДОКТО-
РОМ КНЯЗЬКИНЫМ
02:55 Х/Ф «БОЛЬШИЕ ГОНКИ»
05:45 Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»

5 КАНАЛ

08:00 Д/Ф «ПОКОРИТЕЛИ ЛЬДА»
08:35 Д/С «АБСОЛЮТНО ДИКИЕ»
09:05 М/С «ПОПЛАЙ - ПРИКЛЮЧЕНИЯ
ПРОДОЛЖАЮТСЯ»
09:35 М/С «КЛЕВЫЙ МАККУЛ»
10:00 Т/С «ДОМ ВОЛШЕБНИКА»
10:30 Т/С «ФАНТОМАСКА»
10:55 М/С «АНГУС И ЧЕРИЛ»
11:00 М/Ф «САМЫЙ МАЛЕНЬКИЙ ГНОМ»
11:20 М/Ф «ОБЕЗЬЯНКИ, ВПЕРЕД!» «ОС-
ТОРОЖНО ОБЕЗЬЯНКИ». «КАК ОБЕЗЬЯН-
КИ ОБЕДАЛИ!»
11:45 М/Ф «ЧЕРТЕНОК С ПУШИСТЫМ
ХВОСТОМ»
12:00 Х/Ф «ИКИНГУТ»
13:30 Т/С «СТАРШЕКЛАССНИКИ-3»
14:40 Х/Ф «ВЕРТИКАЛЬ»
16:15 Д/Ф «ФИЛЬМ «ВОСХОЖДЕНИЕ»
17:15 «ВСТРЕЧИ НА МОХОВОЙ» С АНД-
РЕЕМ УРГАНТОМ
18:10 Х/Ф «БИТВА ЗА ПЛАНЕТУ ОБЕЗЬ-
ЯН»
19:55 КУЛЬТУРНЫЙ СЛОЙ С ЛЬВОМ ЛУ-
РЬЕ
20:30 СЕЙЧАС
20:50 Х/Ф «ПОСЛЕДНЕЕ ДЕЛО ЛАМАРКИ»
23:05 Х/Ф «ДЖЕЙМС БОНД АГЕНТ 007»:
«ИЗ РОССИИ С ЛЮБОВЬЮ»
01:25 Х/Ф «ТРОИХ НАДО УБРАТЬ»
03:25 Х/Ф «ПРЕИСПОДНЯЯ»
05:40 Т/С «КЕНТЕРБЕРИЙСКИЕ РАССКА-
ЗЫ»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Воскресенье, 30

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07:00 11:00, 13:00, 16:00 НОВОСТИ
07:10 Х/Ф «НЕЙЛОН 100%»
08:40 «АРМЕЙСКИЙ МАГАЗИН»
09:20 «УМЕЛЕЦ МЭННИ». «ДОБРОЕ
УТРО, МИККИ!»
10:10 «УМИНИЦЫ И УМНИКИ»
11:10 «НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
11:30 ПОКА ВСЕДОМА
12:20 «ФАЗЕНДА»
13:10 «ЕРАЛАШ»
13:20 Т/С «ДУРНУШКА»
15:00 «САМЫЕ ОПАСНЫЕ ЖИВОТНЫЕ
МИРА. СЕВЕРНАЯ АМЕРИКА»
16:20 «МОЖЕШЬ? СПОЙ!»
17:10 Х/Ф «ГОРБУН ИЗ НОТР-ДАМА»
18:50 «БОЛЬШИЕ ГОНКИ»
20:00 «МИНУТА СЛАВЫ»
22:00 ВОСКРЕСНОЕ «ВРЕМЯ»
23:00 «ПОСЛЕДНИЙ ГЕРОЙ»
00:00 Х/Ф «КРЕПКИЙ ОРЕШЕК-2»
02:10 Х/Ф «БРИС ВЕЛИКОЛЕПНЫЙ»
04:00 Х/Ф «ДЕНЬ БЛАГОДАРЕНИЯ»
05:30 «ДЕТЕКТИВЫ»

РОССИЯ

06:30 Х/Ф «СИЦИЛИАНСКАЯ ЗАЩИТА»
08:00 ВОКРУГ СВЕТА
09:00 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР
09:45 УТРЕННЯЯ ПОЧТА
10:20 М/Ф «ИВАШКА ИЗ ДВОРЦА ПИО-
НЕРОВ»
10:30 Х/Ф «ПРИНЦИП ВОЗДУХА»
12:00 15:00 ВЕСТИ
12:10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. НЕДЕЛЯ В ГО-
РНОЕ
12:50 «ГОРОДОК». ДАЙДЖЕСТ
13:20 «СТОК ОДНОМУ»
14:15 ПАРЛАМЕНТСКИЙ ЧАС
15:20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15:30 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
16:05 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ»
16:35 Х/Ф «СЛУЖАНКА ТРЕХ ГОСПОД»
18:30 «СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ»

20:30 СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ
21:00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
22:05 Х/Ф «ОТ ТЮРЬМЫ И ОТ СУМЫ»
00:00 «ИМЯ РОССИИ»
01:00 Х/Ф «ИДЕАЛЬНЫЙ ШТОРМ»

КУЛЬТУРА

07:30 «ЕВРОНЬЮС»
11:10 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ С
ЭДУАРДОМ ЭФРОВОМ»
11:40 Х/Ф «ПОСЛЕДНИЙ ДЮЙМ»
13:10 ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО. СТЭН-
ЛИ КУБРИК
13:40 «МУЗЫКАЛЬНЫЙ КИОСК»
14:00 М/Ф «ОСЛИНАЯ ШКУРА». «ВОЛ-
ЧИЦЕ - СЕРЫЙ ХВОСТИЩЕ»
15:05, 02:55 Д/С «ДНЕВНИК БОЛЬШОГО
МЕДВЕДЯ»
15:55 «ЧТО ДЕЛАТЬ?»
16:40 Д/Ф «БЛЕНГЕЙМ. ЗАМОК И ПАРК
ГЕРЦОГОВ МАЛЬБОРО»
17:00 ЭПИЗОДЫ А. СИРИН
17:40 Д/Ф «ХРОНИКИ ЭЙФЕЛЕВОЙ
БАШНИ»
19:20 ТВОРЧЕСКИЙ ВЕЧЕР БОРИСА ЭЙ-
ФМАНА
20:55 ВОКРУГ СМЕХА. НОН-СТОП
21:40 Х/Ф «АННА»
23:25 Д/С «РИМ: РАССВЕТ И ЗАКАТ ИМ-
ПЕРИИ». «КУКЛОВОД»
00:15 «БГ - 55»
00:45 Х/Ф «ПРОСТАЯ ДУША»
02:30 М/Ф «ШПИОНСКИЕ СТРАСТИ»
03:45 Д/Ф «МЕРТВЫЙ ХРИСТОС В ГРО-
БУ». ГАНС ГОЛЬБЕЙН-МЛАДШИЙ

Ариг Ус

07:30 ИЗМЕНИ СВОЙ МИР. ПОГОДА.
«ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
08:00 «БЛАГАЯ ВЕСТЬ»
08:30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
09:00 «ПОКЕМОНЫ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
09:20 Т/С «САША + МАША»
09:30 «ЛИЦА». ПОГОДА
10:00 «С УТРА ПОРАНЫШЕ»
11:00 ШКОЛА РЕМОНТА
12:00 «4 КОМНАТЫ»

13:00 Д/Ф «ПОХУДЕЙ СО ЗВЕЗДОЙ-2»
14:00 «СМЕХ БЕЗ ПРАВИЛ»
15:00 Х/Ф «В ОСАДЕ». «ЗНАКИ ЗОДИА-
КИ»
16:45 Х/Ф «ШИРОКО ШАГАЯ»
19:00 Д/Ф «В ЧУЖОЙ ВЛАСТИ»
20:00 «МУНГЭН СЭРГЭ». ПОГОДА
20:30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО
ПРИМЕНЕНИЮ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
21:00 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ». ПОГОДА
22:00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНА-
КИ ЗОДИАКИ»
23:00 «КОМЕДИ-КЛАБ». ПОГОДА
00:00 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА»
00:30 СМЕХ БЕЗ ПРАВИЛ
01:30 УБОЙНОЙ НОЧИ
02:00 «СЕКС» С А. ЧЕХОВОЙ

Тивиком

06:55, 07:30, 08:20, 09:20, 11:30, 18:40, 20:50,
21:50, 00:50, 01:30, 02:30 ПОГОДА
07:00 «ОБЪЕКТИВ»
07:45 Д/Ф «НОВАЯ ЗЕЛАНДИЯ. НА
КРАЮ ОКЕАНОВ»
08:05 «ПАНТЕРА»
09:00 «ДАЛЬНИЕ РОДСТВЕННИКИ»
09:10 «КУЛИНАРНЫЕ ШТУЧКИ»
09:40 Х/Ф «ПОСЛЕ ЖИЗНИ»
11:30 «ОЧЕВИДЕЦ»: САМОЕ СМЕШНОЕ
11:45 «ОБЪЕКТИВ»
12:30 «ШАГИ К УСПЕХУ» С АЛИНОЙ КА-
БАЕВОЙ
13:30 «24»
14:00 «НЕДЕЛЯ»
15:00 «РЕПОРТЕРСКИЕ ИСТОРИИ»
15:30 «ЧАСТНЫЕ ИСТОРИИ»
16:30 «ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА»
16:40 «ДЕНЬ ДОМИНО»
18:25 «НИЧЕГО СЕБЕ!» КОНЦЕРТ М. ЗА-
ДОРНОВА
21:00 «БОЛЬШАЯ ИСТОРИЯ»: «НЛО.
СОСТОЯВИШИЙСЯ КОНТАКТ»
23:00 «ФАНТАСТИЧЕСКИЕ ИСТОРИИ»:
«ТЕЛЕПАТИЯ: ЗОВ КРОВИ»
00:00 «ОЧЕВИДЕЦ»: САМОЕ ШОКИРУЮ-
ЩЕЕ
01:00 «МИРОВОЙ БОКС: ВОСХОДЯЩИЕ
ЗВЕЗДЫ РОССИИ»
01:30 «СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ»

СТС - БАЙКАЛ

05:55, 07:05, 08:15, 09:12, 11:10 ПРОГНОЗ
ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06:00 Х/Ф «ТЕМНЫЙ АНГЕЛ»
07:45 М/Ф «БАБА ЯГА ПРОТИВ!»
08:20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08:30, 16:30 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09:00 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
09:15 САМЫЙ УМНЫЙ
11:00 ГАЛИЛЕО
12:00 СНИМИТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО
13:00 М/С «ЯСОН И ГЕРОИ ОЛИМПА»
14:00 М/С «СИЛЬВЕСТР И ТВИТТИ»
15:00 М/С «ЛЕГЕНДА О ТАРЗАНЕ»
16:00 6 КАДРОВ
17:00 «ЗАДОРНЫЙ ДЕНЬ». НОВЫЙ
КОНЦЕРТ МИХАИЛА ЗАДОРНОВА. ЧАСТЬ
ВТОРАЯ
19:00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ» 4 С.
21:00 Х/Ф «СОУЧАСТНИК»
23:15 6 КАДРОВ
23:30 ХОРОШИЕ ШУТКИ
01:30 Х/Ф «ОФИЦИАНТ»
03:30 Х/Ф «ОТНЫНЕ И НАВСЕГДА» 3 С.
05:15 МУЗЫКА НА СТС

НТВ

06:40 Х/Ф «ТЕНЬ ЯКУДЗА»
08:30 «ДИКИЙ МИР»
09:00, 11:00, 14:00, 17:00 «СЕГОДНЯ»
09:20 ЛОТЕРЕЯ «РУССКОЕ ЛОТО»
09:45 ИХ ИРРАВЫ
10:25 ЕДИМ ДОМА
11:20 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕ-
СТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
11:55 «QUATTROVUOTE». ПРОГРАММА
ПРО АВТОМОБИЛИ
12:25 АВИАТОРЫ
13:00 ДАЧНЫЙ ОТВЕТ
14:20 Х/Ф «КРИМИНАЛЬНЫЙ КВАРТЕТ»
16:05 СВОЯ ИГРА
17:20 БОРЬБА ЗА СОБСТВЕННОСТЬ
18:00 Т/С «ПРЕСТУПЛЕНИЕ БУДЕТ РАС-
КРЫТО»
«СЕГОДНЯ. ИТОВАЯ ПРОГРАМ-
МА»
20:55 Ч

Дэлхэйн бэлигэй
дээжэһээ

(Эхинийн урдахи дугаарнуудта).

ГАЙАВАТЫН
ГЭРЛЭЛГЭ

«Үбгэн хүгшэн хоюуландаа
Хүбшэргэйтэ номотой жэшэмээр лэ.
Нугыгарнь татажа дарабашье,
Номонойнгоо үгэ соол хүбшэргэй.
Хэдэр абари зантайшые бол,
Хүбшэргэй хэзээдэшые номотоёо.
Хэрэгтэй аал тэдэ амьяарандаа!»

Энэ ханаанда Гайавата
Эжлүүдгүй абган гажарба.
Этигэл түрэнэ, сүхэрнэше,
Элдэб бодол соо хамааран,
Зэрлигшүү Дакотонхой удамай
Зулгы Миннегагые дурсан,
Зүрхээ хүлгүүлжэ тулина.

Хододоо һэримжэтэй Нокомис
Хэлэнэ Гайаватада энэ зуура:
«Хари газарһаа һамга бү аба,
Холын дайдаар гэргэ бү бэдэрэ!
Хүршын басаган үлүү дээрэ
Халуун гуламтамнай мэтэ байхал.
Хариин гоёмсог басагадууд
Хүйтэн лэ харын толондол,
Холын мүшэдэй туяашуул!»

Нокомисай ингэжэ хэлэхэдэн,
Намдуухан харюусаба Гайавата:
«Вигвамай гуламта илдамхан,
Бүришые илдам даа мүшэд намда,
Бүриш һайхан тэнгэрийн нара,
Ай, Нокомис, ойлгыш даа намай!»

Наһажаал Нокомис шангарба:
«Намда дүтэшые бү үзүүлэ,
Хойрог гар, залхуу хүл;
Хүтэлөөд ерээрэй гэртээ
Хүдэлсөөр хүнгэн үриис,
Хоёр гартаа дүйтэй,
Хурдан хүлтэй бэриис!»

Энэбхилэн үсерилдэбэ Гайавата:
Эрэлхэг Дакотонхой нютагта
Пайхан хадамай басагатай
Пурша дархалагшатай танилби.
Паргама шарайтай тэрэниинь
Паяар асархамни вигвамдашни.
Хамаг ажалдашни туһалха,
Хайрата басаганшни болохо,
Паруулханаар ялабхин вигвам соош
Пара, ододой толо татаха,
Уладаймнай улаан наран болохо.

Хэзээдэш һэримжэтэй Нокомис
Хэлэбэ өөрынхисел дабтан:
«Бү оруула минни гэртэ
Бузагай Дакотонхой үхиис!
Зүрью зантай тэдээнээр
Зэбсэгтэ тэмсэлээр харилсанабди.
Үһөөтэ дайсадтай тэмсэлэй
Үшөө эдгээдүйл шархамнай!»

Хорюулын дүтэ абангүй,
Харюусаба Гайавата үсэдөөр:
«Тиимэл ёһонһоо, Нокомис,
Тэдэндэ хүржэ ошохомни,
Дакотонһоо һамга абахаяа.
Дэн удаан ужаһан тэмсэлые
Сарахаа түрэл болохомни
Саада холын бодолтой!»

ГАЙАВАТА ТУХАЙ ДУУЛАЛ

Гоо дангинанарай орон нютаг
Гайавата зорижо гараба.
Дакотонхой дайда руу шэглэбэ,
Дуулим үргэн талаар,
Дуули хүбшэ тайгаар.

Хурдан мокасин гуталаараа
Хараани газар нэгэ алхамаар
Гаталан ябаба Гайавата.
Панаан бодолын бүриш түргөөр
Түрүүлээд урдан оронхойл аад,
Гайаватада харгы угал хэн даа!
Удабашегүй урасхал үһанай,
Уряалжа ооголһон хүүюурнүүдэй,
Унажа бууһан Миннегагын
Урдан хүүехыень сонособо.
Дуугарба шэбэнэн Гайавата:
«Дуугай байдалда дуудагша
Дууниинь согтой дорюун лэ!»

Эрэн марьян һүүдэрээр
Эргэнэһэн ойн дунда
Оронуудай хэргэг хүргые
Оногжо хараба Гайавата.
«Бушуухан!» - гэбэ номодоо,
«Бү алда!» - шэбшэбэ хуршадаа.
Зэнгэй дуу зэдлүүлээд хуршынгаа
Зүгүдэл шаагдашахадан ородо
Олзоёо үргэлөөд Гайавата
Ошохо тээшээ шамдаба.

Ульһатайхан вигвам соогоо
Урихан Миннегагатаа хоюулан
Пурша дархалагша сүлөөгүй.
Паруул, үнгэтэшые шулуугаар
Пуршын зэбэнүүдые болдонэ.
Миннегага ханаанда эзэлгдэнги
Мүн лэ сүлөөгүй тухашаржа,
Хулһаар хибэс бүринэ.

Үбгөөгэй ойндо үнгэрһэн саг,
Үхинэйнь сэдхэл ерээдүй соо.
Панаанда оруула дархан:
Пуршануудаар эгээл нимэшүү
Талада бэлшэһэн ан гүрөөл,
Тэнгэрээр хушуурһан галуунуудые
Тэрэл дороо унагада бэлэй.

Үдэтэ хуршануудын хэрэглэгшэ
Үнгэрһэн холын сагуудай
Мэргэшүүлые ойндоо оруулна.
Мүнөө тэдэнтэй жэшэмээр
Мэргэшүүл хаана байхаб даа!
Шалая гэргэдтэл мүнөөнэйхид
Шашаг үгэ дэлгэгшэд!
Сэдхэлдэ Миннегага хэргээнэ
Сэбэрхэн залуу хүбүүе.
Оджибуэнүүдэй орон нютагһаа
Орожо эрээ һэн вигвамдань,
Хабарай үдэш удаахан
Хөөрөө дэлгээд хэн эсэгтэйн.

Хахасаха үедөө һэмээхэн
Харасаяа хандуулаал тэрэндэ.
Хожомын эсэгэн хүбүүнэй
Хурса ухаасень, зоригыень
Магтан дурдадаг болоо хэн.
Мүнөө тэрэ хаана хаб,
Миннегагын хүүюурнүүдтэ эрэхэ гү?
Аяа хайрата Миннегага
Алас руу харана онигосогүй,
Альгадаа нулахан хабсаран.

Паршагананан аалихан абае,
Пэримжэтэй гэшхэдэл ой соо
Миннегага гэнтэ сонособо.
Мододой шэлбүүһэд надхаад,
Яралтай түргэн ябадһаа,
Ягаа улаахан шэгтэй,
Олзо ороёо үргэлһэн
Омогтой Гайавата бии бололой.

Ажалһаа һамшажа үбгэжөөл
Айлашание хөлойжо харахадаа,
Гайаватые сохомлон танихадаа,
Гарһаа табяад хуршаяа,
Газаашаа бушуухан гаража,
Гэртэ орохыень уриба:
«Амар сайн, Гайавата!» -
Аалихан гүбэрэн мэндэшлэб.
Хадамай басаганай дэргэдэ

Хаяад, Гайавата олзоёо
Хүндэмүүшээр урдань табиба.
Хитэнгээр норьмоһодоо үргэжэ,
Хэлэбэ Миннагага илдамаар:
«Амарые айладханам, Гайавата!»

Оронуудай бэхи арһаар
Ордоншуу вигвам баригданхай,
Баян бараатгай, сагааданхай,
Бурхад тахяатай Дакоташуулай,
Уняа ханануудын вигвамай
Угалза зурагуудаар шэмэглэгдэнхэй.
Тодхо дор үндэр үүдэнэйнь
Толгойгоо тонгод лэ гүүлэбэ,
Бүри үндэр үһөөгэйнь нэмэригэ
Бүргэдэй һодото толгойгоороо
Арайхан хүрэхөөр оробо.

Ажалаа орхёод хууриһаа
Арюухан Миннегага бодобо.
Үдын хоол тэдэндэ бэлдээд,
Уһа асарба мүнөөнөө.
Эшэмхэй янза үзүүлэн,
Элдэб амтан эдэ шабар
Улхангууд соо асаржа табиба.
Уданшыегүй хажуудань нуулсажа,
Айлашанай, эсэгынгээ хөөрөө
Анхаралтай аалин шагнахадаа,
Гуниг дүүрэн, хөөрхы,
Гансашые үгэ унагаабалгүй!

Зүүдэндэ мэтэ Миннегага
Залуу хүбүүнэй хөөрөө шагнаба.
Өөдөн тэрэниие болгоһон,
Үтэлһэн Нокомис тухайда,
Омог дорюун нүхэд тухайдань,
Оджибуэнүүдэй нютаг дайдалда,
Онсо намдуухан орондонь,
Оршодогыень амгалан байдалай.

«Ужаһан хөморонхой удаа,
Уршагта шуһата тэмсэлэй
Эсэгтэ одоо даа найдамтай,
Эб һайхан харилсаан оршобо,
Оджибуэнүүдэй, Дакотонхой орондо!» -
Ольһотгойхон үгээ дүүргээд,
Аали номгоноор хэлэбэ Гайавата:
«Айлашангаа хоорондын эб баталхаяа,
Халуун шуһанай нягта холбоотой,
Худа урагууд болоёл даа,
Намда хадамныта эрхэ басагаая,
Нютаг нугадамни табита даа,
Манайда Миннегага ошолсог лэ даа!»

Бодолгото болобо үбгэжөөл
Болхотой харюу хэлэхын урда.
Удхалба гааһандаа тамхияа,
Үсэд зангаар айлашанаа шэртэбэ,
Үхинөө налгай зохидоор хараба,
Омог янзаар үбгэн хэлэбэ:
«Одоо энэниие Миннегага мэдэ.
Ошохо гүш тишэ, Миннегага?»

Үхин хүнэй илдам зангаар
Үшөөл һайхан шэгтэй болошоод,
Үзүүлбэ Миннегага ербэдһэн шарай.
Гайаватын дэргэдэ тэрэ ержэ,
Гайаһан эшэһэн зангаар хэлэбэ:
«Гэртэшни ябалсахаб, эрэ нүхэрни!»
Иигэжэл шиидээл даа Миннегага!
Иигэжэ хадамнабал даа Гайавата!
Дошхон зантай Дакотонһоо
Дангина һайхан һамга абаба!

Вигвамһаань гаража хоюуландаа
Бушуу алхалба нютаг тээшөн.
Хүбшэ ойгоор, тала дайдаар
Хүтэрэлдэн хоюулаа гэшхэлбэд.
Үбгэн эсэгыень гансаарайнь
Үүдэндэнь орхёод саашалбад.
Хүүюурнүүдые алад гарабад,
Солгёон Миннегагын хүүюурнүүдые.
Хойноһоонь үдэшэн тэдэ булта
Хүнгэн харгы зам үрээбэд.

Буурал үбгөө үринэрөө үдэшөөд,
Богоһынгоо хажууда наранда хуулай.
Ажалаа хэхэ һамбаандаа гүбэрнэ:
«Ай даа, иимэлтэ даа, басагадуул!
Үргэхш, эрхэлүүлхш, ямбалхш,
Үндыжэ туһада орохо хирэндэн,

Хари аилай хүбүүн бии болоод,
Хангюурдажа уран жэмбүүрээр
Айлай дундуур нэтрүүхэн
Амарыге шэлэн ябахадань,
Алдахаш үхисэ хэтэдээ!»

Зугаатай хүхюун хэн тэдэнэй зам.
Зүлгэ дээгүүр, хабшал соогуур,
Хада гүбөөнүүдэй хаяагаар,
Хүбшэ ойнуудай дундуур!
Эсэхэгүйнь тула Миннегагын
Гайаватын удаахан алхалбашые,
Гүйнэл даа саг бүришые түргэн.

Мүрэнэй харья урасхал дээгүүр
Миннегагатаа үргөөд Гайавата гарана.
Хүнгэһэн үдэн мэтээр үзэгдэнэ
Хүндэтэй ямбатай инагайнь бэе.
Хүбшын үдхэн шэрэнгийн дундуур
Харгы гарган Гайавата ябаба.
Хонолгодо ороходоо отог түхээржэ,
Набша намаагаар дэбисхэр хэнэ.
Нарһадай хатаһан борбоосгой шатаажа,
Носооно түүдэгэй гал үүдэндээ.

Хүбшэ ойгоор, тала дайдаар
Холодоо нэршэгэнэн байдаг нэбшээн
Харгы замтай хани болонхой,
Тэнгэрийн одо мүшэд хэргэгшэн,
Тэдэнэй нойр амгалан сахина.
Модонхой оройһоо шуран хэрмэн
Манай хоёрые анхаралтай шэртэнэ.
Сагаан боро туулай, Вабасо,
Саашаа алад бушуу харайгаад,
Нүхэн сооһоо үндыжэ бултайгаад,
Нюдэнһөө далда нюуса эшэһэнээ
Сошоһон, гайхаһан янзатай бэлтылгэнэ.

Аласые зоригшо замынь золтойл хэн!
Амгалан жаргалай дуу хонгюурдана,
Жэгүүртэн олоороо дайдын сэнгэлигтэ
Жэргэнд тэдэниие замдань үдэшэн.
«Ай, жаргалтайш даа ши, Гайавата,
Аяа хайрата инагтаа хоюуландаа!» —
Хүхэхэн үдэтэ Овейса хонгюурдана.
«Хүмүүни жаргал энэл даа одоо,
Ушарсан Гайаватагатаа золтойш даа!» —
Улаахан үбсүүтэ Опечи дуулана.

Хүбшын мододой намаа нэбтэ
Хаража наран, хэлэнэ тэдэндэ:
«Хүүгэдни, ойлгогты таанадни —
Хорон юм харанхы, харин наранай
Хурса туяа инаг дуранай үлзы.
Хүлгэдэг лэ харанхыгаар, гэрэлээршые
Оршолонгой амидарал. Ши Гайавата
Ойлгоод энэниие дураа ударида!»

Тэргэд нара хүниин тэнгээр
Тэнгэриһээ шагаагаад отог руу,
Түрижэ саашань харанхые шэбэнэбэ:
«Үхибүүд, үхибүүд! Пүни намдуухан,
Үдэр хэбэрэг үйлөөр үймэдэг.
Гэргэдүүд үгэ дууламгай, тулюурхан,
Гэртэй тэсэбэритэйхэн бай, Миннегага!»

Тиигэһээр тэдэ гэртээ хүрбэ.
Дошхон абарита Дакотонхой оронһоо,
Дангина һайхан басагадай нютагһаа,
Наһажаал Нокомисой вигвамда Гайавата
Дүхэжэ ербэ Миннегагатаа суг.
Дүүхэй Миннегага вигвам дотор
Бүрэнхы үдэшэ галаар бадараа,
Улад зондо бүгдэндэнэ
Улаан наранай элшэ туяа,
Парын һаруул толон бололой.

М.БАТОИН буряадшалба.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

85-летию Республики Бурятия

Он всегда предстает другим:
Буйным, ветреным и смиренным,
И - взволнованным - иногда.
Наш Байкал, родной, несравненный,
Не измерить души до дна!
О, святая вода Байкала!
Знаю, многим ты помогла.
Помоги мне, пичуте малой,
К солнцу взмыть, распрямив крыла.
Помоги мне понять до срока
В чем же сила твоя, кому,
Для кого ты даешь уроки?
Все - загадками, не пойму,
Докопаться хочу до сути,
Вся энергия ведь - в воде.

О, КРАЙ РОДНОЙ

Смогу ли я воспеть твои красоты,
Жарки в траве, как бусы янтаря.
И нет в душе моей другой заботы,
Чем жить тобой, Бурятия моя.
Аршан, Джиды и реки Баргузина,
И цвет багула раннею весной,
И радость детства, и рождение сына,
И мудрость предков - все зову судьбой.
Припев:
О край родной, всегда даешь мне силы,
Байкальскими отрогами храним -
Пою земле, неповторимо милой,
Бурятии я - благодарный сын.

И потому в разлуке часто снится
Байкала мощь и омуль серебром.
Текут года, как повести страницы,
И песней солнца льется небосклон.
Здесь дух шаманов, местных лам ученье
С природной философией своей
В восточной мудрости и откровеньях,
И в мягком щеке черных соболей.

Припев.

Над ая-тангой или иван-чаем
У мыса, где укрылся ветерок,
Душа народа птицею летает
Над золотом твоих степных дорог.
Припев.

...

Бурятии прекрасные страницы -
Тункинская долина и Аршан.
Вершины гор Саянских, словно птицы,
Стремящиеся гордо к облакам.
Здесь ширь, простор, величие природы,
А в небе синем облаков стада.
И ярко светит солнце, а сквозь годы
Ключами бьет аршанская вода.
Она живая и, звенящей силой
По горным перевалам золотая,
Не только мне здоровье подарила,
Но смыла всю усталость, ложь и грязь.
Она меня лечила, вдохновляла,
Она дарила золото любви.
И звук шаманских бубнов, улетаю,
Как водопады, умолкал вдали.
Он жил во мне эпохой Чингисхана,
В степные дали он манил меня,
Где ласточкою нежной и сараной -
Бурятии раскинулась страна.
Величие, первозданность и смиренность
Все в плен берет, зачаровав навек.
Молитвы лам летят по всей Вселенной.
С богами рядом ходит человек.
И жаворонок песню свою слагает,
И вечность растворяется, как дым...
И звук от водопадов улетаю
К вершинам гор - и вечным, и седым
Бурятия - страна мечты, загадок,
Где много тайн и солнца, и любви
Моя судьба идет с тобою рядом,
Прошу: как мать меня, благослови!

БАЙКАЛ

Ода

Мы живем у Байкала чистого,
И его изумруд - волна
Осыпает наш берег искрами,
Как целительная вода.
Пьем бальзам, им нельзя напиться!
А на небе свеченье звезд,
И готов на меня пролиться
Долгожданный желаний дождь.
Все случается в мире этом,
Где с тобою рядом живём.
Как воспеть, сохранить поэту
Хрупкий мир природы - наш дом?
Как воспеть это чудо лучшее,
Как помочь ему в трудный час?
Когда в мире - сплошь равнодушье,
Себялюбие прет из глаз.
Над Байкалом, святым Байкалом
Поднимается солнца сень.
Над волной кричат у причала
Чайки белые целый день.
Обнимается море с болью,
И торопится в небытие.
Эта боль проступает солью
На крутых берегах его.
Здесь несметные вод запасы,
Нам колодец чистейший - в дар!
Мир огромный и мир прекрасный!
Сохраним же его нектар!
Сохраним все слова преданий,
Те, что память уберегла.
Приумножим богатство знаний
На просторах добра, тепла.
Наш Байкал - достойные планеты,
Это счастье - жить рядом с ним;
Хорошо здесь зимой и летом,

ЦВЕТИ, БУРЯТИЯ!

Цвети, земля! От края и до края
От доброты и солнца золотая,
Великая и вечная страна,
Где символом степная сарана.
Здесь в таинстве природы - все

мгновенья,

Что дарит мир буддийский

в откровеньях.
Из сердца, как ручьи в весеннем рвенье,
Рождаются души стихотворенья,
Здесь с мудростью сливается Байкал
Среди тайги зеленой, вечных скал.
В преданиях живет монгольский хан...
И шепчет мне седой Хамар-Дабан:
«Прими, сестра, с надеждою, хадак
И сохрани наш родовой очаг.
Пусть дым веков рассеется вдали...
Огня ты силу в сердце сохрани!»
И мой ответ: «Бурятия! Ты - птица,
С каторою хочу я породниться!
И в небеса взлететь, как в круг Сансары,
Спутнуй на склонах белые отары,
Внимая вдохновенью Белой Тары.
И, помня все байкальские заветы,
Петь песнь степей, чтить мудрость

наших предков.

Земля моя, мой дом, моё начало,
Довольно бед в истории твоей,
Но ты сильна душою и Байкалом,
И несравненной красотой своей.
Свои народы держишь ты в объятиях,
Великая и мудрая Бурятия.
И ая-тангой в утренней степи -
Цвети, моя Бурятия, цвети!

Д.ОЧИРОВ.

Увидел на газоне я нечаянно
Цветок - искру людских забот и дел.
Он ввысь стремился трепетный,
отчаянный
Как будто в небо улететь хотел.
Как птенчик ласточки -

он показался мне.

Тоска по дому сразу накатила.
На нашем летнике - там дома по весне
Мать-ласточка гнездо себе слепила.
Как символ счастья - за стрехою гнезда.
О, как правы все старые приметы!
И потому в цветах и дальних звездах
Все чудятся мне ласточкины ветви.

Перевод С.НЕСТЕРОВОЙ.

Родной земле поэмы сочиняю,
И оды о тебе, Байкал, пою.
О людях тех, которых уважаю,
И о друзьях, которых я люблю.
Вмещает сердце добрые приветия,
Болят душа, волнует Благовест,
И, кажется, что нет на белом свете
Красивей и значительней тех мест,
Где я живу. Здесь звуки полны жизни,
И птичий голос среди густых ветвей,
И представляется березкою отчизна
И ая-тангой - запахом степей.

Ночное небо звездное - странное...
Но живое. К нему иду...
Что увижу в пространстве мраморном,
Что пойму, увидав звезду?
Она падает, будто молния,
Что скатилась искоркой в пруд.
Не задержит ее безмолвие,
И советы ничьи не сплут.
Это будет её решение,
Это будет её судьба.
Преклоняю свои колени я.
Что молить? Чем сплусь себя?

Дано мне, как березам,
Нести России свет,
Излить раздумья, слёзы
В свой песенный куплет.
Нести живую воду,
Красивую мечту.
В реке искать - не брода,
А счастья глубину.
Дано, отринув лишнее,
Сказать, в сей мир придя:
Да возлюбите ближнего
Поболее себя!

О, как понять самих себя?
Я жду ответа...
Ни твоего, ни своего, -
А всего света.

Мелькнешь случайною одной,
Как в вихре танца:
Не будь, пожалуйста, звездой,
Лучом останься!
В колодец тайный золотой
Гляжу: застыла.
Забываю все я: дом, покой,
И то, что было.
Все жду тепла. Мой легкий сон
Давно нарушен.
В ночи прошедшей, в дне мирском
Ищу отдушин.

ПАМЯТИ ДОНДОКА УЛЗЫТУЕВА

Уж дымился снегами Восток
На гольцах и степях Шибегтуя.
Родился в день студеный Дондок
По фамилии Улзытуев.
Рос, ходил босиком по траве
И на радуго жаждал взобраться.
И любил он в родной стороне
Ая-тангой, травой, любоваться.
Он воспел ее нежность в стихах,
Он запомнил все запахи воли,
Что горчат, что зовут в небеса,
Те, что летят душевные боли.

Светлана НЕСТЕРОВА

Проверял он на прочность строку,
Поднимался под небо, в отроги,
Воспевая в стихах красоту,
Что открыл на нелегких дорогах.
Пел он песню. Эта песня жила.
У подножья хребтов голубицу
Сбирала смуглянка одна -
Это Муза его, словно птица.
Птица слышала песню-мечту,
В небесах она множилась, крепла.
И туманом белесым в зарю
Опадала рососо, как пеплом.
До чего говорливы стихи
И певучи их мудрые строки!
Вторят им ветры неба, ручьи,
Прославляя поэта Дондока.
Но родиться поэтом не всем
Нам дано. И служить этой Музе -
Все равно, что испытывать плен,
С непокоем души быть в союзе.
Не забыть, не проститься: увя,
Испытанья, пустыне зарюки...
Пахнут степью Дондока труды.
И цветет ая-танга без срока.

ПРЕДАТЕЛЬСТВО

Захлебнуться б впору. Не случилось.
Волной накрыла тишина.
Страшная, пугающая сила
Безысходной тяжестью легла
Мне на сердце, разрывая душу.
И о чем тут можно говорить?!
Это состоянье жилы сушит,
Не дает мне силы даже жить...

Сгорают гроздь рябины красной.
Желать - не поздно и не напрасно!
Омыться б чистой речной водою,
Подняться в высь, стать над бедою.
Вихри пригладив, очистив совесть,
С листа начать бы о жизни повесть
О вечном, верном, глубоких чувствах.
Комочки вербы так безыскусны
И так ранимы, и так прелестны...
Россия имя, как у невесты.
Нас время треплет, пытая прочностью,
Но ищут ветры лишь непорочность.
Сгорают гроздь рябины красной.
Желать - не поздно. И не напрасно!

СНЕЖНЫЕ УЗОРЫ

Узоры снежные на окнах -
Причудливый и сказочный сезон.
Какой художник и в каких полотнах
Мне нарисует красками о том,
Что вижу я, и будет ль это лучше
Фантазий, замыслов, затейливых

картин?

Иду по свету путником заблудшим,
Красоты мира пью, как пилитрим.
Зиме по праву разные причуды,
Все принимает - радость и беду.
Не верится в предательство Иуды,
Когда по снегу белому иду.

У родного порога,
Веру давшего мне,
Присягаю я Богу,
Присягаю себе:
Жить по правде, по чести
И, делясь добротой,
В своих мыслях и песнях
Оставаться собой.
Умножая богатства,
Не прощать суеты,
Не прощать верхоглядства,
Злой, пустой маеты,
Отрезающей крылья,
Жизнь гася, как свечу.
Я вселенскою пылью
На земле стать хочу,
Чтоб понять ее щедрость
У последней черты,
Чтоб войти в ее недра
Каждой долькой души.

ЗИМНЕЕ НАСТРОЕНИЕ

Зимний пейзаж, чистый, белый
Что за ним - холод, лёд?
В чуткой душе несмелой,
Стылой от всех невзгод,
Все припорошено тайной.
Воля снегам дерзать!
И на ветрах отчаянных
Стынет моя слеза.

ЗЕРКАЛО ВРЕМЕНИ

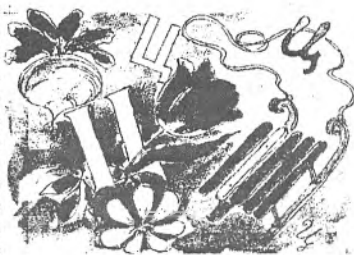
Поговорим? У нас болит душа.
Посетuem на трудности и время
И разоидемся. Листьями шурша
Бредет за нами осень. Будто бремя,
Та осень - старости родня.
Участливо уж смотрят дети, внуки.
И отчего-то гложет грусть меня,
И холодно слабеющие руки...
Не говори, что больно! Но тебе -
Пройти дороги, боли, испытанья...
Наполнить жизнь, всегда быть на тропе
Которая зовется мирозданьем.
И, создавая, верить: будет день,
И смех ребёнка, и реки разливы.
И солнце, опускаясь на плечень
Твое плечо согреет молчаливо.

ХҮНДЭТЭ ҮХИБҮҮД!
 Танай анхаралда «Байр» («Радость») гэнэн Хальмагай хүүгэдэй журналһаа хэһэгүүдые толилхоннай.

Монгол туургата нийтэ нэгэ түрэлэй арад хадаа хэлэндэмнай адлирхуу олон зүйлнүүд бии байха. Ушар иимэхээ хальмаг хэлэнһээ оршуулга хэнгүйгөөр, тэрэ зандань толилоод туршаха гэжэ шийдэбди. Уншаад, өөһэдөө ойлгоод туршагты даа.

ХАЛЬМГ - ОРС ТОЛЬ

- Ова — куча, насыпь
- Овр — облик
- Ohrny — небо, небосвод
- Ohtr — кудый
- Ода — сейчас, теперь
- Одахн — не так давно, на днях
- Одн — звезда
- Олн — много
- Олдох — находится, обнаруживаться
- Олз — польза
- Олз-ору — доход
- Олн эмтн — народ
- Омгллн — гордость, высокомерие
- Омун — мокроватый, влажный
- Онц — особый
- Оннг — внимание
- Ондин — всегда
- Онс — защёлка, замок
- Онһа — пещера, дупло
- Оон — сайгак (самец)
- Оошк — легкие, розовый
- Оралдан — запутанность
- Орах — обвёртывать, заворачивать
- Орһдул — беглец, дезертир
- Оркрх — реветь, кричать
- Орлн - изверг
- Орм — место, след, отпечаток
- Орн — кровать, койка
- Орн-нутг — страна
- Ору — прибыль
- Орчулач — переводчик
- Отх - кудри
- Отхн — младший ребёнок в семье
- Оюн - ум, разум, мудрость
- Ө — дефект, изъян, неровность, обида
- Өвэрц — странный, своеобразный
- Өвгн — старик, старец
- Өвдг — колено, ячмень (на глазу)
- Өвдкүр - боль, болезненность
- Өвр — рог, пазуха, мозоль
- Өврмж — удивление, изумление
- Өвсн — трава, сено
- Өгйз - заём
- Өгрх — выцветать, засыхать
- Өгх — давать, отдавать
- Өдмг — хлеб печёный
- Өдн (өрвлн) - пух, перо
- Өдр - день
- Өйэн - вместимость
- Өкэр — миловидный
- Өлгэ — колыбель, люлька
- Өлгх — вешать
- Өлн - голодный
- Өмэрэн - вперед
- Өндр — высокий
- Өндгн — яйцо
- Өнчн — сирота, наследство
- Өнг - цвет, окраска
- Өнгэр - даром
- Өөдэн — верх, выше
- Өөдлт — подъём
- Өөкн — сало
- Өөдм — возвышение
- Өөлх — обижаться
- Өөлх - купаться
- Өөрдх - приближаться
- Өр - заря, недра
- Өрэ - комната
- Өргэ - дворец
- Өргн — широкий
- Өргмж — восхваление
- Өргх - поднимать
- Өрк — крыша
- Өрк-бүл — семейство, двор
- Өрм - сметана
- Өрн — долг
- Өрүн - утро

ҮГМҮД ТОСХЛНН

— Не мини ач күүкн, көдмшэн эклий. Ямаран үзгөр эклсн үгмүдин тускар эндр күүндхм билэ? — гиж көгшэ Байртаһур хэлэв.

— «Ц» гидг үзгэр эклсн... — гиж, Байрта дарунь хэрү өгв. — Үлгүрнь, цэ, цасн, цаасн, цаһан, цаг... — гиж Байрта дарадулв.

— Байрта, болтха. Эндрк күүндврт чи сэн белдвр кесн болх бээдлтэч. Эчнь нанд таасгджана. Чи иим белдвр кеһэд бээхлэ, школд эклж, ортлан, му биш медрл авх бээдлтэч... Аавин бульмж Байртаг байрлуав.

— Эврэ төрскн келэн зүг сээнер медр санатав. Намаг школд эклж ортл дөрвн-тавн сар үлдв. Тер цагиг би цугинь хальмг кел даслһнд олзх санатав. Хальмг келэн сээнер медрлһн наадк урокмудан бас сээнер даслһнд дөн болна, — гиж мини эгч Кеемэ келнэ.

— Кеемэ чикэр келжэнэ. Школд хальмг орс хойр келиг дец дасхна. Эднэ чик бичлһнэ зокалмуднь хоорндан ик залһадата. Тегэд нег келинь сээнер медрлһн наадк келинь медрхик туста. Дэкэд хойр келэн тиигэд сээнер, амрар медрг болсна хөөн, наадк урокмудан даслһнд ик цаг үлднэ, — гиж көгшэ цээлһв. — Болв ода «ц» үзгүрн өөрдий...

«Ц» үзгэр эклсн үгмүд би бас чигн келж чадхв. Ташр сэн-сэн үгмүд...

- Кел, сонсий...
- Соцстн: цевр, цаһан, цецн, цецгэ, — гиж күүкн келв.
- Эн үзгэр эклсн тадан «сэн биш» чигн үгмүд бээнэ, — гиж аав келв.
- Тиим үгмүд би бас келж чадхв. Үлгүрнь, цусн, церг, цоорг...
- Эн үгмүдчнь сэн чигн болна, му чигн болна. Алд, кезэ, юн учрар, ямаран үгмүдлэ хамдан-келгднэ — терүнал ирлцнһу болна. Келхд мана төвкнү хардг мана цергчнр Төрскэн харсан цусан асхсн тускар келгдхлэ — сэн үгмүд. Болв алач-махчрини церг, хойр өшэнтэ ноолданд медэтрин, күүкд улсин, нег үлү бичкүдин цусн асхрхлэ — ямаран зеткр. Ямаран чигн үгиг чикэр, кергтэ бээрднэ олзх кергтэ. Кедр цооргас захс — цурх, цуув бэрхлэ, цоорг му болхн уга эсий? — Көгшэ инэмсклв.
- Аав, энтн йир сэн келвр болва, — гиж, Байрта инэв.
- Иим келвр, күүндвр чамд бас туста, — гиж көгшэ келчкэд, тусан күүндврэн дэкснэ сергэв. — Би чамд зэрм чини эс олзлдг үгмүд келсв. Үлгүрнь, цур (ванна), цулуур (повод для привязи лошадей), цуунг (свёкла), цухл (гнез), цухрлһн (отступление), цүүгэн (скандал, конфликт) болн н. ч. Эн үгмүдиг чи сонсад уга чигн болхч, тегэд орс келнд орчулдгм тер.
- Аав, би ода һанцарн сууһад эн үгмүдиг дасч авнав... Кергтэ сэн үгмүд. Эдниг би күүндврт орулдгиг даснав...
- Нанд чини тоолвр таасгджана, — гиж, көгшэ байрлв. Ода бидн талдан, эврэ-эврэннь кэргэн онц-онцдан кехм...
- Аав ач хойр эврэ хорасурн орцхав. Эднэ керг төгсэд уга.

Нуура Владимир

Манай айлшан: Хальмагай хүүгэдэй «Байр» («Радость») сэтгүүл

Байдын Санжара НАРН ЯНЖ ИОВДВ?
 Манһдур амрад өдр - Манасх нуурур одх. Заһс яһж бэрдгиг Заах Батад эцкн.

Серган көвүн өрүнднэ Серүлхлө, өсрэд босв. Шурд һахулян авад, Шулун һаза һарв. Машинд сууһад һархла, Манхасн тег налав, Нам генткн Батад, Нарн угалгдад одв.

- Ода күртл Нарн Орнасн босад угав? - Иигж бичкн Бата Ик улсас сурв.

- Ода босх, хэлэжэлч, Ордгн - тер өөдм, - Дорж иигж келэд, Дорд үзгүр заав.

Удан болсн уга, Уласн төгрг нарн Өөдмин цаад бийэс, Өндэһэд босж ирв.

Нарн боссиг Бата Нам шинкэн үзжэнэ, Орчлангин тускар эн Олн тоолвр кежэнэ. «Ода нарн йовад, Ора деер туслцх... Ора болад ирхлэ, Ордан орж одх».

Иигж Бата ухаалад, Иим сурвр өгчэнэ: - Нарн яһж йовадгнь Нанд эс үзгднэ? Э, гиһич, хэрнь — Эс үзгднэ йовснь?..

Төвкинкин Эрнест АКАД ЮМН САМОЛЁТ
 Би самолётар нисхлэрн Басл алн болав. Э уга суунав, Ээхэн чигн мартнав.

Самолёт - гер нанд Сананлам ирж таасгдана, Далаһар усчсн захсншн Делэд уралан ниснэ.

Акад юмн самолёт — Эрэд тенгр йовдг. Күүг үлү хурдар Күрх һазртнь буулдг.

Николай Санджиев ДЕВЯТОЕ МАЯ
 Праздничные Кетченеры... Степь в разноцветьи росы. Солнце сегодня без меры Льёт лучезарную синь.

Круг ветеранов собрался, Выпало им на веку! Хочется им рассмеяться - Слёзы невольно текут...

Солнце играет в наградах. Видит пускай весь народ: Гвардия вновь на параде! Гвардию смерть не берёт!

БАСЛ ЭНҮНД ӨВРНЭВ
 Нарн яһад эргэв? Налаһад, улаһад бээдв? Намаг эн дахна, Нанд, сүүдур урһана.

Деерэс бийим шилтнэ, Дега халунар ээнэ. Гегэ эргнд цацна, Геглээд оньдин бээнэ.

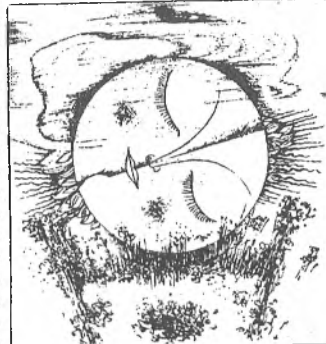
Нарн — мини дахуль, Нарг-делкэн һээхүл, Би нарнд дуртав, Басл энүнд өвРНэв.

Нуура Владимир ТО-НОМИН КӨЛГН
 Орман то болһн, Одн мет кеерүлнэ. Чини, мини иньг Чидл, уха немнэ.

Эднэ ээм түшэд, Эрдмин орад күрнэв. Көдэ уутһхн болж, Көк сансрур ниснэв.

Хоорндан то таарна, Хоома бишэр көдлнэ. Ямр чигн аца Ях гилго даана.

НЕГН ГИДГ ТО

Өмн эн йовна, Өркин ууһн болна. Шор мет хурд, Шовһр шар болна.

Мах-мерэн уга Манһс баатр гинэ. Негн - тооһин экн, Неринь делкэ меднэ.

Эсв кех болхла, Эн өмн йовна. Дүүвр ахин заквр Дүүвр түргэр кенэ.

ХОЙР ГИДГ ТО
 Хойр гисн тооһин Хоншар төгрг болна. Занын толһа дурана, Залху угаһар көдлнэ.

Ард, өмн һарна, Ахдан һөкд болна. Хойр гисн пертэ, Хойр холван чидлтэ.

Ботхн хойр бөктэ, Бозлг хойр чиктэ. Хойр гисн тооһар Хонһр эсв кенэ.

ҺУРВН ГИДГ ТО
 Хойрин ард йовна, Хоома биш болна. Һурвн гисн пертэ, Һурвн бухин сүртэ.

Зурмна зооһинь дуралһад, Зургинь Занда зурна, Негн боли хойр - Негдэд һурвн болна.

Һурвн гисн тоод Һуча, Кермэ дурта. Мини дү һурвта, Минчһр улаһ халхта.

ДӨРВН ГИДГ ТО
 Дөрвн гисн то Делисн ут хамрта. Но өндр нурһта, Нольшг сээхн занта.

Темэн дөрвн көлтэ, Тергн дөрвн төгэтэ. Дөнэ, Дөлэш делкэн Дөрвн үзг меднэ.

«Сэн» — гисн темдг Сээхлэ математикар авна.

Зүүн зүгэй зүнтэйхэн зүгы

Дөнэн һарсн өдр Дөлэш меднэ: — Пүрвэ.

ТАВН ГИДГ ТО
 һарин тавн хурһн һалвр зург зурна. Ятхин айсар авлад, Яс-үсэр орулна.

Одн тавн талта, Очр тавн ахта. Тавн тарвсин негинь Тарас дүүдэн өгнэ.

Тавн гисн то Тарас самбрт бичнэ. Эсв сээнер кенэ, Ээхдэн һөкд болна.

ЗУРҺАН ГИДГ ТО
 Зурһан гидг то Зурган нанд белганэ. Дүринь тодахин төлэ, Дуралһад Эрдн бичнэ.

Цегэр Зурһан эклнэ, Цорһ болсн нурһта. Цөб гисн толһата, Цурдасн ик гестэ.

Зурһан тавнас ах, Зургинь буулһад зуртн. Зурһан талта кубин Зурһан талһнь олтн.

ДОЛАН ГИДГ ТО
 Долан гидг то Деерэн ората болна. Гесэн бүсэр татна, Гедэж эн йовна.

Долан гидг то Домг, туульд орна. Өлзэтэ эн тоод Өвк аав дурта.

Долан өдрин нердинь Дарж аавдан келнэ. «Долан эмгнэ» зүсинь Дола цааснд зурна

НЭЭМН ГИДГ ТО
 Төгрг, дэкэд төгрг, Төгслт уга өөлг Нээмн гидг тоола Нээмн элгн болна.

Хойр элгн төгрг Ховр то бурдэнэ. Хойр толһа, зурһан көл Хонһр тээлвринь ол...

Нээмн гидг тооһин Нээж Дорж болна. Эн то орулсн Эсв сээнер кенэ.

ЙИСН ГИДГ ТО
 Арвна өмн йовна, Адр баатр болна. Махла уга йовна, Манна тиньгр болна.

Йисн гидг то Йир сээхн толһата. Көлэн ардан хаяд, Көшл уга биилнэ.

Толһа ик болвчн, Торһа мет церһнэ. Йисн гисн нерн Йир берк болна.

АРВН ГИДГ ТО
 Өндр жидин өөр Өөкн тунтг — ноль. Эн хойр негдэд, Элдү то үүдэнэ.

Дэврхэд, өмн йовдг, Дээвлхлэ, ард һардг, Ард — өмнэн тулгта Арг Улан Хонһр.

Хойр һар делкэг Ховр эрдмэр кеерүлнэ. Арвн гидг тооһин Алтн дүринь мөнкүрүлнэ.

«Байр» № 4, 2000 он. *Т. ДАШЕЕВА бэлгэв.*

Буряад зоной урданай буудал байдалай тайлбари толи

(Үргэлжлэл. Эхинийн июниин 12-ой, 19-нэй, 26-най, июлиин 10-най, 17-ной, 24-нэй, сентябриин 11-нэй, 18-най, 25-най, октябриин 2-ой, 16-ай, 23-ай, 30-ай, ноябриин 6-ай, 13-най дугаарнуудта).

Танха - тогоо нэрэхэд, сорго дор толодог, доодо талань булхагар, хоолой тээшээ болоходоо нарин аад, амһар тээшээ дэрбыһэн шэрэм амһарта (чугунный кувшин для перегонки молочной водки). Шэрэм танха: танхатай архи.

Танхын хабхаг — танхын амһарта тааруулан, дундаа соргын хууха нүхэтэй, мүн тэрэнэйн хажууда амһуур хэхэ багахан нүхэтэй түхэрэн модон (крышка кувшина).

Амһуур - танха соо сугларһан архи хэмжээ ба хатуу зөөлөнийн амталжа үзэхэ хэршлээтэй нарин ута модон (палочка с метками для измерения количества и крепости тарасуна в кувшине). Гомбын Дэлгэрье үдхэлхын тэндэ гэрһээ бэлсэгэр улаан бэри бултайжа:

— Амһуурай амта үзэхэ гүт? - гэнэ (Ж. Тумунов, 1949).

Пиибэр - тогоо нэрэхэдээ, хүйтэн уһа хэжэ, зосоонь танха буулгадаг табхагар модон амһарта (невисокая кадушка для установки кувшина с водкой). Тогоо нэрэхэд, һинбэр соохи уһан ходо һэлгүүлэгдэжэ байха ёһотой юм.

Жалабша — тогоо нэрэхэдэ хэрэглэгдэдэг, бэрхээртэ адли аад, хоёр тээгээ һула түхэрэлгэ (полос приспособление для перегонки молочной водки в виде бочки без дна). Жалабша айрагтай тогоон дээрэ табжа шабаад, тэрэн дээрэ хүйтэн уһатай тогоо табидга юм. Уһатай тогоонийнгоо уһыень ходо һэлгүүлхэдэнь, айрагһаа гараһан уурал жалабша соо тодхогдоһон хобоогоор соргодо орожо, танха руу гоождог. Удам-бараа ... өөрөө тогооний гэр соо бусалгажа байһан сагаан дээрэ табятай жалабшяа шабаха гэжэ ошобо ха (И. Тугутов, 1956, №2).

ПҮН БОЛОН УРГАМАЛААР БУЙЛУУЛАГДААН ЭДЭЭН ПРОДУКТЫ ПИТАНИЯ МОЛОЧНОГО И РАСТИТЕЛЬНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

Сагаан эдээн - малай хү элб аргаар буйлуулжа бэлдэхэн хоол (молочные продукты, приготовленные разными способами). Үнэндөө Балдан-Лхамые хүлээгэһүй, бага наһанһаа шэдитэ хубилгаанда этигэжэһы ябаагүй аад, сагаан эдээнэй дэлгэрхын эхнэй баярта үдэр айлшадые хүлээн буулгаха... (Ж. Балданжабон, 1960).

УНДАН НАЙТКИ

Сай — сайн наһаһа бусалһан уһанда эдешүүлһэн ундан (чай). Урда сагта манай Буряад орондо сайн ургадаггүй дээрһээ, мүн худалдаа наймаанай эхилээдүй сагта буряад зон нотагтаа ургадаг элдэб ургамалай наһаһа суглуулжа хатаагаад, сай буйлуулдаг байһан гэшэ. Сайн бүридэлдэ юон ороноб гэбэл: үлирэй наһаһан, һүдэнэй эшэ, нохойн хоншоорой наһаһан гэхэ мэтэ. «А» үзэг эрдэмэй дээжэ, аяга сай эдээнэй дээжэ (оньһ. ү.); - хатайртажа үхэн хашарагай мяхан хүнэнэтэй, хадаржа уһанан һүдэнэй наһаһан сайтай, харанхыһаа харанхы болотор... (Х. Намсараев, 1990, 5).

Ногоон сай - дулаан оронһоо асарагдадаг дарамал наһаһан сай; ногоон сай эдешүүлһэн ундан (заваренный зеленый чай). ...Ута Нэрэтын абаад мордохоёо байһан эд бүд, ногоон сай, шэхэр саахарын тэн хуабаа (Ж. Тумунов, 1949); Должод абгай хүтэй но-

гоон сай Хорлодо аягална (Ж. Балданжабон, 1965).

Шара сай - эдешүүлэгдэһэн хүтэй ногоон сай (заваренный зеленый чай). ...Галдан үбгэн зөөхэйгөөр һүлэһэн гашуун шара сай хүлд байса залгина (Ж. Тумунов, 1949).

Хурьган сай - бутархай жэжэ наһаһанһаа бүридэһэн тусхай сортын сай эдешүүлһэн ундан (байховый чай). Танайхин хурьган сай уудаг гүт?

Пүтэй сай — эдешүүлһэн сайда малай хү нэмэжэ сайлагһан сай (чай с молоком). Эжынгээ гарһаа халуухан саламат, хүтэй сай абажа, Майдар һөөргөө хойморгоо ошоно (Д. Эрдьнеев, 1979).

Хара сай - хү хэжэ сагаалагдаагүй, минн эдешүүлһэн сай (чай без молока). Үглөө үглөөгүүрһээ хара сайтай болоходби. Тиэхэдээһы ши нэгэ үнээгээ үлөөхөө яагаабиб гэжэ һанахагүйлши даа (Д. Эрдьнеев, 1979); Үнээмнай түрөөгүй, мүнөөдөө хара сайтай байнаби.

Зутараан сай/зугантай сай - эдешүүлһэн сайда малай дотор өөхэнэй тоһон соо талха хууража хээд, даһна, хү нэмэжэ буйлуулһан ундан (чай, заправленный поджаренной мукой). Хотынгоо харлажа эхилхэдэ, Нордоб дархан Балжад хүгшэнэй шанаһан зугантай сай хажуудахи стул дээрһээ абажа, энгэр руугаа адхан балгамсаараа хахаба, ханяаба (Г-Д. Дамбаев, 1976).

Талхатай сай — малай дотор өөхэндэ хуураһан талха һамарһан хара сай (чай, заправленный поджаренной мукой). Иимэ сай үнээний түрөөгүй үедэ, хуураһан талхаар зөөлөрүүлжэ уудаг байгаа юм. Эсэшэн хүүгэдтэнь тоһотой талха хууража, сайда худхаад уулгана (Д. Батожабай, 1966, 1).

Шамартай сай - өөхэндэ хуураһан талха холиһон сай, талхатай сай (чай с поджаренной мукой). Шамар худхаһан сайдан Аламжа хэдһыһы тааража ядаа һаа, хүндын тулада амтархаһан янзатайгаар хороно (Д. Батожабай, 1966, 3).

Сиидэм — хү уһантай холижо бусалгаһан ундан (кипяченая с молоком вода). Үбшэн хүндэ, мүн бага наһанай хүйбүүдтэ сиидэм уулгадаг һэн. Дэлгэрэй Сэсэгмаада сиидэм бусалгажа байхадань, газань бүдүүн хоолойтой хүнэй... (Ж. Тумунов, 1949).

Хахирма - уһантай холиһон айраг (айраг, смешанный с водой). Хахирма мүн лэ халуурһан, хамшагһан хүндэ уулгадаг һэн. Жалсарай һамганайнгаа хажууһаа холодонгүй, толгойһы барыба, хахирма уулгаха гэжэ оролдобо (Ж. Балданжабон, 1988, №2).

ПҮН МОЛОКО

Паһаар мүн - һая һаагаад, бүлээн зандаа байһан хүн (парное молоко), һаһаар хү уухада, бөөдэ һайн юм.

Түүхэй хүн — хөөрүүлэгдээгүй, бусалгагдаагүй хүн (цельное молоко).

Хөөрэхэн хүн - бусалгаһан хүн (кипяченое молоко). Гуламынгаа баруун захата барлаг хүбүүгээ һуулгаад, халуун сай гү, али хөөрэхэн хү аягалжа, хүл дээрэ бохинолдохо һэн (Ч. Цыдендамбаев, 1960, №1).

Пү хөөрүүлхэ — хү шэрэм тогоон соо хэжэ бусалгаха (кипятить молоко). Пү хөөрүүлхэдээ, ехэ удаан шэрэгтэрнь бусалгадагүй һэн. Бусалхадань, гальны аали болгоод, һайса һамараад орхидог байгаа. ...гал дээрэ хабтагар хара тогоогоо табжа, һүэ хөөрүүлжэ гэжэ байхадань... (Х. Намсараев, 1979).

Гашалһан хүн - удаан байжа, муу амтатай болоһон хүн (протисшее молоко). Гашалһан хүөөр сай хүлөө һаа, эдэхэ.

Эдэхэн хүн - гашалаад, шал-

хаматтай, изармагтай болоһон хүн (свернувшееся молоко).

ПҮӨӨР БУЙЛУУЛҮН ХООЛ МОЛОЧНЫЕ ПРОДУКТЫ

Хоймог — табагай оёрто нэгэ-хоёр халбага сагаа хээд, дээрнэ дүүрэгтэр халуун хү нэмэхэдэ бии болоһон, сагаан шалхамат шүүһэн хоёрһоо бүрилдэһэн хоол (молочный продукт, образующийся при добавлении горячего молока на две-три ложки сагаа). Үндэһэн табаг соо хэжэ үгэһэн хоймогынь халбагадан байтараа, шара шүүһэтэйн гудамхижархина (Ж. Балданжабон, 1960).

Хоймогой шүүһэн - хоймог худхахада, халуун хүнэйн сагаатай худхаралдахада бии болоһон шара уһан, һайб (сыворотка, образующаяся при смешивании сагаа с молоком). ...тэрэ хүбүүм хоймогоо дутуу ядуу эднэжэ, шара һайб шүүһыень ябууд гудамхижархёод, амаа аршан, газашаа гүйжэ гараа һэн (Х. Намсараев, 1990, 5).

Тараг — бүлээдхэн хүндэ хад шанага тухай сагаа хээд, үгыһы һаа, тарагай хүрэнгэ (урда тээн бүриһэн тарагай үлөөдэһэн) нэмэжэ, дулаан юумээр ороогоод орхиходо, бүрилдэһэн гашуубтар хоол (тарак). Түрэл нотагаа ошоод бэлшэхэдэнь, тэндэхи үбһэ ногоон энээндэһини эхынгээ бүриһэн тараг минн уһандал амтатай байха гэжэ түр зуура шийдхэнэ (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Тарагай хүрэнгэ — тараг бүрихэдөө хэрэглэдэг урдахи бүрилдэһөө зориута үлөөһэн тараг (закваска для тарак). Тарагай хүрэнгэ урдахи бүрилдэһөө үлэһэн тарагаар гү, али гашуун болоһон зөөхөйдэ хилээмэ хэжэ, нэгэ хэды соо байлгаад, гаргадаг байһан юм.

Тараг бүрихэ - бүлээн хүндэ тарагай хүрэнгэ нэмэжэ бүрилдэһынь дулаалан ороогоод, хоног байлгахы (добавив в теплое молоко закваску поставив тарак и завернув посуду теплой вещью). ...хуушан оймһондоо шагабша татаад, оёросог соогоо дүүрэн тараг бүрээд унтаһан юм ха... (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Үнжэгэн - хүн дээрэ тогтоһон сүсэгы (сливки), ...тэндэ байһан хоёр модон хүнгэ үнжэгэ түрхэдэ, үнээгээ һааһаа гарашаба (Х. Намсараев, 1979).

Зөөхэй - байлгуур соо хээд орхинһон хүнэй дээрэ зузанаар сугларһан тоһолиг сагаан бодос (сметана). Иимэ байлгаһан зөөхэй халмажа абаад, айрагай тоһондо нэмэжэ нилүүлээд, тоһо гаргадаг байһан юм. «Баабай, энэ шэнэ зөөхэйһөө сайдаа хэхэ яагаабта даа» (К. Цыденов, 1960, 1).

Шанаһан зөөхэй - зөөхөйдэ талха һамаржа, тогоон соо бусалгаад бэлдэһэн эдээн, саламаад (саламат). Татхайн харахан һахалтай, тарган сагаан һамган улхантай саламаад, халуун мяхатайгаар барижа ороно (Ч. Цыдендамбаев, 1972, №3).

Саламаад - зөөхөйдэ талха һамаржа, тоһо гаратарнь худхаад болбосоруулһан эдээн, шанаһан зөөхэй (саламат), ...ходо-но мномон даруу байдаг бэринь саламаад шанадаг тогоонийнгоо ханхиһаса хэлэжэрхибэ (Ж. Тумунов, 1949).

Эзэгэй — бусалжа байһан

һүндэ айраг нэмэжэ бусалгалсахада бии болоһон үдхэн шарабтар, сагаан үнгэтэй эдээн (творог). Ду-туу хатаһан нялуун эзэгэй, үшөө хүн зандаа байһан шэнгэн зөөхэй борбилоодол жааха жааһанайр эдинэ (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Эзэгэй бусалгаха — бусалжа байһан һүндэ айраг нэмэжэ, сайбар шара үнгэтэй сагаан эдэе гаргаха (варить творог). Пүсэ хөөрүүлжэ абаад, эзэгэйгээ бусалгаа ха юм (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Эзэгэй айрһан — хатаһан эзэгэй (сушеный творог). Доронь эзэгэй айрһан, тэрэн дээгүүр хабтагар хабтагараар зүһэгдэһэн хилээмэйн, үшөө хатаһан үрмэ, печени, сагаан саахар, конфетэнүүд (Ж. Балданжабон, 1955).

Үрмэн - I үргэн дэльбэгэр тогоон соо хү хөөрүүлээд, оло дахин һамараад орхиходо, өөдөө хөөрэн гаража зарсаһан хүнэй тоһон (пенка). Пү хүшөөхэдөө, һайса һамараад, тогоон дорохи гальынь хажуу тээшэн болгоод орхидог юм. Тогоотой хүнэй хүрэхэн хойно үрмэ тогооний ханаһаань хутагаар һалгаагаад, тэгэн дундуурнь нариһан модо шургуулан абаад, ханада үлгэжэ хатаадаг һэн. Тэрэ зуура, баһа бишыхан туулмагтай айрһа, хатаһан үрмэ гаргажа, нүхэдөө ооглоно (Ж. Балданжабон, 1960).

Үрмэн — II зөөхөйтэй холиһон эзэгэйдэ нилдэһэн мойһо, шанаһан тибһэ, шара тоһо, саахар, бообо гэхэ мэтые холижо буйлуулһан хоол (продукт, состоящий из творога со сметаной с добавлением толченой черемухи, вареной сарны, сахара и других продуктов). Жаргалмаагай өөрын малаһан тибһэтэй, хургаа долбомо амтатай үрмэ түйсэдэ хэжэ». (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Хүшөөһөн/хүшөөдэһэн - хүнэй үрмэн (пенка). Гурбан эхэнэр энэ тэрье хөөрөлдэн, сайгаа уужа, айрһа, хилээмэ, үрмэ хүшөөһэ эдижэ һуунад (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Үрмэнэй тоһон - хатаһан үрмэ суглуулжа, тогоон соо хайлуулхада гараһан тоһон (масло из топленых пенок).

Айрагай тоһон - айраг бүлэхэдэ, дээрнэ хөөрэн гараһан тоһон (сливочное масло, получаемое при пахтении айрака). Паба соо айраг дээрэ хөөрэн гараһан тоһо ондоо амһарта соо халмажа абаад, хэдэн дахин хүйтэн уһаар угаадаг һэн. Угааһанайнгаа һүүлээр халбагаар сохижо, уһыень гаргадаг байгаа. Шэрээ дээрэ булаһан талхатай, айрагай тоһотой улаан модон табаг (Ч. Цыдендамбаев, 1953).

Сагаан тоһон — хайлуулагдаагүй тоһон (сливочное масло).

Тоһо иилүүлхэ — айрагай тоһо байлгасын зөөхөйтэй холижо, удаан худхажа, һайб шүүһыень гаргаха (сбивать масло). Зүүн хаядан тоһо иилүүлжэ, бүлдэгэһэн байһан эхэнэр тээшэ ёлогод гэжэ». (Х. Намсараев, 1979).

Иилгэдэһэн — тоһо иилүүлхэдэ гараһан сагаан шүүһэн (пахта).

Шара тоһон — сагаан тоһо хайлуулхада, хүнэй, айрагай элдэб үлгэдэлгүй, сэбэр боложо гараһан, шара үнгэтэй тоһон (топленое масло). Нэгэ үдэр соо найма мянган түхэрг мүнгэн, зургаан зуу гаран толгой мал, гушан юһэн пүүд шара тоһон Агын дасанда үргэл болон ороһон байгаа (Д. Батожабай, 1966, 1).

Сүб - тоһо хайлуулхада илгаран гарадаг, гашуун амтатай, хүнэй болон айрагай сагаан изармаг (остатки молока и айрака, выделяющиеся при топлении масла). Сүбтэ талха һамаржа бусалгахада, гашуубтар амтатай хоол болодог һэн.

Хонин тараг — хониной хүөөр бүриһэн тараг (тарак, при-

готовленный из овечьего молока). Харин Ямпиллэй тэргэһэ мяха, тоһо, түйсэтэй архи даа, шэнэ бүриһэн хонин тараг гэхэ мэтые буулгана, галай хажуугаар обоолно (К. Цыденов, 1960, №1).

Эльгэн тараг - хониной хөөрүүлһэн хүөөр бүриһэн тараг (тарак из кипяченого овечьего молока), ...хүйтэн уһаар нюураа хэды сды үрээсгөөгөөд, нэгэ табаг эльгэн тараг хул-хал гүүлээд, хонидо дахажа гардаг байгаа (И. Тугутов, 1956, №2).

Айрһан - хүн соо сагаа хэжэ бусалгаад, шара шүүһыень шүүгээд, үлэһэн үдхэн сагаан бодосынь хатажа болдэһэн сагаан эдээн (сушеный стукот, образовавшийся при кипячении сагаа с молоком). Айрһа хатаахадаа, минн бутархайгаар гү, үгыһы һаа, хурганайнгаа забһараар бажуужа гаргадаг һэн. Урдань һамгад зунай сагта бүхэли жэлээ, нүгөө зун болотор хүрэхөөр айрһа бэлдэдэг байһан юм. Хатаһан айрһаһа туулмагууд соо хэжэ хадагалдаг байгаа. Хүрэхэн мяха, бообо, үрмэ үмхэжэ байгаад, айрһанай гаршанатар жажалан, Батада хандаба (Д. Эрдьнеев, 1979).

Хурһан — айрһанай тусхай буйлуулгадан болос гү, али хоймогой сагаан шалхамат болон нилдэһэн мойһо арбан сантиметр тухай диаметртэй түхэрэн үйһэн хэбтэ хэжэ хатаһан сагаан эдээн (сушеные в берестяной форме круги из специального приготовленного молочного состава). Хурһа үхибүүдтэ бэлэг болгон баруулдаг һэн. ...тибһэ шанаад, мойһонтой холижо, бусалгууртай худхаһан хурһан... (Д. Батожабай, 1966, 1); «Эгээл айрһа хурһа эдижэ баймаар шүдтэй байнаш даа», - гээд, шэхэтэй тугал туулмаг сооһоо хатаһан мойһотой хурһа гаргаа (Д. Батожабай, 1955).

Уураг — үнээний түрэхэдэ, хүхэндэнь түрүүшын үедэ ороһон үдхэн сагаан шара бодос (молозиво). Хоёр-гурбан үдэрэй уураг суглуулжа бусалгахада, эзэгэй болодог. Мүн уурагта талха худхажа, тоһондо шарадаг һэн. Буряад зон хабар үнээнийгээ түрэхэдэ баярлажа, хүршээрөө уурагаар болгоһон эдэгээр хүндэлдэг һэн.

Пүнэй дээгүүрхи - байлгасада зориута хэжэ хонуулһан хүн дээрхи үнжэгэн, сүсэгы (сливки).

Сүсэгы — хоноһон түүхэй хүн дээрэ тогтоһон тоһолиг сагаан бодос, үнжэгэн (сливки).

Айраг - амһарта соо зориута суглуулжа байлгаһан хүнэй элдэмгынь, бүриһэн тараг болон түүхэй хү һаба соо суглуулһан эһээһэн гашуун бодос (айраг). Пабада хү гү, али тараг нэмэхэ бүрээ ойро зуура бүлээдэ байгаа. Гурба-дүрбэн хоногой үнгэрхэдэ, һабынгаа дүүрэхэдэнь, айрагаа бүлээдэг һэн. ...хуушан модон һабанууд соо гашуун айраг хүхэнэн хаһинан эһэн... (Ц-Ж. Жимбиев, 1992).

Айраг бүлэхэ - айрагай һаба соо дүүржэ, хүсэд эһэнэн хойно бүлүүрээр тоһонойнь дээшээ хөөрөн гаратар худхаха (пахтат айраг). Айраг бүлэхынгөө урда тээ айрагаа томо тогоон соо хэжэ халаагаад, һөөргэнь һаба соо хэжэ, тоһонойнь дээшээ хөөрэтэр бүлээдэг байгаа. Тэрэнэй хоорондуур айраг халааһан тогоон соогоо хахирма халуун байлгажа, һабынгаа досоо хаяа шүүрээр шүүрдэн зайлажа байгаад бүлээдэг юм. Айрагаа бүлээд дүүргээд, тоһыень абаһан хойно һабаһа дулаан юумээр ороогоод, үглөөдэрын болотор орхидог һэн. Айраг сагаа бүлэхэ, архи нэрэхэ, горхонһоо уһа зөөхэ, үндэһэн модон һаба һуулгануудые угааха... (Ж. Тумунов, 1949).

С.Д.БАБУЕВ.
Ц.Ц.БАЛЖИНИМАЕВА.

(Үргэлжэлэһынь хожом гараха).

хэлье» тэмдэглэнэ. Елизавета Бальжировагай шүлэгүүдэйнь гол темнүүд хадаа: Эхэ орон, тоонто нютаг, арад зон, уг гарбал, гэр бүлэ, эхэ эсэгэ, үри хүүгэдэй хүмүүжэлгэ, хүн ба байгааи, буддын философи г.м. Гурбан согсолборинууд соонь буряад арадаа, тоонто нютагаа, үргэн дайдаа түүрэн магтахан шүлэгүүд тон олон юм («Буряад орон», «Буряад-монгол уг-

хүдэлгэмэ шүлэг соогоо Елизавета Бальжирова төөдэйнгөө оёһон хубсар (годоор оёгдоһон нуури) тухай эхэ зохидоор бэшэһэн байна. Хөөрхэй, минии төөдэй Хадамай басаган эжыдэм Хонин, адуун хубсар Хашаргүйхэн оёш даа. Хүүхэн наһыем дүнгэлсэгшэ Хүгшэн буурал төөдэймни. Анха саһаа хойшо буряад зон залуу зоние айл болгоходоо, эхэ хэн лэ бэлдхэлнүүдые хэдэг. Басагаяа хадамад үгэхэдөө, гэртэхиинийн орохо гэртэй, үмдэхэ хубсаһатай, адууна малтайгаар үдэшэдэг байһан. Авторай шүлэг

хай (шүлэгүүд «Улаан бургааһад», «Эрбээхэй», «Улаалзай», «Аранга», «Аюушын унаган», «Жэргэмэл», «Айдар наһатан», зүжэгүүд «Аха дүү хоёр», «Сортоо хүхы», рассказыуд «Аба эжын хургаалһаа» г.м.). Оршон байһан байгааиин үзэгдэлнүүдэй ноусануудые тайлбарилжа, олон талаһаань харуулжа, багахан хүүгэдые анхаралаа табиит гэжэ уряална. Үхибүүдтэ зориулһан зохёолнууд соонь «Сортоо хүхы» гэхэн зүжэг тэмдэглэхээр. Ой тайгын шубуудай дүрэнүүдые (тоншуул, хүхы, шаазгай, хирээ, бүбөөлжэн) хэрэглэн, автор олон заабари үгэнэ: яажа эхэ, эсэгэ үри хүүгэдээ

БАЙГААЛИПАА БУУНАН БЭЛЭГҮҮД

2008 оной хабар Түнхэнай «Саяан» курортдо амарха үедөө Хэнгэргын эрьедэ ошоод, Саяан уулаа, Хатан Хэнгэргэдээ шадаха зэргээрээ үргэл мүргэлөө хээд дүүргэһэн хойноо уһанайнь хүйтэн дулаание тухайлха гэжэ гарингаа хургануудай үзүүр уһанда хэжэ үзэхэдэм, сагаахан аад, түхэрэсэн шулуун гартам орошобо. Хажуудаханань нэгэ эрээхэн хөөрхэн шулуунай «Намай, намай абалсыш» - гэхэн-шүүгээр харагдахадань, тэдэ хоёр шулуугаа сугтань абаа бэлэйб.

Сагаан шулууханиинь алтанай худалгай байхын хажуугаар хажуу тээшээ хараһан хүнэй дүрсэтэй байбал даа. Нүгөө шулуугаа эрьюулен урбуулан үзэхэдэм, хаб заһаһанай дүрсэтэй байшоо.

Тэдэ хоёр шулуугаа хүрэгэн Серёжодо һайрхажа байха үедэмнай манай басаган Соня фото-зурагымнай буулгажархыһан юм. Тиймээхэ эхэ баяртай ябаха зуураа досоом иимэ бодол түрэн юм: Саяан буурал баабайда хэды еды шүлэг зориулһанай бэлэг - сагаахан шулууниинь мүн гээшэ. Нүгөөдэ шулууханиинь Хатан Хэнгэргэ «Нам тухай шүлэг бэшээрэй» гэхэн захяа гэжэ ойлгоһон тула энэ шүлэгөө зориулбаб.

ХЭН-ГЭР-ГЭ

Үндэр тэнгэрийн үргөө дороһоо
Үлгэн дэлхэйн үзэсхэлэн болохоо
Үнжэгэн сагаан үүлэд сооһоо
Үльгэр домогой Хүүхэн мүндэлһөөр,
Үлгы сооһоо бууха үедөө
Уянга татан, дуугаа дуулалай.

Эгсэ эхинһээ эршэтэй буухадаа,
Элһэ шулуу эрьюулжэ наадаһаар,
Хүүюур уһаар хүүен-хааян
Холо дээгүүр сасаран сэсээрээд,
Харгы гарган харай харайһаар,
Хэн-гэр-гэ гэжэ нэрэдэ хүртэлэй.

Полонгын туяа хэдэрэн нэмэрээд,
Пүр жабхаланта гайхал түхөөгөөд,
Оршон тойроние оог зэдлэгээд,
Омог дорюунаа одоошье гэршэлээд,
Айлшадаа арюунаар угтан абажа,
Амгалан байдалай үрээл табилай.

Уудам талада угтуулан гаража,
Дуугай хүлээһэн Эрхүү мүрэндэ
Дуран тухай дуугаа татаһаар,
Дууша долгид баяраа мэдүүлэн,
Хэтын хэтэдэ нэгэдэн ниилээд,
Алдарта Ангардаа тэгүүлэн заларлай.

Үе сагай үнгэрэн ошоходо,
Үхин Хэнгэргэ - хатан болонхой.
Хүн түрэлтэнэй анхарал доро
Хүүен-шааяһан дуугаар зэдлэнхэй.
Харгы замйангаа шулуу мүлджэ,
Хүсэ шадалаа харуулжал байхай.

Елизавета БАЛЬЖИРОВА.

«ЭРТЫН САГАЙ УГ ГАРБАЛАЙ ЁНО ЗАНШАЛ НЭРГЭЭН...»

(Елизавета Бальжировагай зохёолнууд тухай)

Урдадаг уһандал аршаан булагтай,
Урдадаг ногоондол бүхэриг үндэхэтэй,
Урдын саһаа үлгэр домогтой,
Ууган буряад үндэхэн хэлэмнай – иимэ үгэнүүдээр бүхы наһаараа багшаар хүдэлжэ, мүнөө наһанайнгаа амаралгада гаранхай Елизавета Васильевна Бальжировагай (Семёнова) «Эрдэни зэндэмэни түрэл хэлэмнай» гэхэн шүлэг эхилнэ. Энэ жэл «Буряад үнэн» хэблэлдэ поэтессын «Түрэл нютагай харгыгаар» гээд нэрлэгдэхэн гурбадахи номынь гараба. Түрүүшын хоёр номуудын «Худан» (1999), «Худан, Хэжэнгэм харьялһаар...» (2005) уншагшадай һайшаалда хүртэхэн байна гэжэ мэдээжэ.

Елизавета Васильевна хадаа 1927 ондо Хэжэнгын аймагай Заһаһата нютагай малша Васильев Семён ба Алагуева Малаасгай хоерой гэр бүлэдэ түрэн юм. Нютагтаа долоон жэлэй хургуули дүүргэжэ, Улаан-Удын театрально-хүгжэмэй училишида һураа. Тийгэбэшье хуби заяанин багшын мэргэжэлтэй нягта холбоотой байжа, гушаад жэлдэ Хори, Хэжэнгын хургуулинуудта буряад ба ород хэлэ амжалтаттайгаар заһан байна. Олон шабинарын мүнөөшье болотор хүндэтэ багшайа дурдан ябадаг. Мүнөө наһанайнгаа амаралгада гаранхайше наа, Елизавета Васильевна миин амаржа һуудаггүй, гүрэн дотор, республика соогоо боложо байһан үйлэ хэрэгүүдтэ анхаралаа табижа, бүхы болоһон юумээр хонирхожо, сэдхэл зүрхээ хүдэлгэжэ, олон тоото зохёолнуудые бэшэжэ байдаг.

Түрүүшын ном соонь ороһон шүлэгүүд тухайнь Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо Ц-Ж.Жимбиев иигэжэ бэшэнэ: «Манай нэрэтэй түрэтэй уран зохёолшо Г.Чимитов, С.Ангабаев, Ц.Галанов гэгшэд эдэ шүлэгүүдые үндэр дээрэ сэгнэхэн байгаа» («Худан», с.3). Гурбадахи номойн оролто үгэ соо Буряадай эрдэмтэн В.Жапов бэшэнэ: «...зохёолһон шүлэгүүд болон богонихон рассказыуд гэхэ гү, али ажаглалтанууд соонь баян дүй дүршэл болоод, наһатай хүнэй заабари хургаалнууд тодорон гарана» («Түрэл нютагай харгыгаар», с.3). Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо, журналист Николай Галданов шүлэгүүдэйнь «ёһотойл буряад

саатан», «Улаан-Үдэм», «Арангатын аршаан», «Хэжэнгэм» г.м.). Урда, хойто зүгөөрөө хүхэрэн холоһоо уряалһан
Үргэн хүбшэ хада уулаараа ан гүрөөлтэй,
Үлгэн дайдын хүнэй нүдэнэй шэмэг болоһон
Үнгын олон сээг набшын хайхан хангалтай
Бүгэдэ бидэнэй түрэнэн Буряад хайхан орон.
Автор «Буряад орон» гэхэн шүлэг соогоо хүнэй хуби заяан тоонто нютагтаа ямар холбоотой байнаб - тэрэнһээ дулдыдадаг гэжэ ойлгуулна.

Эндэ түрэгэ, эхэ байгаалитаая эб хамта нэгдэн,
Элүүр энхэ, энгэр дүүрэн хүнэй жаргал туйламаар.
Поэтессын элинсэг-хулинсагуудайн «Байгал далайн Хударин дайда» үзэхэлэн хайханаар ханагдажа, зуун жэлэй түүхэтэй урда сагай хударишуулай хуби заяан «Урда сагай хударишуул» гэхэн шүлэг соо харуулагдана.

Түрэнэн, тэнжэһэн тоонто нугаһаан,
Түшэглэн, үдэхэн Байгал далайһаан
Тэргэ, морёор ханхинуулан гэшхүдэн,
Холын Хорин дайда хуралай үсэр
Хүрэгэ ерэнэн, хадаг үргэн ерэнэн
Зуун жэлэй түүхэтэй Урда сагай хударишуул.
«Ганса сусал гал болохогүй, ганса хүн айл болохогүй» гэжэ буряад зон хэлсэдэг, тиймэһээ шүлэгүүдынь залуу зондо хайн хайхан хургаал болоно. Уг изагуураа алдангүй, эхэ эсэгээ хүндэлжэ, гал гуламтаа нангин сахижа, үри хүүгэдые хүмүүжүүлэн, «гарын ганзагада, хүлын дүрөөдэ» хүргэжэ, гүрэнэйгөө эрхим эрхэтэн боложо байһан гэхэн ханамжанууд Елизавета Васильевнагай шүлэгүүд соо элээр тодорно.

Үбгэрхэ, хүгшэрхын далай гаталагшадтаа
Үри хүүгэдынь үлзы нараар үзэгдэбэл,
Аша гушанартаа бодото жэшээ харуулбал,
Ашатын буянай зол жаргалай хэшэгтэ хүртэхэл!
Ум маани бадмэ хум!
«Төөдэйм хубсар» гэхэн сэдхэл

соо буряад арадай ёһо заншал тон элээр зураглагдана. Энээнһээ гадна энэ хубсар хадаа урдын ба мүнөө сагуудай, төөдэй ба зээ басаган хоёрой хоорондохы сэдхэлэй холбооной гүнзгы удха тайлбарилна.

Хүн ба саг, хүнэй наһан гэхэ мэтын асуудалнуудай буддын шажанай аялгануудтай нягта холбоотой байһаниинь элихэнээр харагдана («Аранга», «Зүгдэн», «Джарун Хашорой субарга», «Гэгээн түрэлтэ Далай-ламын ута наһанай түлөө мүргэлдэ зориулнаб», «Зандан Жуу»).

Хүнгэн бэшэ, хүшэр сагта Хүлгэн бууһан хүрөөтэ жэлнүүдэй
Хохидол, гээгдэл гаталха замда
Холын бодол зондоо түгөөхөөр
Дахинаа шэнээр мүндэлхэнь

Джарун Хашорой субарга.
Хүн бүхэнэй наһанда элдэб янзын үйлэ хэрэгүүд, бэрхэшэлнүүд тохёолдодог гээшэ ааб даа, тиймэһээ зарим сагта хүнэй наһан хүндэ хүшэрөөр ханагдадаг. Тийгэбэшье дуранай хүсэн, мүнхэ дурасхаал этигэл сүхэрхэн сэдхэлдэ найдал түрүүлжэ, саашанхи байдалдан тулгуури болодог.

Дээрэ нэрлэгдэхэн согсолборинууд соо арадай дуунуудай маягтайгаар бэшэгдэхэн шүлэгүүд олон («Хэжэнгэ», «Заһаһатам», «Тоонто нютаг», «Хонго сээсэг», «Эдир наһанайм дуран», «Юрөөл», «Үлгын дуун», «Хэды эхэ жаргал бэ», «Хүлдэ ороодүй хүүхэн»). Эдэ зохёолнууд соонь психологическа болон синтаксическа параллелизм, толгой холболго, хандалганууд, дабталганууд, шангадхаһан үгэнүүд үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Энэнь хадаа зохёолнуудай удхынь тодорхойлно, үгэнүүдэйнь байгуулгада уянга оруулна гэжэ тэмдэглэхээр. Энээнһээ гадна тус шүлэгүүдэйнь мүнүүд поэтессын дууша, зугааша сэдхэлтэй, ханал эрмэлзэлтэй үргэн дэлисэ гэршэлэн харуулна.

Согсолборинууд соонь зориулга-шүлэгүүд эхэ олон байна. Зориулга бүхэниинь - хүнэй хуби заяан, ажабайдал, туйлаһан илалтанууд, амжалтанууд, ойн баярай жаргал. Елизавета Васильевна хургуулида хүдэлжэ байха саһаа эхилжэ, үхибүүдэй хүмүүжүүлхы хэрэгтэ анхаралаа табидаг. Тиймэһээ олон зохёолнуудын багахан үхибүүдтэ зориулагдан-

үндылгэжэ, хүл дээрэн табижа, хүнэй тоодо оруулдаг бэ, харин тэнжээһэн үхибүүдын эхэ эсэгынгээ харюуень яажа харюулхаб, шаазгайда адляар эхэ, эсэгээ нэгэтэшые мартангүй, орхингүй ябаха ёһотой. Эхэнэр хүнэй жаргал хадаа эхын жаргал эдлэжэ, үри хүүгэдые хүмүүжүүлхэ гэжэ нэгэтэшые бэшэ Елизавета Васильевна харуулна гэхэдэ, алдуу болохогүй. Энэ зохёол хадаа гансашье үхибүүдтэ хандаһан бэшэ, томышье зоной уншаад, орёо байдалай олон асуудалнуудта харюу олохоор гэжэ ханагдана.

Авторай зохёолнууд соо богонихон рассказыуд, очеркнүүд онсо нуури эзэлнэ («Торхын тос гүүлэдэг», «Түрэл нютагай харгыгаар», «Арьятан шонын аманда бү ороорой», «Борбо», «Мандаг лэ манай адуун хүрэг», «Эрээгшэн», «Сабшалан дээрэ», «Хөөрхэн жаахан шубуухай», «Энээнһээ болохо юумэн үзэгдөө һэн даа» г.м.). Эдэ бүтээлиүүдын юрын байдал, юрын зон тухай юм, үйлэ хэрэгүүдын үнэн болоһон ушарнууд дээрэ үндэхэлэнхэй, тиймэһээ эхэ хонирхолтой, хүн бүхэнэй сэдхэл хүдэлгэхэ байха. Гурбадахи согсолбори соонь ороһон «Саяан уулын хормойдо» гэхэн рассказ зохоолшоной уран гуурһанай шадамарһаа байха, хурса үгыень, харасыень, сэдхэлэйн нимгые үшөө дахин гэршэлэнэ. Юундэб гэхэдэ, юрын зон эхэнхидэ тойроод байһан байгааиине обёоржо харадаггүй гү, али анхаралаа хайнаар табидаггүй, гансал онсо харасатай, хурса нүдэтэй, зохёохы талаантай хүн намарай халхинда нэрбэгдэжэ, һүүлшынхис наадажа, сэнгэжэ байһан шара набшаһадые хараад, эльгэ зүрхээ хүдэлгэжэ, сэдхэлдээ сээсг бадаруулһандал үгын дээжын хүсөөр хайхан зохёолнуудые бүтээжэрхихэ шадалтай юм даа.

Елизавета Васильевна Бальжирова өөрынгөө гүн удхатай зохёолнууд соо буряад арадынгаа ёһо заншал, абари зан, соёл болбосорол тон элээр, гүнзгыгөөр харуулна. Зохёол бүхэн соонь поэтессын сэдхэлэй үгын, дуунай ирагуу аялгын зэдэлхые дуулахаар. Саашанхи зохёохы замдань Елизавета Васильевнада шэнэ амжалтануудые хүсэхэ дуран хүрэнэ.

Т.БАЛАРЬЕВА,
Эрхүүгэй гүрэнэй университетэй багша,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Калейдоскоп

ВЕГЕТАРИАНСТВО МОЖЕТ ВЫЗВАТЬ РАК

Ученые Швеции пришли к выводу, что употребление растительной пищи не так полезно, а мясо и рыба после приготовления не приобретают канцерогенных свойств.

Во время термической обработки мяса и рыбы в них появляются особые вещества, гетероциклические амины, которые подозревали в канцерогенности. Но оказалось, женщины, питание которых было богато гетероциклическими аминами, заболели раком молочной железы не чаще, чем те, кто употреблял мало мяса и рыбы. Зато женщины, диета которых была насыщена растительными жирами, имеют повышенный риск заболеть раком груди.

ФИСТАШКИ СНИЖАЮТ УРОВЕНЬ ХОЛЕСТЕРИНА В КРОВИ

Фисташки могут снизить уровень «плохого» холестерина в крови, показали результаты нового исследования американских ученых. Однако есть одно «но»: если вы добавите фисташки в свою диету, вам придется себя в чем-то ограничить, чтобы сохранить прежнее количество калорий и не набрать лишний вес.

МУЖЧИНАМ ПРЯВЛЯЮТСЯ ЖЕНЩИНЫ С ВЫСОКИМ ГОЛОСОМ

Всегда считалось, что мужчин больше привлекает низкий голос, но недавние исследования показали, что это не так.

Ученые провели исследование, как изменяется голос женщины во время овуляции. Оказалось, что он становится выше и кажется более привлекательным. В это время представительница прекрасного пола подсознательно меняет все свое поведение, чтобы привлечь внимание мужчины.

РЕВНИВЫЙ МУЖ 50 ЛЕТ ДЕРЖАЛ ЖЕНУ ВЗАПЕРТИ

Женщина сообщила об этом врачам больницы города Тренто, куда ее госпитализировали с жалобами на боль в сердце.

Пара поженилась в 1958 году, и в течение 50 лет муж не разрешал жене общаться с кем-то, кроме него. 70-летняя женщина рассказала, что муж не позволял ей выходить из дома видеться с детьми и даже смотреть телевизор. Когда супруг выходил по делам, он закрывал двери и окна дома, чтобы жена не смогла выйти наружу.

ПАРАЦЕТАМОЛ ВЫЗЫВАЕТ АЛЛЕРГИЮ

Младенцы и дети ясельного возраста, которым давали парацетамол в качестве общего болеутоляющего средства и для того, чтобы сбить температуру, имеют гораздо больше шансов заболеть в школьном возрасте астмой или экземой. Таковы данные нового исследования.

При этом австралийские специалисты отмечают, что из международного исследования неясно - само ли лекарство является причиной развития аллергических заболеваний, но на всякий случай они призывают родителей при простуде избегать давать детям парацетамол.

У КРАСИВЫХ ЖЕНЩИН БРАК КРЕПЧЕ

Американские ученые пришли к любопытному выводу: дамы, которые красивее своих мужей, гораздо счастливее в браке по сравнению с парами дурнушка-красавец. Союзы, которые журналисты окрестили «красавица и чудовище», являются наиболее успешными и прочными.

Оказывается, жены, которые красивее своих мужей, получают от них заботы и ласки несравненно больше, чем дурнушки, умудрившиеся выйти за красавцев. Мужчины, которые красивее своих жен, напротив, периодически посматривают на сторону.

СЕКРЕТЫ УХОДА ЗА
НОВОРОЖДЕННЫМ

Вот прошли роды, ваш малыш рядом, все хорошо. Но возникает вопрос: как же ухаживать за крохой? Мы напомним вам основные правила.

КАК БРАТЬ МЛАДЕНЦА

Вы можете брать кроху под спинку, под животик, под мышки. Главное условие - придерживайте голову. Мышцы шеи еще слабые, и это не позволяет малышу самостоятельно держать голову (он порадует вас таким умением по прошествии 3-4 недель).

Не придерживайте младенца рукой под попу, а лучше прижимайте попку ладонью к себе. Ведь ребенок еще не умеет сидеть, а преждевременное подсаживание усилит нагрузку на позвоночник.

ПУПОК

Нельзя допустить, чтобы в него проникла инфекция, иначе возникнет воспаление, которое придется лечить в больнице. Подготовьте перекись водорода, зеленку (или 5%-ный раствор марганцовки), обычные ватные палочки, ватные диски. Пупок обрабатывайте не меньше 2 раз в день: утром после сна и вечером после ванны.

КУПАНИЕ

• Первые несколько дней после выписки из роддома купайте малыша в бледно-розовом растворе марганцовки, затем в обычной воде.
• Старайтесь не переусердствовать, подогревая воздух в ванной: в горячем влажном воздухе ребенку не очень комфортно.
• Из средств для купания вам понадобятся: детское мыло или гель для купания, детский шампунь «без слез», натуральная детская губка.

Уход за кожей предполагает и обработку попки, особенно вокруг анального отверстия. Напомним, что кал новорожденного имеет кислую среду. Это может стать причиной раздражения кожи, даже если ребенок остается в испачканном подгузнике совсем недолго. Так что попку всегда сле-

дует тщательно протирать, а еще лучше сполоснуть водой.

Родительский час

дует тщательно протирать, а еще лучше сполоснуть водой.

УШИ

Кожу в начале ушного прохода надо очищать - там часто скапливается много серы.

Берете ватную палочку (можно смочить в детском масле) и легким движением по часовой стрелке очищаете отверстие, немного оттянув ушную раковину назад.

НОС

Нос чистим с помощью ватных жгутиков или обычных ватных палочек. Ежедневный уход за носом новорожденному просто необходим! Дело в том, что скапливающиеся корочки могут затруднять дыхание, перекрывать узкие носовые ходы и мешать нормально сосать материнскую грудь.

РОТ

Слизистая рта должна быть розовой, блестящей, без налетов. Если на внутренней стороне щек или деснах вы заметите белый налет, похожий на тонкую творожистую пленку, обратитесь к педиатру - это может быть первым признаком стоматита.

НОГОТКИ

Если ногти у крохи не подстрижены, он может сам себя поцарапать! Чтобы избежать «бос-

Будьте здоровы

ОСЕННЯЯ ПЕРЕСТРОЙКА ОРГАНИЗМА

С одной стороны, осенью на нашем столе не переводятся свежие овощи и фрукты, словно специально напитывая нас витаминами перед зимними холодами. С другой, световой день становится короче, температура падает, в организме изменяются многие биологические процессы, а тело начинает запасаться жирком. Что же еще с нами происходит под шорох опавших листьев?

РИТМЫ ВНУТРЕННИЕ И ВНЕШНИЕ

Природные сезонные ритмы сопоставляют работу внутренних часов организма с внешними изменениями. Так, изменения температуры и светового потока приводят организм в стрессовое состояние, уменьшая жизненные силы тех, кто имеет хоть небольшие проблемы со здоровьем. Наверное, каждому приходилось ощущать резкую слабость, нарушение настроения и ухудшение самочувствия поздней осенью.

ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНАЯ ПЕРЕСТРОЙКА

Здесь мы сталкиваемся с парадоксом: осенью у человека улучшается работа мозга, умственная деятельность становится более продуктивной, но при этом падает настроение. У многих развиваются депрессивные состояния. В основном ощущение подавленности связано с уменьшением светового потока, что, в свою очередь, ведет к нарушению выработки гормона мелатонина.

СОВЕТ

Лучше, чтобы можно было противопоставить осенним депрессиям, - это не кутаться с головой в одеяло, а выйти на улицу и гулять. Можно приобрести специальные лампы, которые дают аналогичный солнечному свет. Помогут в таких случаях и народные средства: отвары мяты валерианы, пустырника, успокаивающие нервную систему.

НАРУШЕНИЯ В РАБОТЕ ЖЕЛУДКА И КИШЕЧНИКА

Мы осенью чаще страдаем расстройствами в работе желудка и кишечника. Накопление жировых запасов и увеличение подкожно-жировой клетчатки требует усиленной работы организма, особенно пищеварительной системы, ответственной за эти процессы.

Активность кишечника сильно возрастает, в повышенных объемах выделяются желудочные и кишечные соки. Они раздражают стенки пищеварительной системы, что, как правило, приводит к обострению хронических желудочно-кишечных заболеваний у людей, предрасположенных к этим недугам.

СОВЕТ

Что тут можно сделать? Ограничить потребление раздражающих желудочно-кишечный тракт продуктов - чипсов, соленых орешков, газированных напитков, алкоголя. Добавлять в еду как можно меньше специй, готовить пищу в щадящем режиме, то есть варить, парить, тушить. Принимать снимающие воспаления травяные чаи из ромашки и зверобоя, а в случае изжоги - антацидные препараты.

НАРУШЕНИЯ В СЕРДЕЧНО-СОСУДИСТОЙ СИСТЕМЕ

Осенью в связи с усилением рабо-

ты организма повышается кровяное давление и возрастает нагрузка на сердце и сердечную мышцу. Поэтому нужно чаще контролировать показатели кровяного давления. Если изменения давления приближаются к границам нормы, стоит принять мочегонные и сердечные средства, проконсультировавшись со своим врачом.

ЛЕГКИМ ПРИХОДИТСЯ НЕЛЕГКО

Легкие начинают работать интенсивнее, увеличивается частота дыхания, дыхательный объем и эффективность газообмена. Напряженная работа дыхательной системы и падение температуры приводят к обострению хронических дыхательных патологий. В этот период учащаются простудные заболевания, что связано с ослаблением иммунитета и возрастной скудностью населения в закрытых пространствах.

ЗАПАСАЕМСЯ ЖИРОМ И ВИТАМИНАМИ

При понижении температуры всего на 10 градусов организм нуждается в увеличении калорийности питания на 5%. Для сохранения тепла в теле создается жировой слой, который увеличивается в несколько раз. Энергия организма больше расходуется на производство тепла и меньше - на мышечную работу. Сокращаются запасы углеводов, и растут запасы жира.

СОВЕТ

Необходимо есть больше свежих овощей и фруктов, пополняя запас витаминов. Нужно проконсультироваться с врачом для выбора подходящего витаминного комплекса. Ваш организм постепенно приравнивается к режиму сменам внешней обстановки, поэтому разумный консерватизм в поведении избавит от неприятностей и сохранит здоровье.

не выходит за рамки нормы.

Для девочек: после рождения на слизистой малых половых губ остается первородная смазка. У многих крошек она достаточно обильна. Простая вода полностью ее не уберет даже во время подмывания. А вот ватный диск, смоченный в детском масле, справится с такой задачей легко.

Внимание! Протирайте эту область, слегка касаясь слизистой сверху вниз. Достаточно сделать 1-2 движения за одну процедуру.

НАРОДНЫЙ РЕЦЕПТ

Укрепляет иммунитет

Замечательным средством для укрепления иммунитета является порошок яичной скорлупы. Яичная скорлупа содержит кальций и минеральные вещества, которые стимулируют образование лимфоцитов (иммунных клеток) в костном мозге.

Сварите вкрутую несколько яиц с белой скорлупой. Очистите яйца, со скорлупы снимите пленку. Скорлупу прокалите на сковороде, затем перемелите в кофемолке или разотрите до получения пудры. Принимайте по 0,5 г (на кончике чайной ложки) 2-3 раза в день после еды, запивая водой, или добавляйте в пищу ребенку.

Полосу подготовила Соёлма БАЙМИНОВА.

XVII ЖАРНАЙ ШАРА ШОРОЙ ХУЛГАНА ЖЭЛ

**ТҮГЭС БУЯНТА ШЭНЭ ЗУРХАЙН ЁНООР
НАМАРАЙ ҮЛҮҮ НҮҮЛ НАРА**

ҮБЭЛЭЙ ЭХИН ХАРАГШАН ГАХАЙ НАРА. 8 САГААН МЭНГЭ, ОГТОРГОЙ НУУДАЛТАЙ

Буряад литэ	27	28	29	30	1	2	3
Европын литэ	24	25	26	27	28	29	30
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Лара понед.	Мягмар Марс вторник	Лагда Меркури среда	Лүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	шара Луу	шарагшан Могой	сагаан Морин	сагагшан Хонин	хара Бишэн	харагшан Тахя	хүхэ Нохой
Мэнгэ	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ
Һуудал	уһан	уула	модон	хиу	гал	шорой	түмэр

Гарагай 2-то намарай үлүү һүүл харын ноябрийн 24 (хуушанай 27).

Шара Луу, 9 улаан мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр. харын сэргэй үдэр.

Бурхан, лусууд ба тэнгэри тахиха, хэшэг далага абаха, һайн бүтээл бээлүүлхэ, ноёд һайдые бараалхаха, буянай үйлэ хэжэ, хийд шүтээн бодхохо, эм найруулаха, тоосоо хэжэ, зэрдигье номгоруулаха, замда гараха, гэр байшан бариха гэхэ мэтэдэ һайн. Шэнэ дэгэл үмдэхэ, эд юумэ үгэхэ, онгосо, һала, модон тээрмэ урлаха, газар малтаха, мал, хүниие ханаха, төөнхэ, хүүргэ бариха, анда нүхэд бололсохо, бэри буулгаха үйлэнүүдтэ муу.

Хүнэй үһэ абаа һаа, ажана байдалга һайн.

Гарагай 3-да ноябрийн 25 (хуушанай 28).

Шарагшан Могой, 8 сагаан мэнгын, уулада һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарха, сан табиюулаха, хангал тахиюулаха, һахиюуһанда үгэлэгэ үгэхэ, номын үүдэндэ орохо, Очирпүрэвийн харюулаха хэжэ, гэрэй һуури табиха, мори, үхэр һургаха, мал газашань гаргаха, нүүдэл хэжэ, сэргэ хүдэлгэхэ хэрэгүүдтэ һайн. Эм найруулаха, шэнэ ноёниие табиха, замда гараха, бэрийн үйлэнүүдые хэжэ, модо отолхо, ехэ хэрэг үүдэхэ, хүншүү гаргаха зүйлнүүдтэ муу.

Хүнэй үһэ абабал, арсалдаа хэрүүл, тэмсэл болохо.

Гарагай 4-дэ ноябрийн 26 (хуушанай 29).

Сагаан Морин, 7 улаан мэнгын, модондо һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарха, тэнгэри тахиха, ноёд һайдта тангариг үгэхэ,

бэшэг зурхай зураха, ураг садан болохо, дасан дуганай тахил заһаха, өөрын ажамидаралда туһатай ажал хэжэ, худалдаа хэжэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо тариха хэрэгүүдтэ һайн. Улай гаргаха, хүншүү хөрбоһо гаргаха, модо отолхо, тангариг табиха зүйлнүүдтэ муу.

Хүнэй үһэ абаа һаа, хүнэһэн зайлажа, төөрихэ.

Гарагай 5-да ноябрийн 27 (хуушанай 30).

Сагагшан Хонин, 6 сагаан мэнгын, хийдэ һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бэшэг зурхай зураха, санаар үгэхэ, хийд шүтээн бодхохо, номын хурал байгуулаха, хэшэг далага абхуулаха, тарин уншаха, харюулаха хэжэ, нүүдэл хэжэ, бэри буулгаха, модо тариха, хонинһоо аһаг шэмэ абаха, мал газашань үгэхэ, ажалшаниие абаха, хүрэнгэ табиха, буянай үйлэ бүхэндэ һайн гэнэ. Мал, хүниие ханаха, төөнхэ, эм найруулаха, сэргэ хүдэлгэхэ, тээрмэ бодхохо, бузар буртаг гаргаха гэхэ мэтые тэбшэлтэй.

Хүнэй үһэ абабал, эрлигтэй ушарха.

Гарагай 6-да ноябрийн 28 (шэнын 1). Дүйсн үдэр.

Хара Бишэн, 5 шара мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Дашиниматай - амгалан байдалай, аза жаргалай тон һайн үдэр.

Бурханда зальбарха, буянай үйлэ хэжэ, дасан дуган һэргээхэ, арамнайлаха, оршуулаха, лама болохо, түмэрөөр урлал хэжэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо тариха, худаг малтаха, замда гараха, зүжэг наада табиха, дарсаг туг хийдүүлхэ, эм найруулаха, хурим хэжэ, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, эрдэмдэ һураха

үйлэнүүдтэ үлзгтэй һайн. Нүүдэл хэжэ, нэхэхэ, худалдаа хэжэ, нохой абаха, газар хаһалха, улай гаргаха хэрэгүүдтэ муу.

Хүнэй үһэ абаа һаа, һаһан хорохо. Гарагай 7-до ноябрийн 29 (шэнын 2).

Харагшан Тахя, 4 ногоон мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда шүтэхэ, 8 лусуудые тахиха, арамнай хэжэ, үгэлэгэ үгэхэ, эм найруулаха, мал, хүниие ханаха, аргада оруулаха, хуули сааза гаргаха, хүрэнгэ эһээхэ, эд мал абаха, худаг малтаха, модо һуулгаха, тушаалаараа дэбжэхэ гэхэ мэтэдэ һайн. Бусад үйлэ тэбшэхэ, бэри буулгаха, хүрэгэ оруулаха, замда гараха, мал агталха, ноусаар зүблөө хэжэ хэрэгүүдтэ муу.

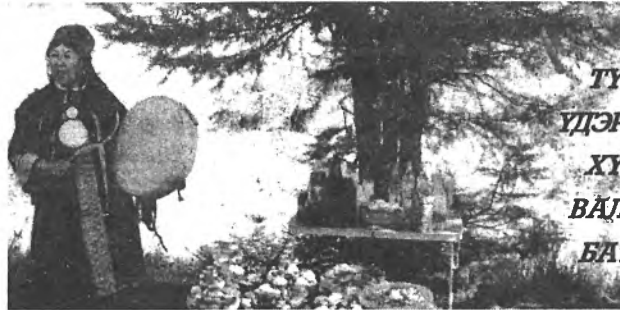
Хүнэй үһэ абабал, арсалдаа хэрүүл, тэмсэл болохо.

Гарагай 1-дэ ноябрийн 30 (шэнын 3).

Хүхэ Нохой, 3 хүхэ мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, лусууд тахиха, лама болохо, буянай үйлэ хэжэ, ехэ тушаалда орохо, эм найруулаха, залаха, эрдэм номдо һураха, адууһа мал һургаха, хурим хэжэ, урлаха, хэлсэһэй ажалшаниие абаха, замда гараха, гэр бүрихэ, «Чавдор», «Уһанай балин», «Лудор», «Лусын балин» үргэхэ үйлэнүүдтэ һайн. Газар һэндэхэ, харюулаха хэжэ, модо отолхо, худаг малтаха, сэргэ хүдэлгэхэ, хүүгэдые хүдэ оруулаха, шэнэ гэр бариха, мал, хүниие ханаха, төөнхэ, шэнэ дэгэл эсэхэ гэхэ мэтэдэ муу.

Хүнэй үһэ абаа һаа, эд зөөри арьбажаха, адууһа мал үгэхэ.

**ТҮРЭНЭН
ҮДЭРӨӨРТНЭЙ,
ХҮНДЭТЭ
ВАЛЕНТИНА
БАТУЕВНА!**

Алагүй шэмээнтэн угай дуу-рисха удаган, арадай эмшэн Балдахинава Бальжидцоо (Валентина Батуевна) эдэ үдэрнүүдтэ 60 һаһанайнгаа оёе утгаба.

Дайга далай мэтэ дэлгэр һайхан сэдьхэлтэй, Дали жэгүүр олгомо дам тэнюун абарштай,

Дээрэһэ бууһан хоморой эди шэдштэй, Дээжэ, сэргэмээр зондоо аша туһатай

Танаа талархан амаршалай! Сагай холоһоо уг залган

ерэһэн, Сангаали хүгшэн эжынгээ шэдиие халан абаһан,

Угай угхые үнэн ёһотоор хүндэлһэн,

Урданай заншалье толи мэтэ толорууһан

Танаа талархан амаршалай! Олонго үзүүлһэн туһа хайратнай

Өөртэтнай буянгаар эрьехэнь болтогой,

Ольһото сэдьхэлһэ ябууһан ажалтнай

Олдошогүй хэшгүүдые буулгаһань болтогой!

Амаршалгануудаа үнэн зүрхэнһөө түрэл гаралтнай,

үри хүүгэдтнай, хани нүхэдтнай зориюула.

«Ламсан» дуган (Улаан-Үдэ, Ленинэй үйлсын, 15).
Средагай, воскресениян үдэрнүүдтэ үдэһын 18 саһаа бүхы бузарһаа, үбшэ зоболонһоо, мууһаа холодуулаха, ариудхаха үүргэтэй Лүйжэһэй ном хураана.
Энэ Лүйжэһэдэ ерэһэн зон архитай, конфетэ, печенитэй, тоһо, даһа хэрэглэнгүй, өөрын шүүһэн дээрэ шараһан үхэрэй мяханай багахан хуби асарха зэргэтэй.
Ум маани бадмэ хүм!

СОНОСХОЛ

Хурамша тосхонһоо, 60 километр газарта гэр байра худалдаанда табиһаб.

Гэр бараан - хорин соото газартай, найма-юһэнэй гэртэй, хажуудань хүнгэн машинын гараж, ута гэһын теплицэ, заахан бани, үхэр малай томо хотон. Гэр тойроод - дүрбэн плантаци малина, дүрбэн томо сливын модон, дүрбэн бага сливын модон, вишгийн хоёр һөөг, үхэр нүдэнэй хоёр һөөг, үлир жэмэсэй нэгэ модон, шасарганын хоёр һөөг гэхэ мэтэ модод.

Гэрэймнай хажууда - ариг сэбэр уһатай худаг. Гэрэймнай урда - табан сортын лилийн сээсүүд, шара нарцисс, олон жэлэй пионууд. Огородой уһан, газзагуур һубаг татаатай.

Энэ гэр бараа абажа һууха һанаатай хүн заатагүй энэ телефоноор хонходуужан: 37-24-50.

Ехэ эгэһынь, ажалай ветеран

Хандама Жигжитовагай

89 һаһан дээрэ һаһа болоһон ушарһаа үндэһэн хэблэлэй үнинэй журналист, Россия соёлой габьяата хүдэлмэриэлэгшэ Бато-Мүнхэ Жигжитовтэ «Буряад үнэн» хэблэлэй байшангай коллектив гүнээгы шаналаал гашуудалаа мэдүүлнэ.

ХОТЫН РЕКЛАМА - ХАРИ ГҮРЭНЭЙ АЙЛШАДАЙ НЮДӨӨР

дээр ябаха дуратайб, юундэб гэхэдэ, хотын ажабайдалай нугал-бари эндэ ойлогдоно. Хотын барилгын маяг, элдэб янзын һонирхолтой хүшөөнүүд хотын «шарай» байгуула. Харин хари гүрэнэй айлшад эндэхи хүнүүдэй ажабайдал хаража ойлохын тула нэн түрүүн рекламта самбарнуудта, афишануудта, неоново шэмэлтэнүүдтэ агхаралаа

хандуула. Хитад орондо имэз реклама ехээр хүгжэнхэй. Танай реклама баһал имэз хэмжээндэ хүрэтэр хүгжэхэ бээ гэжэ найдагдана.

Элеонора Пейджи, Шотланди, Глазгоу гэнэн университетэй 3-дахи курсын оюутан.

Би Байгал далай тухай олон у м э дууланхайб, тиигээд тэндэ ошожо ерэхэ һанаатайб.

Буряад Республика аминдаа багахан гүрэн шэнги харагдана. Бүхы Росси гүрэнһөө олон илгаатай байна. Намда эндэ бүхы

юумэн һайшаагдана. һайн зантай, талаан бэлигтэй олон залуушуултай танилсааб. Улаан-Үдэн реклама хараад үзэхэдэ, эндэ нейтын, экологическа реклама багаар хүгжэнхэй. Буряад орон аяншалга-амаралгын зонодо ороо хадаа имэз реклама үргэнөөр таранхай байха ёһотой.

Су Яцунь, Хитад орон, ВСГТУ-гай хоёрдохи курсын оюутан. Минии һанахада, хотын гол үйлсэнүүдээр һонирхолтой, ойлгосотой, улам тодоор харуулагдаһан реклама байна.

Хэблэлдэ Энхбаяр, Монгол орон. Би Улаан-Үдэдэ табадахи жэлээ байһаб. Мүнөө жэл Зүүн

Сибирин гүрэнэй технологическа университет дүүргэхэб. Энэ табан жэл соо Улаан-Үдэ намда түрэл хото шэнги болошоо. Танай ниислэл хото Улаан-Баатартай гэрнүүдээрэ, гудамжануудаараа, талмайнуудаараа адли байна. Харин манай ниислэл хотодо реклама олон байдаг. Жэһэһэн, Улаан-Баатарай гол үйлсэнүүд дээрэ олон электронно телевизорнууд элдэбын реклама харуулжа байдаг. Улаан-Үдэдэ би ганса хоёр имэз телевизорнуудые харааб. Буряад арадай «Сагаалган», «Сурхарбаан» гэхэ мэтэ үндэһэтэнэй һайндэрнүүдтэ буряад хэлэн дээрэ реклама харахада, намда һонирхолтой байдаг.

Эржена БАТОВА. Авторай фото.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директор - ахамад редактор
А.А.АНГАРХАЕВ.
Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА.

РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕТИ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЬЖИРОВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, П.А.НОСКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряад Республикын Правительство), А.С.КОРЕНЕВ, Ц.Б.БАТУЕВ, В.Р.БУДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Т.В.САМБЯЛОВА (генеральна директорэй 1-дэхи орлогшо), Д.Б.ГУРОДАРМЕВА (редакторай орлогшо), С.Б.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, А.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Манай адрес:
670000, Улаан-Үдэ хото,
Каландаришвилийн үйлсэ, 23,
Хэблэлэй байшан
"Буряад үнэн".
E-mail:
unpn@mail.ru

Газетэ хэблэлэй 6
хуудан хэмжээтэй.
Индекс 73877.
Хамтын хэһэг - 30080.
Хэблэлдэ
тушаагдаһан саг - 17.00.

"Республиканска типографи" гэнэн
ОАО-до бэлэн диапозитивүүдһээ
газетэ 7000 хэһэгээр хэблэгдээ.
Директорэйнь телефон: 21-40-45.
Б-0165-дахы номертойгоор
бүридхэлдэ абтанхай.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшоной - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутандай ажабайдалай болон олонитгын хүдэлмэрийн, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламны - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67.

Редакцида ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, шотагай нэрэнүүдэй бэшэлыге хазагайрууһан ушарта авторнуудынь харюусалгатай. Редакциин һанамжа авторайхитай адли бэшэ байжа магад.

Замай тэмдэглэл

АЯНШАДАЙ АЯТАЙ ОРОН

Росстай хилэ нилүүддэг Хитад орон хаян жэлнүүдтэ эршэдээр хүгжэжэ байнхай. Амар мурэнэй эрьедэхи Благовещенск хотын хүршэ Хэйхэ хорёодхон жэлэй үмэнэ голоомон оройтой хэдыхэн гэрнүүдхээ бүридэһэн тосхон байһанаа, мүнөө ялалзама хайхан хото болоод байнхай. Гадна Забайкалин хизаартай зэргэлээд оршодог Хитадай Манжуур хото мүн лэ хүгжэжэ байна. Энээнине бодотоор анхарха арга тудаб.

Урда сагнаа Хитад оронхоо торгон замаар ашаа тээгээтэй гэмээн хамбынууд ябажал байдаг хааб даа. Мүнөөшье «тэмээнүүд» ябаһаар. Нэгэ хүндэ гушан табан килограмм шэгнүүрэй бараа хилэ гаргаха эрхэ үгтэһэн сагнаа үлүү ехэашаатайшуулхүниие хүлһэлжэ, «тэмээн» болгон, хилэ дабуулдаг болонхой. Иймэ ябадал хуулиаар хоригдонхойсье бол, «тэмээн» болохо дуратайшуул байдаг. Тэрэниие хүлһэлһэн тэмээшэн харгыень болонбайха буудалыень даажа абахынгаа хажуугаар, мүнэгэ барюулна. Забайкальск тосхоной «тэмээн» 2 мянга хахад хүрэтэр сэнэринэ. Харин зарим шуран улад минитэ «тэмээ» хүдөөгөөр бэдэрхэдээ, өөртөө табан килограмм ашаа абаха аргатай гэжэ уридшалан найдуулдаг байна.

Худалдаа наймаа үүсхэдэг зон «Пышка» гэжэ арбан табан дабхар айлшадай буудалда түбхинэнэ. Дунда зэргын номерой сэнгынэ – ородой 100 түхэриг хүрэнэ. Тус буудалһаа хэдыхэн алхамай зайда худалдаа наймаанай «Площадь Век», «Старый рынок», «Ван сю ань» болон бусад түбүүд оршоно. Хитадай юань мүнөө дүрбэ

гарантүхэриг хүрэнэ гэжэ дуулаад, Шэнэхэнэй буряадуудай «Даша-Нима» гэжэ кафе руу тэгүүлбэди. Эзэнэйнь нэрээр нэрлэгдэнхэй хоол барилгын газарнууд Хитадта тоогүй олон – «Лена», «Дугар-Нима», «Оля» болон бусад.

Хэдэн удаа Манжуур ерэнэн хүхэрни замдаа хотын онсотой, мүн хитадуудай абари зан тухай хөөрэнэ. 270 мянган хүн зонтой Манжуур хото мүнөө мантан томо нэгэ дэлгүүр мэтэ болонхой. Россин хаа хаанаһаа гэрэй эд хэрэгсэл, хубсаһа хунар абахаяа иишэ ерэнэ.

«Бараа абаха гэбэл, ябаһан лэ газартаа удаан тогтожо торожо шэнжэлһэнэй хэрэггүй, юундэб гэхэдэ, хитадууд хойноһоотнай дахажа баалаха. Абаагүй болтнай, заримдаа гар хүрэхэ гэжэ байдаг», – гээд, хүхэрни болгоомжотой ябахыем заана. Тээд гансашье хитадуудай талаһаа шэрүүн ааша эндэ үзэгдэдэггүй, ородуудсье хитадуудта үхэр малда хандаһандал дураараа болодог шуу.

Аяншалагшадай ханамжаар, Манжуурта дэлгүүрэй зэрлиг харилсаан тон эли хаа, бүри саашаа Бээжэн ошоходо, хитадуудай хандасань жэгтэй зохид байдаг. Замдаа танилсаһан Россин нэгэ эрхэтэнэй хэлһээр, Хитадай Шара далайда амархадаа, нэгэ хүн 30 мянган түхэриг гаргашална. Зөөлэн уларилтай зохид газар.

Янза бүрийн ресторанууд Манжуурта алхам бүхэндэш үзэгдэхэ. Тээд Россинда ресторан гэхэдээ, тон дээдын зэргэдэ хүрэмэ хоол барилгын газар хэлэдэг хаа, Манжуурта юрын кафе болохо газарые ресторан болгодог байха юм. «Ородой хоолтой шэнэ ресторан нээгдээ, орожо үзыт!» – гэһэн уряа дахаад, газар доро түбхинэнэн «шэб-шэнэхэн» ресторанда хуухаяа орошобобди. Үнэхөөрөө шэнэ ресторан хаа, доторхи талань заһабарилагдаатай сэбэр байха хааб даа. Тээд...

Сэрэгшэд шэнги журамтай хитад арад шэрхи бээтэй, хүдэлмэришэ. Муугаа тоолоод хуухагүй, хамшыгаа шамаад, үргэлжэ хүдэлжэл байха. Тиймэһээл Хитад орон хүгжэн мандана бшуу. Ажал хэжэ байһан газартаа хоол баряад лэ, хонон үнжэн байна.

Ресторанһаа гараад, худалдаа наймаанай түбүүд руу зорибобди. Тэндэхээ ашаагаа абаашаһаа рикшые хүлһэлбэди.

Ород хэлэлгэ Манжуурта хаа хаана соностохо. Ябаһан лэ газарташ ородууд дайралдана. «Капитана», «друга», «корёфана» гэһэн үгэнүүдээр хитадуудта хандахада, удхыень ойлгодог болонхой.

Таксин туһаламжа эрихэдээ, болгоомжотой байха шухала. Юундэб гэхэдэ, гансаараа ябабалшни, хитад таксист саашань абаашаад, тоноод орхижо болохо бшуу.

«ХИТАД - МИНИИ ТҮРҮҮШЫН ҮЛЬГЭР...»

Пүүлэй жэлнүүдтэ Хитад орон руу гансашье эд бараанай хойноһоо бэшэ, мүн һуралсал гараһаа, ажал бэдэрхээ олонхи зон зоридог болонхой.

Эгээл тийхэдээ манай нютагаархин хитад арадай онсо абари зантай, ажабайдалтай бодотоор танилсана бшуу. Алдуу эндүүнүүдые дабан, арайшамай хитадуудай һуудал бай-

далда дадагдана. Нилээд сагшье, мүнгэ алтаншье, тэнсүүри хэрэгтэй болодог. Дадалгатай хабаатай бэрхэшээлнүүдые дабаха талаар дүршэлтэй хүнэй заабаринууд энэ ушарта тон хэрэгтэй.

«Хитад – минии үльгэрэй орон» («Китай – моя первая сказка...») гэһэн Виктория Раднаевагай түрүүшын ном дотор Хитад руу зорихон зон-

до тон хэрэгтэй хургаал заабаринууд оронхой. Хоёр жэлэй туршада залуу журналист Хитадта ажаһууһан дүршөлөөрөө уншагшадтайгаа хубаалдана. Хитад ороной хүн зонтой яажа харилсаха, яагаад ажал олохо гэхэ мэтын асуудалнуудта харюунуудые тус номһоо олохоор.

Олон түмэн зонтой Хитад орондо Викториягай ажаглал-

Анха удаа Манжуур руу ошоходто:

- Анха түрүүн Манжуур ошобол, аяншалгын фирмэдэ хандабал зүйтэй.

- Хитадай хилэ дабахандаа, «туһалагшадһаа» холуур ябаха шухала. Хитадуудай бараа абаһанай хэрэггүй.

- Россин аяншалагшад Манжуур руу ехэнхидээ арһан дэгэл абахаяа ошоно. Пайн шанартай арһан дэгэл 8-10 мянгаһаа дээшэ байха.

- Манжуурай дэлгүүрнүүдтэ сэнэ унагаахада бэлэн.

- Таксистда түлэхэ бутархай мүнгэтэй байха хэрэгтэй.

- Айлшадай буудалай хүдэлмэрилэгшэһөө хээээшье бу-салһан уһа эрижэ болоно.

- Айлшадай буудалда дүтэхэн оршодог дэлгүүрнүүдтэ сэнгүүдын үндэр байдаг, тиймэһээ саашаа ошобол, шаналхагүйт.

Яна КИМЭЙ фото-зурагууд.

«Прайм-ТВ» сонинһоо.

Тус хуудана Сарюна ЭРДЫНЕЕВА бэлдэбэ.